

**Інтегрована звітність в контексті євроінтеграції України:
сучасний стан, перспективи розвитку та запровадження**

Монографія

за загальною редакцією Савченка Т.Г., Гриценко О.І.

УДК: 657.37(477):005.915:006.44.032

ББК

Т 31

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного університету
протокол від №

Рецензенти:

А.А.Пилипенко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Університету імені Семена Кузнеця;

Ю.М.Петрушенко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки ННІ БТ «УАБС» СумДУ;

І.Д. Самошкіна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Сумського національного аграрного університету.

Т 31 Інтегрована звітність в контексті євроінтеграції України: сучасний стан, перспективи розвитку та запровадження: монографія / за заг. ред. Савченка Т.Г., Гриценко О.І. – Суми : Видавництво «Винниченко М.Д», 2018 р. – 143с.

Монографія розкриває основні підходи та тенденції складання і подання інтегрованої звітності, висвітлює основні проблеми та перспективи її впровадження в Україні. Авторами досліджені науково-методологічні аспекти формування інтегрованої звітності та економіко-організаційні питання відображення економічних, соціальних та екологічних складових. Висвітлено можливості використання інтегрованої звітності як інструменту соціально-відповідального бізнесу.

Видання рекомендовано для науковців, підприємців, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів та студентів.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Науково-методологічні аспекти формування інтегрованої звітності	7
Гриценко О.І., Винниченко Н.В. Вплив соціальних аспектів господарської діяльності на формування інтегрованої звітності....	7
Макаренко І.О., Серпенінова Ю.С. Аудиторське підтвердження інтегрованої звітності компанії як гарантія легітимності її корпоративної соціально-екологічної відповідальності.....	23
Дземішкевич І.О., Шинкаренко О.М. Інтегрована звітність як інструмент соціально-відповідального бізнесу.....	32
РОЗДІЛ 2. Актуальні питання формування структури інтегрованої звітності: економічне, соціальне та екологічне оточення	52
Височина А.В. Формування корпоративної стратегії розвитку бізнесу.....	52
Самусевич Я.В. Комплексний аналіз факторів вартості організації	62
Бурденко І.М. Людський капітал як складова інтегрованої звітності.....	77
Макаренко І.О., Пластун О.Л., Єльнікова Ю.В. Інтегрована звітність компаній як об'єкт аналізу ефективності традиційних та відповідальних фондових індексів в умовах сталого розвитку бізнесу.....	88
РОЗДІЛ 3. Проблеми та перспективи складання та подання інтегрованої звітності суб'єктами господарювання	98
Кравченко О.В. Можливості адаптації моделі інтегрованої звітності до умов розвитку вітчизняних компаній.....	98
Савченко Т.Г., Коренєва О.Г. Проблеми та перспективи складання інтегрованої звітності банками України.....	111
Скорба О.А. Аналіз факторів ризику досягнення стратегічних цілей сталого розвитку.....	129
ВИСНОВКИ	138

ВСТУП

Глобалізаційні процеси змінюють погляди на інформаційне наповнення і структуру звітності, визначають необхідність висвітлення можливостей стійкого розвитку, ресурсного потенціалу (людського, фінансового, виробничого, інтелектуального), соціальної відповідальності. Комплексність зазначеної проблеми потребує розробки науково-методичних підходів до її вирішення, а саме запровадження інтегрованих підходів до формування та подання інформації у звітності підприємств.

На сьогодні звітність є одним із ключових елементів корпоративного управління. Нестабільність зовнішнього середовища, посилення конкуренції, негативні тенденції розвитку вітчизняної економіки актуалізують питання щодо розширення змістовного навантаження та підвищення інформативності звітності. Інформація відображена у традиційній фінансовій звітності щодо фінансового стану та результатів діяльності підприємства не може повністю задовільнити зростаючі інформаційні потреби користувачів щодо об'єктивного та ґрунтового аналізу поточних і стратегічних аспектів діяльності компанії й ключових ризиків на які вона наражається, а також знижує аналітичність показників звітності, що призводить до певних проявів інформаційної асиметрії та вказує на системні недоліки існуючого класичного методичного забезпечення формування звітності. За таких обставин важливого значення набуває формування нової моделі нефінансової звітності щодо діяльності підприємства відповідно до концепції сталого розвитку, яка спонукає до зміни парадигми традиційної економічної системи та пошуку нових підходів в напрямку інтеграції інтересів економічної і екологічної сфери при умові дотримання принципів соціальної захищеності та справедливості, для урівноваження інтересів різних груп стейкхолдерів суб'єкту господарювання.

Отже, розробка нових концепцій формування звітності спричинена формуванням нових об'єктивних вимог до розкриття інформації, але питання сучасного стану, перспектив розвитку та запровадження інтегрованої

звітності недостатньо розкрито у вітчизняних наукових публікаціях, що пов'язано передусім із його новизною, тому виникає необхідність всебічного дослідження складання суб'єктами господарювання інтегрованої звітності як перспективного напрямку формування стратегії сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств, особливо в умовах євроінтеграції України.

Викладений матеріал систематизовано у трьох розділах монографії. Перший розділ присвячено науково-методологічним аспектам формування інтегрованої звітності. Зокрема, висвітлено питання впливу соціальних аспектів діяльності на формування інтегрованої звітності, розкрито використання аудиторського підтвердження інтегрованої звітності компанії як гарантії легітимності її корпоративної соціально-екологічної відповідальності, досліджено інтегровану звітність як інструмент соціально-відповідального бізнесу. У другому розділі проаналізовано актуальні питання формування структури інтегрованої звітності у межах економічного, соціального та екологічного оточення. Також авторами викладено результати досліджень стосовно формування корпоративної стратегії розвитку бізнесу, комплексного аналізу факторів вартості організації, оцінки людського капіталу як складової інтегрованої звітності, а також можливості використання інтегрованої звітності компаній як об'єкту аналізу ефективності традиційних та відповідальних фондових індексів в умовах сталого розвитку бізнесу. У третьому розділі визначено проблеми та перспективи складання та подання інтегрованої звітності суб'єктами господарювання. Особлива увага присвячена можливостям адаптації моделі інтегрованої звітності до умов розвитку вітчизняних компаній, проблемам і перспективам складання інтегрованої звітності банками України та аналізу факторів ризику досягнення стратегічних цілей сталого розвитку.

Кожен розділ монографії містить ряд інфорграфічних елементів, серед яких: таблиці, схеми та графіки. Висновки і рекомендації, зроблені авторами, обґрунтовані та спираються на проведені дослідження.

Монографія підготовлена авторським колективом кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування ННІ бізнес–технологій «УАБС» СумДУ у такому складі: Бурденко І.М., Винниченко Н.В., Височина А.В., Гриценко О.І., Єльнікова Ю.В., Коренєва О.Г., Кравченко О.В., Макаренко І.О., Пластун О.Л., Савченко Т.Г., Самусевич Я.В., Серпенінова Ю.С., Скорба О.А. та кафедри бухгалтерського обліку Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» Дземішкевич І.О., Шинкаренко О.М.

Видання рекомендовано для науковців, підприємців, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів.

Розділ 1. Науково-методологічні аспекти формування інтегрованої звітності

Вплив соціальних аспектів господарської діяльності на формування інтегрованої звітності

к.е.н, доцент Гриценко О.І.

к.е.н, доцент Винниченко Н.В.

В теперішній час багато комерційних організацій в додаток до традиційної фінансової звітності складають звіти про стійкість, стійкий розвиток або соціальна відповідальність. Необхідність складання цих звітів пов'язана з очікуваннями суспільства та зростанням значимості вимог різних зацікавлених осіб в діяльності сторін.

Досягнення будь-якої мети, забезпечення кінцевого результату потребує витрат та забезпечення соціальних аспектів діяльності. І об'єктивність суспільного розвитку, і факти практичної діяльності, і закономірності сучасної дійсності, і логіка пізнання показують, що спочатку необхідно забезпечити виконання мети діяльності підприємства. Стійкий розвиток звичайно характеризується і ступенем забезпечення соціальних та екологічних показників діяльності компаній. Тому зважене і обдумане вирішення питань щодо управління соціальними аспектами на підприємстві забезпечить високий рівень ефективності його діяльності.

Цікавими й корисними у вирішенні питань формування в бухгалтерському обліку інформації про соціальні аспекти діяльності підприємства є дослідження Ф.Ф.Бутинця, А.В.Чепарського, Д.Н. Каба., О.М.Трегуба, В.В.Муравського, М.Н.Саприкіної, О.М.Делягіної та інших.

Можна зазначити, що сама концепція не фінансової звітності є складною для розуміння компаніями, при цьому залишається чимало дискусійних проблем, що потребують вивчення і поглиблення наукового пошуку.

Регулярне складання звітів про стійкий розвиток надає комерційним організаціям ряд вигід для стратегічного управління, в тому числі:

- забезпечення можливості прийняття більш кількісних управлінських рішень на підставі аналізу очікувань всіх зацікавлених сторін та суспільства в цілому;
- створення можливостей для підвищення якості управління ризиками;
- покращання морального клімату в колективі та підвищення конкурентоспроможності та привабливості організації на ринку праці;
- зміцнення зв'язків та контактів з діловими партнерами організації;
- підвищення можливостей організації у залученні капіталу;
- підвищення ефективності вартісно-орієнтованого управління за рахунок розширення можливостей для обліку та комплексного аналізу факторів вартості організації.

Соціальна діяльність – це завжди прояв людської активності з метою зміни чи перетворення елементів навколишнього світу свідомості самої людини. Їй завжди притаманні цілеспрямованість, свідомий характер, бо її суб'єктом може бути лише людина. Це процес, що включає мету, засоби, результати.

Вирізняють такі види соціальної діяльності: трудову, творчу, споживацьку, дозвільну, освітню, рекреаційну тощо. Проте така класифікація має умовний характер, бо в реальному житті ці види діяльності не існують окремо.

Будь-яка діяльність суб'єктів господарювання орієнтована насамперед на фінансові результати. Але вона здійснюється за участю людей і так чи інакше впливає на тих, хто безпосередньо працює над досягненням результату; тих, хто користується продукцією чи послугами; тих, хто живе в регіоні. Позитивна оцінка соціального аспекту діяльності суб'єкта господарювання означає, що вона може мати сприятливе зовнішнє середовище для своєї реалізації.

Інтегрована звітність містить економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності організації.

Економічний компонент стійкого розвитку характеризує вплив економічного розвитку організацій на економічний стан зацікавлених сторін та суспільства в цілому, а також на економічні системи місцевого, національного та глобального рівнів. Компонент охорони навколишнього середовища (екологічний компонент) характеризує вплив організацій на навколишнє середовище та екологію. Компонент соціального розвитку (соціальний компонент стійкого розвитку) характеризує вплив організації на соціальні системи та суспільство, в межах якого вона функціонує.

В американському стандарті з управлінського обліку, що стосується звітності по питаннях стійкості, вказується, що в цілому концепція стійкості характеризує необхідність для організації відповідати на соціальні очікування приватних та суспільних інститутів, що змінюються.

При цьому стійкість на рівні корпорації залежить від можливості організації усвідомлювати, розуміти та розглядати всі фактори, які впливають на її вартість та забезпечує продовження її діяльності в майбутньому [1].

В міжнародному стандарті по соціальній відповідальності ISO 26000, оприлюдненому Міжнародною організацією по стандартизації зазначено, що мета стійкого розвитку полягає в тому, щоб досягти стійкості суспільства як цілого та планети, тоді як соціальна відповідальність спрямована на організацію та сприяє здійсненню вкладу в стійкий розвиток [2]. Відповідно до цього підходу соціальна відповідальність являє собою відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство та навколишнє середовище.

Соціально прийнятною вважається така стратегія розвитку, що не суперечить інтересам зазначених груп населення і сприяє додатковому

якісному задоволенню соціально-культурних потреб населення регіону і країни (при відповідному масштабі проекту).

Таким чином, завдання соціальної спрямованості розвитку компанії полягають у визначенні найважливіших потреб населення в зоні впливу проекту й оцінці можливостей задоволення їх у разі реалізації проекту. Рівень життя – це доходи населення, рівень і структура споживання матеріальних благ, побутових і культурних послуг. Якість життя оцінюють через умови для праці (і охорону праці), для здобуття освіти, житлові умови, стан екології, можливості для відпочинку та виховання дітей [5].

У керівництві GRI перераховані приблизні переліки основних та додаткових показників за трьома складовими стійкого розвитку (економічної, екологічної та соціальної) з розподілом показників соціальної результативності на показники, пов'язані з працею, правами людини, впливом на суспільство та відповідальністю за продукцію.

Зазвичай основними факторами вважаються економічні. Але враховуючи основні концепції складання звіту про стійкий розвиток ми вважаємо, що не слід недооцінювати важливість екологічної та соціальної складових.

Спільне дослідження GlobalReportingInitiative, Проекту звітності стійкого розвитку під патронажем Принца Уельського («A4S») та RadleyYeldar. Результати опитування свідчать, що найбільш користуються попитом на сьогодні дані про корпоративне управління: біля 70% респондентів назвали їх дуже важливими. Інформація про природні ресурси зацікавила 64% інвесторів та аналітиків. А ось соціальна звітність займає найменшу ступінь умовної ієрархії звітності стійкого розвитку: тільки 52% визнали, що ця інформація важлива. Причому експерти наголошують, що причиною цього є зовсім не відсутність значимості соціального фактору, а скоріш за все певні перешкоди у співставленні компаній на підставі такої інформації. Оскільки їх не можна порівняти, то й не можна спиратися на соціальну звітність.

Під соціальною ефективністю розуміють відповідність діяльності компанії своїм соціальним завданням. Про зміну соціальної ефективності можна робити висновки шляхом порівняння показників в динаміці.

Соціальна ефективність функціонування компанії в регіоні може розглядатися з точки зору досягнення раціонального споживання продуктів харчування та підвищення рівня життя населення. Результатом діяльності буде підвищення зайнятості та ріст доходів населення, а також ріст ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, який оцінюється такими показниками як ресурсомісткість, витратомісткість і фондомісткість, рентабельність активів, окупність джерел фінансово-кредитного забезпечення тощо.

Слід зазначити, що підходи до якісного відображення даної інформації в різних суб'єктах господарювання можуть бути різними. На перший погляд, неможливо створити єдині концептуальні засади щодо відображення такої інформації в інтегрованій звітності, оскільки екологічні та соціальні аспекти діяльності можуть суттєво відрізнятися в залежності від виду, форми та завдань ведення бізнесу.

Не існує можливостей порівняння показників соціальної звітності. На нашу думку, необхідно розробити пріоритетні напрямки та показники відображення такої інформації в інтегрованій звітності з урахуванням особливостей функціонування підприємств в окремій державі.

Такий підхід до встановлення показників передбачає, що кожна організація має самовизначати показники результативності для формування найбільш точної характеристики свого специфічного вкладу у стійкий розвиток зацікавлених сторін та суспільства.

На нашу думку, таким об'єднуючим фактором могла б бути якість обслуговування зацікавлених осіб. Дана категорія включає соціальні та екологічні аспекти діяльності, забезпечує головну мету діяльності компаній та безумовно впливає на рівень економічних показників.

Також в сучасних умовах проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки.

Відповідно до системної концепції головним критерієм функціонування економічного утворення є кінцевий результат, що отримується при врахуванні всього набору ресурсів, які залучаються для досягнення мети.

В сучасних умовах господарювання маркетинг підприємствами майже не проводиться, а всі його заходи зводяться до пошуку постачальників з найбільш вигідними умовами контрактів. Реклама спрямовується на пропаганду тих товарів, що в найменшій мірі користуються попитом.

Якість обслуговування необхідно розглядати з позиції рівня задоволення населення, що обслуговується запропонованим рівнем послуг та товарів. При цьому одним із способів, у який можна формувати стратегію конкуренції торгового підприємства, є пошук для себе сприятливих покупців. Одним з важливих напрямів виведення підприємств з кризи є продумана, раціональна, ефективна асортиментна політика кожного підприємства. Особливу увагу в її розробці необхідно приділити оновленню асортименту, здешевленню продукції, її конкурентоспроможності на ринку товарів в державі та за її межами [3].

Разом з цим відчувається потреба в удосконаленні єдиної системи стандартизації та якості товарів, що включають розробку конкретних технічних регламентів; підвищенні інформаційного забезпечення та покращання якості життя через планування асортименту продукції відповідно до потреб населення (особливо у сільській місцевості); активізації відповідальності споживачів, що впливає на їх вибір товарів; удосконаленні механізму ціноутворення та лібералізації внутрішнього ринку.

Величезна кількість інформації, що розкривається компаніями добровільно, відображає бажання менеджменту донести ці повідомлення до зовнішнього світу і його припущення про те, що зовнішньому світу це було б цікаво. Тому модель, яка вказує відповідальним за підготовку інформації, що

вони повинні робити, а користувачам – чого вони можуть очікувати; модель, яка забезпечує достатній рівень розкриття і, що, можливо, найважливіше, гарантує прийнятний рівень порівнянності інформації, – така модель не фінансової звітності принаймні внесла б певний порядок у «хаос», який існує зараз.

Головна особливість інтегрованої звітності полягає в тому, що вона фіксується на факторах виробництва, які компанія споживає та створює, - фінансових, виробничих, людських, інтелектуальних, природних та соціальних.

Інтегрована звітність вже почала застосовуватись в деяких компаніях, але на практиці її механізм ще далекий до ідеалу. В Україні даний звіт складають компанії «Оболонь», «Нибулон», «Артериум», «Тетра Пак» та інші. Порівняльна характеристика звичайної та інтегрованої звітності наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика звичайної
та інтегрованої звітності

Фактори	Звичайна звітність	Інтегрована звітність
Зміст та порядок складання	Законодавче регулювання	Відсутнє регулювання
Надійність	Обмежене розкриття інформації, висока якість даних	Велика прозорість, низька якість даних
Контроль за ресурсами	Фінансовими	Всі види капіталу
Структура	За відрізками часу	Системна
Спрямованість	На операціях, що відбулись	На минулих та майбутніх подіях у взаємозв'язку, на стратегію
Часові межі	Короткостроковий період	Короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий періоди
Спроможність адаптуватися	Низька, чітка відповідність встановленим правилам	Висока, реагування на конкретні обставини
Стиль подання	Складна, часто надлишкова інформація	Найбільш істотні короткі дані
Рівень відповідальності	Чітке визначення відповідальності	Визначення відповідальності відсутнє
Технології	Паперові документи	Застосування інформаційних технологій

У керівництві GRI перераховані приблизні переліки основних та додаткових показників за трьома складовимистійкого розвитку (економічної, екологічної та соціальної) з розподілом показників соціальної результативності на показники, пов'язані з працею, правами людини, впливом на суспільство та відповідальністю за продукцію.

Основні показники являють собою загальноприйняті показники, які можуть бути приведені у звітності про стійкий розвиток більшості організацій. Додаткові показники являють собою підходи, що формуються або відображають теми, що можуть бути істотними не для всіх організацій.

Рекомендовані керівництвом СК1 показники екологічної та соціальної результативності у сфері відповідальності за продукцію по аспектах здоров'я та безпеки споживача, маркування продукції та послуг наведені в таблиці 2 [5].

Найкращою формою відображення соціального впливу діяльності слід вважати наявність спеціального плану (розділу) і запланованих витрат, спрямованих на розв'язання проблем забезпечення регіональних соціально-культурних потреб.

Фінансово-господарська діяльність має не лише не погіршувати соціальне середовище свого розміщення, а й сприяти його поліпшенню (благоустрій території, поліпшення інженерної та транспортної інфраструктури, додаткові робочі місця, зростання доходів населення, яке живе в зоні проекту, істотна соціальна значущість продукції проекту, поліпшення екології регіону за рахунок заходів, здійснених у межах проекту).

З урахуванням важливості соціальних факторів у житті людей можна вважати аксіомою, що додаткові витрати проекту на формування сприятливого соціального середовища ефективніші, аніж додаткові витрати на врегулювання зовнішніх конфліктів проекту з населенням, що виникли через неврахування соціального впливу проекту на навколишнє середовище [5].

Таблиця 2

Рекомендовані керівництвом СК1 показники результативності по окремих
аспектах стійкого розвитку

Код	Показник	Категорії	
		основна	додаткова
Екологічна результативність			
EP 1	Місцезнаходження та площа земель, що знаходяться у власності, оренді, під управлінням організації та розташованих на охоронних природних територіях та територіях з високою цінністю поза їх межами	+	
EP 2	Визначення істотних впливів діяльності, продукції та послуг на охоронних природних територіях та територіях з високою цінністю поза їх кордонів	+	
EP 3	Збережені та відновлені місцезнаходження		+
EP 4	Стратегії та плани на майбутнє по управлінню впливами		+
EP 5	Кількість видів, занесених в Червоний список Міжнародної спілки охорони природи (МСОП) та національний список охоронних видів, місцезнаходження яких знаходяться на території, що пов'язана із діяльністю організації, з розмежуванням за ступенем загрози існуванню виду		+
Відповідальність за продукцію – «Здоров'я та безпека споживача»			
PK1	Стадії життєвого циклу, на яких вплив на здоров'я та безпеку продукції та послуг оцінюються для виявлення можливостей покращання, та частка наявних продуктів та послуг, що підлягають таким процедурам	+	
PK2	Загальна кількість випадків невідповідності нормативним вимогам та добровільним кодексам, що стосуються впливу продукції та послуг на здоров'я та безпеку, з розмежуванням за видами наслідків		+
Відповідальність за продукцію – «Маркування продукції та послуг»			
PK3	Види інформації про властивості продукції та послуг, що вимагають процедури, та частка значимих продуктів та послуг, по відношенню до яких діють такі вимоги до інформації	+	
PK4	Загальна кількість випадків невідповідності нормативним вимогам та добровільним кодексам, що стосуються інформації маркування про властивості продукції та послуг, з розмежуванням за видами наслідків		+
PK5	Програми, що відносяться до задоволення споживача, включаючи результати досліджень з оцінки ступеня задоволення споживача.		+

Очевидним здається твердження, що бізнес-звітність повинна відповідати потребам користувачів. Однак і інтереси користувачів, і фокус їх уваги постійно змінюються. Процес оцінки бізнесу являє собою не механічне

застосування моделі, а творчий процес, де розглядаються всі релевантні фактори і дані без будь-яких обмежень. Тому, якщо запитати користувачів про їхні потреби, не можна очікувати, що ми отримаємо детальну схему, спираючись на яку можна побудувати модель звітності.

Величезна кількість інформації, що розкривається компаніями добровільно, відображає бажання менеджменту донести ці повідомлення до зовнішнього світу і його припущення про те, що зовнішньому світу це було б цікаво. Тому модель, яка вказує відповідальним за підготовку інформації, що вони повинні робити, а користувачам – чого вони можуть очікувати; модель, яка забезпечує достатній рівень розкриття і, що, можливо, найважливіше, гарантує прийнятний рівень порівнянності інформації, – така модель не фінансової звітності принаймні внесла б певний порядок у «хаос», який існує зараз.

Головна особливість інтегрованої звітності полягає в тому, що вона фіксується на факторах виробництва, які компанія споживає та створює, - фінансових, виробничих, людських, інтелектуальних, природних та соціальних.

До основних механізмів розв'язання даної проблеми є проведення маркетингових досліджень внутрішнього ринку та реклами, постійна робота по поліпшенню якості та безпеки продукції, створення сприятливих умов для реалізації продукції, забезпечення (за необхідності) після продажного обслуговування покупців та робота по підвищенню культури організації як основоположного принципу якості обслуговування населення.

Крім того, якість продукції відіграє надзвичайно важливу роль у підвищенні її конкурентоспроможності. Економічне суперництво підприємств, окремих об'єднань, боротьба їх за ринки збуту зосереджуються не тільки на ціні, а й значною мірою на нецінових факторах.

Серед цих факторів – реклама, створення сприятливих умов для реалізації продукції, забезпечення (за необхідності) після продажного обслуговування покупців – особливе місце займає якість продукції.

Зрозуміло, що за однакової ціни більшим попитом користуватиметься продукт, який має вищу якість. Водночас істотне поліпшення підприємством якості продукції порівняно з аналогічною продукцією конкурентів дає йому можливість підвищувати ціну на неї, не втрачаючи при цьому своїх споживачів, а в нерідких випадках навіть збільшуючи обсяг продажу. Тому питання якості продукції та якості обслуговування є дуже актуальними в сучасних умовах.

На нашу думку, досить наочним є розгляд соціальних аспектів діяльності кредитних спілок в контексті складання інтегрованої звітності. Кредитна кооперація має великі потенційні можливості, що дозволять їй успішно конкурувати. Вона зародилася в умовах ринку, вистояла в конкурентній боротьбі й досягла чималих успіхів в окремих країнах. Її досягнення зростали завдяки виробленню надійних принципів (правил) діяльності, які не втратили актуальності й нині.

Визначальними правилами в роботі кредитних спілок слід вважати такі: відповідальність членів спілки наявним майном по боргах; надання позик тільки членам спілки; невелика територія діяльності.

Кооперативні цінності складають функціональну основу кооперативного способу життя кооператорів. Якщо такі цінності визначають суспільно-господарську діяльність, поведінку керівників та членів, спостерігається стабільне зростання кооперативних організацій та їх популярності в суспільстві.

Світова кооперативна спільнота визначила наступні основні морально-етичні цінності кооперації: взаємодопомога, демократія, рівність, справедливість та солідарність.

Взаємодопомога. На думку кооператорів, всебічний розвиток людини можливий тільки у взаємодії з іншими людьми. Шляхом об'єднання можна досягти значних успіхів, особливо для посилення свого впливу на ринкову ситуацію. Кооператив як суспільний інститут сприяє підвищенню освітнього, культурного рівня учасників кооперативного руху.

Демократія – обов’язкова передумова участі у справах свого кооперативу, а міра участі – один з показників демократії. Механізм існування демократії знаходиться всередині самої кооперації. Члени кооперативу управляють ним на принципах самоуправління, контроль в кооперативі також здійснюють пайовики. Отже, влада в кооперативі належить її членам. Послідовне дотримання демократії дозволяє кооперативам в умовах ринкової економіки не тільки зберігати, але й постійно підтверджувати свою кооперативну сутність.

Члени кооперативу мають певні права, зокрема право голосу на загальних зборах, право на привілеї та право бути обраним в органи управління. Кооперативи намагаються дотримуватися фактичної рівноправності своїх членів, оскільки нерівність при здійсненні прав роз’єднує їх, а рівність, навпаки, об’єднує, зміцнює кооперацію.

Дотримання справедливості – характерна риса кооперативів, які функціонують перш за все для блага своїх членів. Члени одного кооперативу одночасно і його працівники, тому справедливість визначається рівною оплатою рівного внеску кожного. У багатьох кооперативах справедливість визначається порядком розподілу між ними частини кооперативного прибутку або доходу, який прийнятий самими пайовиками.

У кооперативному русі солідарність означає спільність інтересів його учасників та їх взаємну відповідальність за результати діяльності. Кооперативи та кооператори становлять єдине ціле.

Як продукт кооперативного руху кооперативні цінності відображають моральний вибір самих кооператорів. Цінності кооперації взаємно доповнюють одна одну. Як правило, вони взаємопов’язані з кооперативними принципами.

Діяльність кредитної спілки ґрунтується на таких основних принципах:

– добровільність вступу до кредитної спілки та вільний вихід з неї.

Нікого не примушують вступати до кредитної спілки, а виключення з

кредитної спілки здійснюється тільки у разі порушення членом кредитної спілки її статуту;

– рівноправність членів кредитної спілки. Всі члени кредитної спілки мають рівні права, зокрема і під час голосування на загальних зборах, незалежно від розміру пайового та інших внесків;

– самоврядування;

– гласність.

Підготовка суб'єктами господарювання інтегрованої звітності є перспективним напрямком формування чіткої стратегії розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах євроінтеграції.

Не фінансова звітність – це інструмент соціально відповідального бізнесу, який надає інформацію про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті.

Концепція інтегрованої звітності, запропонованої Міжнародним комітетом містить шість провідних принципів:

– стратегічна спрямованість та орієнтування а майбутнє;

– взаємоузгодженість інформації;

– зворотна реакція зацікавлених сторін;

– суттєвість та чіткість;

– надійність та повнота;

– послідовність та співставність.

Концепція інтегрованої звітності передбачає, що основними її користувачами є постачальники фінансового капіталу. Такими постачальниками в кредитних спілках є пайовики. Кожен пайовик спілки, який є членом вищого органу управління, може впливати на кредитну політику та нести відповідальність за прийняття некомпетентних рішень.

Хоча за чинним законодавством кредитні спілки належать до громадських організацій, за своєю природою – це особлива форма

фінансового кооперативу, оскільки принципи їх діяльності відповідають загальним кооперативним принципам.

Нами визначені певні закономірності та спільні риси у принципах формування інтегрованої звітності та загальних кооперативних принципах, наведених у таблиці 3.

Кредитна спілка є фінансовою організацією, але способи та напрями її роботи мають свою специфіку. Тому не всі показники, що характеризують ефективність кредитних установ, можуть бути використані для оцінки ефективності діяльності спілки.

При цьому слід зазначити, що соціальні та економічні аспекти діяльності суб'єктів господарювання, що зазначаються в інтегрованій звітності дуже взаємопов'язані. Вони завжди мають довгострокову спрямованість та соціально-економічну значущість.

Таблиця 3

Порівняльна характеристика принципів формування інтегрованої звітності в контексті загальних кооперативних принципів

№	Провідні принципи інтегрованої звітності	Загальні кооперативні принципи	
1	Стратегічна спрямованість та орієнтування на майбутнє	Послуги кредитної спілки спрямовані на поліпшення економічного та соціального захисту всіх членів.	надання послуг
		Головним завданням кредитної спілки є зміцнення фінансового стану, що передбачає формування відповідних резервів і внутрішній контроль, що забезпечують подальшу діяльність спілки та надання послуг її членам;	фінансова стабільність
2	Взаємоузгодженість інформації	Для задоволення інтересів своїх членів та громади кредитні спілки в міру своїх можливостей співпрацюють з іншими кредитними спілками, кооперативами та їх асоціаціями на місцевому, національному та міжнародному рівнях;	кооперація між кооперативами

3	Зворотна реакція зацікавлених сторін	Кредитні спілки зацікавлені у підвищенні освітнього і професійного рівня своїх членів. Вони активно заохочують своїх членів, керівників, працівників, а також всю громаду вивчати економічні, соціальні, демократичні принципи кредитних спілок, а також діють на засадах взаємодопомоги. Сприяння ощадливості, розумному використанню кредиту, ознайомлення з правами та обов'язками члена – дуже важливі моменти, які мають подвійну соціальну та економічну природу і забезпечують найкраще задоволення потреб членів кредитних спілок;	освіта та виховання
4	Суттєвість та чіткість	Членом кредитної спілки може стати кожний, хто відповідає вимогам певної спільноти, хоче користуватися послугами і готовий взяти на себе відповідальність, яка пов'язана з членством У кредитних спілках неприпустима дискримінація за расовою, національною, релігійною, політичною чи іншими ознаками, обов'язкове дотримання рівноправності між чоловіками та жінками;	відкрите членство відсутність дискримінації
5	Надійність та повнота	Члени кредитної спілки мають рівні права при голосуванні (один член – один голос) та прийнятті рішень щодо діяльності спілки незалежно від розміру їхніх пайових внесків. Посади в органах управління кредитної спілки є добровільними та неоплачуваними;	демократичний контроль
6	Послідовність та співставність	Провідною ідеєю в діяльності кредитних спілок є надання послуг всім, хто їх потребує. Кожна людина є або дійсним, або потенційним членом кредитних спілок і тому потрапляє до сфери їх інтересів і завдань. Кредитні спілки повинні приймати рішення з урахуванням потреб суспільства, в якому вони функціонують. Для постійного надходження пайових внесків, що забезпечує можливість надання позик та інших послуг, на вклади членів повинні нараховуватися відсотки залежно від фінансових можливостей кредитної спілки. Надлишок доходів в кредитній спілці належить усім членам і використовується для блага усіх членів, а не окремої групи;	соціальна відповідальність розподіл доходів між членами

Враховуючи вище сказане наголошуємо на тому, що кредитним спілкам дуже потрібно залучитися до складання інтегрованої звітності оскільки на сьогоднішній день це добровільна ініціатива. По перше це можливість відвертого обговорення керівництвом стійкого довготермінового розвитку. По друге можливість чітко проінформувати пайовиків та інших

зацікавлених осіб, від яких залежить майбутній успіх та стратегія розвитку бізнесу.

Слід зазначити, що суб'єкти господарювання самостійно визначають склад показників результативності для відображення в звіті про стійкий розвиток. При цьому з метою дотримання принципів розкриття інформації в такому звіті вибір показників результативності має здійснюватися з урахуванням спеціальних принципів універсальності застосування (можливості застосування у всіх співставних організаціях для забезпечення порівнянності), охоплення сфер впливу, можливості послідовного виміру, орієнтації на вимір результативності.

Таким чином, регулярне складання звітів про стійкий розвиток приносить комерційним організаціям ряд вигід для стратегічного управління, в тому числі:

- забезпечення можливостей прийняття більш якісних управлінських рішень на підставі аналізу очікувань всіх зацікавлених сторін та суспільства в цілому;
- складання можливостей для підвищення якості управління ризиками;
- налагодження раціональної, ефективної асортиментної політики кожного підприємства.
- удосконалення єдиної системи стандартизації та якості товарів,
- активізації відповідальності споживачів, що впливає на їх вибір товарів;
- удосконалення механізму ціноутворення та лібералізації внутрішнього ринку.
- формування та функціонування культури економічної організації, яка формуються та функціонує протягом всього періоду існування підприємства і сприяє безперечно якості обслуговування населення.

Враховуючи вищесказане необхідно зазначити, що під час підготовки звіту про стійкий розвиток необхідно значну увагу приділити соціальним та

екологічним аспектам діяльності. Оскільки саме дані питання є концептуальними в забезпеченні стійкого розвитку в перспективі.

Список використаних джерел

1. Керівництво по звітності а області стійкого розвитку. Версія 3.0/ Sustainability Reporting Guidelines/ Version 3/0 Fmsterdam^ Global Reporting Initiative. 2006.
2. Керівництво по соціальній відповідальності. Стандарт ISO 26000 / Guidance on social responsibility/ Standard ISO 26000/ Geneva^ International Organization for Standardization. 2010
3. Гриценко, О.І. Якість обслуговування як економічна категорія: проблеми визнання [Текст] / О.І. Гриценко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Тернопіль. – 2013. - № 4 (42). - С. 192-195
4. The evolution of accountability – sustainability reporting for accountants | Statements on management fccjunting/ Business performance management/ Montvale N.J. Institute of management accountants. 2008
5. Щукін Б. М. Аналіз інвестиційних проектів: Конспект лекцій. - К.: МАУП, 2002.

Аудиторське підтвердження інтегрованої звітності компанії як гарантія легітимності її корпоративної соціально-екологічної відповідальності

к.е.н., доцент Макаренко І. О.

к.е.н., доцент Серпенінова Ю. С.

Першочергова мета надання впевненості (аудиторського підтвердження) інтегрованої звітності це підтвердження достовірності такої звітності та її відповідності юридичним вимогам її корпоративної соціально-екологічної відповідальності. Такі послуги відносяться до неаудиторських послуг – тобто послуг відмінних від аудиту фінансової звітності, що

потребують використання, крім базових Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, окремих стандартів незалежного підтвердження у сфері інтегрованої звітності та корпоративної соціально-екологічної відповідальності.

Серед поширених стандартів аудиторського підтвердження інтегрованої звітності варто назвати AA1000 Стандарт з надання впевненості (Assurance Standard (AA1000AS, AccountAbility) та МСЗНВ 3000 «Завдання з надання впевненості, інші ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації» (ISAE 3000 Assurance Engagements Other Than Audits or Reviews of Historical Financial Information (IAASB)). Не зважаючи на їх взаємодоповнюваність, методологія надання аудиторського підтвердження з огляду на зростання кількості індикаторів інтегрованої звітності потребує перегляду у контексті досягнення легітимності компаніями у процесах їх взаємодії зі стейкхолдерами [3].

Забезпечення легітимності компаній та визнання її зусиль з корпоративної соціально-екологічної відповідальності стейкхолдерами можна віднести до переваг надання аудиторського підтвердження інтегрованої звітності. Крім цього, до таких переваг можна віднести зростання довіри та достовірності, цінності для стейкхолдерів та активізації комунікацій з ними, якості звітності для прийняття стратегічних рішень правлінням компанії та удосконалення її менеджменту, а також зменшення інформаційних ризиків та асиметрії відносно компанії на фінансових ринках мають базуватись на чіткій та зрозумілій правовій основі для його здійснення.

Ключовою ідеєю у розумінні корпоративної соціально-екологічної відповідальності є той факт, що бізнес і суспільство взаємопов'язані через делегування останнім владних повноважень шляхом встановлення певних норм, стандартів та правил (юридичної відповідальності), механізмів підзвітності, що розкриваються у звітності зі сталого розвитку, рівня якості і

довіри до якої підтверджується аудиторами. Ознакою визнання владних повноважень бізнесу є його легітимність для суспільства.

У академічних колах роль юридичної відповідальності бізнесу як складової його корпоративної соціально-екологічної відповідальності вивчається тривалий час і визначається на рівні «законів» та відповідних принципів. Зокрема, «залізний закон відповідальності» К. Davis наголошує, що у довгостроковому періоді ті компанії, які не використовують владу в такому напрямі, який суспільство вважає відповідальним, цю владу втратять. Така влада є результатом не тільки можливості використання доступних ресурсів, але й делегованих державою та суспільством через систему нормативних документів та стандартів бізнес-практики повноважень. Ці документи покликані відображати інтереси стейкхолдерів у реалізації бізнес-моделей компаній у відповідальний спосіб.

Зазначений закон виступає одним з основоположних принципів корпоративної соціально-екологічної відповідальності за D. J. Wood [17] – інституційним принципом легітимності. Поряд з організаційним принципом публічно-правової відповідальності, який постулює відповідальність бізнесу за ті результати, які стосуються їх первинної та вторинної взаємодії, L. Preston і J. Post [14], обґрунтовують, що основою досягнення корпоративної соціально-екологічної відповідальності виступає задоволення економічних, правових, етичних та дискреційних очікувань суспільства щодо дій бізнесу у визначений час.

Такий підхід обумовлює важливість правового аспекту корпоративної соціально-екологічної відповідальності через наявність юридичної складової в її структурі. У піраміді корпоративної соціально-екологічної відповідальності після економічної відповідальності чільне місце відводиться юридичній відповідальності компаній як слідуванню законам суспільства, яке визначає «правила гри». Для країн, що розвиваються у моделі корпоративної соціально-екологічної відповідальності, юридична

відповідальність означає відповідність діяльності компаній вимогам офіційних урядових органів.

Плюралізм думок щодо структури корпоративної соціально-екологічної відповідальності та місця юридичної відповідальності в ній, її детальний аналіз втілюється в окремий напрям досліджень, об'єднаних теорією легітимності як похідної від теорії «соціального контракту» між бізнесом і суспільством (С. Deegan [4]). Через механізми корпоративної соціально-екологічної відповідальності та розкриття інформації про них компанії намагаються легітимізувати свою діяльність, продемонструвати рівень юридичної відповідальності, отримати схвалення суспільства у такий спосіб створивши підґрунтя для подальшої реалізації владних повноважень. З точки зору задоволення інформаційних запитів різних груп стейкхолдерів за допомогою розкриття інформації про корпоративну соціально-екологічну відповідальність як засобу досягнення компаніями легітимності, варто назвати праці К. Maignan та ін. (2002), С. Adams et al., (1998), J. Margolis та ін. (2003), N. Vayoud та ін. (2012). Не можна не погодитись з тезою М. А. Omran [12], що теорія легітимності є основою розкриття інформації про корпоративну соціально-екологічну відповідальність у звітності зі сталого розвитку (інтегрованої звітності) у розвинених країнах, у той час як теорія соціального контракту є більш притаманною країнам, що розвиваються (emerging economy).

Окремим напрямом можна назвати праці, які вивчають роль підтвердження звітності з корпоративної соціально-екологічної відповідальності (інтегрованої звітності) як засобу досягнення легітимності компаній. Значимість цього напрямку досліджень обумовлюється широким розповсюдженням звітності зі сталого розвитку останніми роками та забезпечення її достовірності, точності, прозорості та відповідності запитам суспільства й інших стейкхолдерів (С. А. Adams і R. Evans [1], С. А. Adams та ін. [2]).

Поряд з розумінням підтвердження звітності зі сталого розвитку як засобу забезпечення легітимності компанії, інструментом управління відносинами зі стейкхолдерами чи процесом створення гарного враження (Gray, [8]), практика підтвердження звітності розглядається як комунікаційний механізм, що підвищує надійність звітності (С. Deegan, В. Cooper і М. Shelly [5]), як засіб підвищення якості інформації зі сталого розвитку та впевненості стейкхолдерів (R. Simnett, A. Vanstraelen і W. Chua [16]).

У останній праці автори дійшли висновку, що компанії, розташовані у країнах зі стейкхолдерською моделлю і більш суворим правовим середовищем більш схильні до підтвердження звітності. Висновки щодо залежності між правовим середовищем, у якому функціонує компанія, та її попитом на підтвердження звітності наведені і в праці А. Kolk і Р. Perego [14].

Зазначені авторські колективи довели ще одну важливу особливість - існує зв'язок між розміром компанії та вибором провайдера підтвердження звітності: більші за розміром компанії обирають відомі аудиторські фірми. (R. Simnett та ін. [16]; А. Kolk і Р. Perego [13]). При цьому, згідно з Р. Perego [13] компанії з країн, що мають слабку правову систему більше схильні до вибору великих аудиторських фірм як провайдера аудиторського підтвердження.

У більш пізній праці А. Kolk і Р. Perego [13] на прикладі ТНК зі списку Global 250 авторами показано як використання аудиторських стандартів провайдерами підтвердження впливають на якість підтвердження звітності зі сталого розвитку.

В. O'Dwyer, D. Owen, and J. Uneman [11] продемонстрували зв'язок між процесом легітимації найбільших компаній – провайдерів послуг з підтвердження звітності зі сталого розвитку та формуванням звіту з підтвердження. При чому легітимність розглядається авторами у трьох вимірах – прагматичному, моральному і когнітивному.

Аналіз зворотних зв'язків між аудиторським підтвердженням та обсягом розкриття інформації представлено у роботі T. G. Faisal and R. Rusmin [9]. Авторами доведено гіпотезу, що компанії з наявним підтвердженням аудитора у звітності зі сталого розвитку забезпечують більш широке добровільне розкриття інформації, ніж компанії без такого підтвердження. Спроба створити основу для аудиту звітності з корпоративної соціально-екологічної відповідальності на основі Grounded Theory здійснена R. Morimoto та ін. [Ошибка! Незвестный аргумент ключа.]. Детальний розгляд одного з ключових стандартів надання підтверджень інтегрованої звітності здійснено у праці R. Simnett [15].

Питання забезпечення легітимності та юридичної відповідальності компаній через механізми звітності зі сталого розвитку та її підтвердження знайшли всебічне відображення у академічних колах. Разом з тим, питання досягнення легітимності українськими компаніями через публікацію звітності зі сталого розвитку з відповідним підтвердженням не отримали значного поширення.

Крім доробку науковців, значний поштовх до стандартизації та поширення процедур надання аудиторського підтвердження інтегрованої звітності, надають регулятивні ініціативи як урядових, так і міжурядових організацій та бірж.

Поряд з Директивою ЄС 2014/95/ЄС «Про розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації (Article 19a, Paragraph 6 [6]), яка обґрунтовує надання підтвердження нефінансовій звітності великих компаній, починаючи з 2017 фінансового року, існує ряд подібних ініціатив:

- Керівництво ОЕСР для Мультинаціональних компаній, 2011 ОЕСР (Guidelines for Multinational Enterprises Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)), яке встановлює необхідність щорічного аудиту кваліфікованим аудитором як фінансової, так і нефінансової звітності;
- Декрет про зобов'язання відносно прозорості соціальних та екологічних розкриттів компаній, Франція, 2012 (Decree 2012-557 on

obligations regarding transparency on social and environmental disclosure by companies, French Government), який зобов'язує включати інформацію про верифікацію соціальних та екологічних аспектів звітності зі сталого розвитку як частини річного звіту великих та лістингових компаній;

– Керівництво для зовнішнього звітування державних компаній, Швеція, 2007 (Guidelines for external reporting by state-owned companies, Swedish Government), яке встановлює необхідність обов'язкового аудиторського підтвердження звітності зі сталого розвитку державних компаній, складених за принципами GRI – G 3;

– Законодавство щодо оцінки нефінансової інформації для компаній типу B-Corp, 2015, окремі штати США (B-Corp Legislation Assessment of Nonfinancial Information Against a «Third Party Standard» for Companies Under The Statute of Benefit Corporation, U.S. states), яке встановлює необхідність незалежної оцінки третьою стороною соціальної та екологічної інформації компаній типу B-Corp;

– Проект корпоративного законодавства щодо соціальної відповідальності, Аргентина, 2015 (Ley de Responsabilidad Social Empresaria (Proyecto), Argentinean Government), який встановлює необхідність обов'язкового незалежного підтвердження провайдером аудиторських послуг звітності з корпоративної соціально-екологічної відповідальності для компаній державної чи змішаної форми власності, приватних компаній, що беруть участь у державних тендерах та добровільного підтвердження для інших компаній;

– Кодекс корпоративного управління King III ПАР, 2010 (King III, Institute of Directors in Southern Africa (IoDSA), який визначає обов'язкове підтвердження інтегрованої звітності компаній, які знаходяться в лістингу фондової біржі Йоханесбурга;

– Корпоративні вимоги щодо підготовки та заповнення звітів з корпоративної соціально-екологічної відповідальності лістингових компаній Тайванської фондової біржі, 2015 (Corporation Rules Governing the Preparation

and Filing of Corporate Social Responsibility Reports by TWSE Listed Companies), які встановлюють необхідність зовнішнього підтвердження звітності зі сталого розвитку, складеної за актуальними стандартами Глобальної ініціативи зі звітності, лістинговими компаніями певних секторів.

Варто також зауважити, що в Керівництві GRI – G4 використання зовнішнього підтвердження звітності зі сталого розвитку рекомендується, але не встановлюється його обов'язковий характер з посиланням на зазначене керівництво.

Таким чином, нормативне регулювання підтвердження інтегрованої звітності набуває значного поширення не лише як добровільна ініціатива компаній для досягнення легітимності та реалізації юридичної відповідальності як складової корпоративної соціально-екологічної відповідальності, але й постулюється на законодавчому рівні, на рівні стандартів аудиту міжнародного та національного рівня та відповідних правил фондових бірж. Натомість практика стандартизації та нормативного регулювання надання аудиторських підтверджень в Україні потребує більш прискіпливого розгляду через призму відповідності використовуваних підходів з аудиту у міжнародній практиці, особливо європейських ініціативах з просування нефінансової звітності та надання впевненості щодо неї.

Список використаних джерел

1. Adams C. A. Evans R. Accountability, completeness, credibility and the audit expectations gap. *Journal of Corporate Citizenship*. 2004. Vol. 14. pp. 97-115.
2. Adams C.A. The ethical, social and environmental reporting-performance portrayal gap. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*. 2004. Vol. 17 (5). pp. 731-757.
3. Davis K. The case for and against business assumption of social responsibilities. *Academy of Management Journal*. 1973. Vol. 16. pp. 312-322.

4. Deegan C. The legitimising effect of social and environmental disclosures – a theoretical foundation. *Accounting, Auditing, & Accountability Journal*. 2002. Vol.15 (3). pp 282-311.
5. Deegan C., Cooper B. J., Shelly M. An investigation of TBL report assurance statements: UK and European evidence. *Managerial Auditing Journal*. 2006. 21(4). pp. 329-371.
6. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 as regards disclosure of non financial and diversity information by certain Велика undertakings and groups. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>. (Last accessed: 26.08.2017).
7. Faisal T., Rusmin, R. Legitimising Corporate Sustainability Reporting Throughout the World. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*. 2012. Vol. 6(2). pp. 19-34.
8. Gray R. Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability...and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*. 2010. Vol. 35 (1) pp. 47-62.
9. Kolk A., Perego. P. Determinants of the Adoption of Sustainability Assurance Statements: An International Investigation. *Business Strategy and the Environment*. 2010. 19. pp. 182-198.
10. Morimoto R., Ash J., Hope C. Corporate Social Responsibility Audit: From Theory to Practice. University of Cambridge. Judge Institute of Management Working Paper 14/2004. URL : <https://ssrn.com/abstract=67014>. (Last accessed: 26.08.2017).
11. O'Dwyer B., Owen D., Uneman J. Seeking Legitimacy for New Assurance Forms: The Case of Assurance on Sustainability Reporting. *Accounting, Organizations and Society*. 2011. Vol. 36 (1) pp. 31-52.
12. Omran M. A. Theoretical Perspectives on Corporate Social Responsibility Disclosure: A Critical Review. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*. 2015. Vol. 5. 2. pp. 38-55.

13. Perego. P. M. Causes and consequences of choosing different assurance providers: An international study of sustainability reporting. *International Journal of Management*. 2009. Vol. 26(3). pp. 412-425.
14. Preston L. E., Post J. E. Private management and public policy: The principle of public responsibility. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall. 1975. 157 p.
15. Simnett R. Assurance of sustainability reports. Revision of ISAE 3000 and associated research opportunities. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*. 2012. Vol. 3(1). pp.89-98.
16. Simnett R., Vanstraelen A., Chua. W. F. Assurance on sustainability reports: An international comparison. *Accounting Review*. 2009. Vol. 84(3). pp. 937–967.
17. Wood D. J. Corporate Social Performance. *The Academy of Management Review*. 1991. Vol. 16. (4). pp. 691-718.
18. Макаренко, І.О. Надання впевненості щодо звітності зі сталого розвитку як гарантія достовірності інформації для стейкхолдерів / І.О. Макаренко, Ю.С. Серпенінова // *Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 листопада 2017 р.). – Одеса: Одеська державна академія будівництва та архітектури, 2017. – С. 885-887.

Інтегрована звітність як інструмент соціально–відповідального бізнесу

к.е.н. Дземішкевич І.О.

к.е.н., доцент Шинкаренко О.М.

Сучасне суспільство є інформаційно-залежним. Людину постійно оточують надзвичайно великі масиви інформації, які дуже часто не несуть в собі жодного змістового навантаження для неї. Інформація сама по собі є лише сукупністю відомостей, даних, фактів. З філософської точки зору, інформацію розглядають як один з атрибутів матерії, що відбиває її структуру. Головною метою інформації є формування у її носіїв (суб'єктів)

нового знання, яке може бути використане ними у майбутньому для задоволення певних потреб. Для досягнення зазначеної мети, інформація повинна мати певні властивості, до яких можна віднести корисність, достовірність та актуальність. На корисності інформації акцентується увага як закордонних так і вітчизняних науковців та практикуючих бухгалтерів, оскільки від того наскільки корисною буде інформація залежатиме якість прийнятого управлінського рішення, а вже від нього в свою чергу, можливість виконання тактичних та стратегічних завдань підприємства, установ, організацій. Необхідний рівень забезпеченості інформацією управлінського апарату господарюючих суб'єктів можна досягти, в першу чергу, за рахунок звітності, яка надає необхідну інформацію про майновий та фінансовий стан суб'єкта господарювання, а також результати його господарської діяльності за звітний період. Враховуючи сучасні зміни в світовому співтоваристві та в Україні зокрема, які пов'язані із невідворотним процесом глобалізації, все більша увага зі сторони суспільства приділяється звітності підприємств в частині нефінансових показників. У загальному, розвиток концепцій звітності в Україні можна розділити на кілька періодів, залежно від соціально-економічних умов (табл. 1).

Розробка нових концепцій формування звітності спричинена об'єктивними вимогами до інформації, що наводиться у звітності:

– інформація повинна бути орієнтована на майбутні звітні періоди, тобто не лише відображати ретроспективну інформацію, а й надавати розрахункові планові показники. Це можна реалізувати через виокремлення у звітності, окремого розділу, для представлення інформації щодо бачення компанії у майбутньому.

Важливо при цьому опиратися на об'єктивні показники діяльності вже у поточному періоді. Певна річ, планові показники будуть відрізнятися від фактичних, але необхідно, щоб вони розраховувалися, виходячи з реальних даних діяльності підприємства, і були якомога більше наближені до фактичних;

Таблиця 1

Періодизація розвитку звітності в Україні

№	Назва періоду	Особливості розвитку звітності
1	2	3
1	Критика концепції фінансової звітності (1991-1998)	<p>Протягом перших років після здобуття Україною незалежності, економіка країни перебувала у плачевному стані. Починаючи з 1995 р. стали помітні чіткі темпи економічного росту, що супроводжувалося залученням висококваліфікованих спеціалістів. Людський капітал почав набувати значення одного з основних ресурсів компанії.</p> <p>У таких економічних умовах фінансова звітність перестала задовольняти повною мірою потреби внутрішніх та зовнішніх користувачів, не відповідаючи зростаючим вимогам економічної системи, унаслідок чого з'явилась значна кількість пропозицій щодо розширення її змістовного наповнення, зокрема щодо необхідності включення до її складу всього інтелектуального капіталу підприємства [2, 147].</p> <p>Суттєвого впливу на зниження ролі фінансової звітності завдали такі фактори як:</p> <ul style="list-style-type: none"> – переоцінка у фінансовій звітності реальних активів підприємств, що спонукало інвесторів до неправильних інвестиційних рішень. – необхідність надання користувачам інформації не лише про фінансові аспекти діяльності підприємств, але й про їх вплив на довкілля. – неспроможність розкривати інформацію про роль підприємства у суспільстві, тобто соціальні аспекти його діяльності, зокрема. <p>Зазначені вище обставини та фактори зумовили необхідність трансформації підходів до традиційної моделі фінансової звітності</p>
2	Формування додаткових спеціалізованих звітів (1999-2002)	<p>Для усунення проблем практичної придатності фінансової звітності, почалася розробка та впровадження окремих спеціалізованих звітів, які б дозволяли розкривати інформацію про додаткові аспекти діяльності підприємств. Серед таких звітів можна виокремити екологічні звіти, соціальні звіти, звіти про інтелектуальний та людський капітал тощо.</p> <p>Основними характерними особливостями додаткових спеціалізованих звітів є: спрямування на окремі аспекти діяльності підприємств; орієнтація на окремі групи користувачів; низький рівень порівнянності; різні рівні агрегації інформації; низький рівень надійності</p>
3	Виникнення концепції нефінансової звітності (2003-2009)	<p>Після усвідомлення складання спеціалізованих звітів, розвитку набувають ідеї про формування нефінансової звітності. Так, широкого використання набула трирівнева модель забезпечення прозорості компанії, розроблена Р.Дж. Екклзом та С.А. Діпіазою [1, 66]. Відповідно до неї, третій рівень передбачає розкриття специфічної для кожної компанії інформації як за допомогою фінансових, так і нефінансових показників</p>
4		<p>Починаючи з 2008–2009 рр. окремі найбільш прогресивні компанії світу, незалежно від сфери діяльності, почали об'єднувати</p>

	Виникнення концепції інтегрованої звітності (2010- теп. час)	фінансові та нефінансові показники в єдиному корпоративному звіті, який оприлюднюється для всіх зацікавлених осіб. Виникнення цієї тенденції підкреслили Р.Дж. Екклз та М.П. Крзус, на думку яких такі події стали відправним пунктом для подальшого розвитку інтегрованої звітності, яка розкриватиме діяльність підприємства на засадах сталого розвитку та його стратегічні цілі [3, 87]. Складаючи інтегрований звіт, підприємство змушене детально розробити і висвітлити свою стратегію сталого розвитку, що, в цілому, сприяє формуванню суспільства і функціонує на засадах сталого розвитку [2, 144]
--	--	---

Джерело: Складено на основі [1; 2; 3].

– сучасні форми звітності, як засобу надання інформації, складні для сприйняття для багатьох користувачів. Тому звітність слід оприлюднювати у вигляді своєрідного інтегрованого звіту, з включенням до нього фінансової частини та нефінансової частини. До фінансової частини має входити інформація про фінансовий стан підприємства, результати його господарської діяльності та рух грошових коштів. Представлення цієї інформації може бути графічним або ж у табличній формі, з обов'язковим коротким поясненням ключових статей та показників звітності. Інформація в інтегрованому звіті має задовольняти потреби користувачів у порядку пріоритетності для підприємства. Нефінансова частина звіту має включати інформацію про вплив діяльності підприємства на суспільство та природне середовище (екологію);

– інформація, зазначена у звітності, повинна бути правдивою. Задля об'єктивної впевненості у достовірності інформації, доречна аудиторська перевірка таких звітів.

Відносно новою концепцією формування звітності є нефінансова звітність. Нефінансова звітність є новим інструментом не лише для України, а й для світової практики [4].

Даний вид звітності виник як засіб інформування про вплив діяльності компаній на економіку, навколишнє середовище та суспільство. Фінансова звітність містить стислу інформацію про екологічні, соціальні аспекти діяльності та корпоративне управління компаній, зокрема щодо істотних ризиків у цих сферах. Нефінансова звітність надає значно більше інформації

про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті, та пов'язана із поняттям сталого розвитку.

Поява парадигми сталого розвитку стала відповіддю на виклики глобалізації та альтернативою концепції економічного зростання, що ґрунтується на моделі екстенсивного відтворення та є індиферентною до таких важливих складових суспільного розвитку як соціальний захист, якість продуктів та збереження навколишнього середовища [5]. Виникнення парадигми сталого розвитку обумовлено наявністю певних факторів, шляхом подолання яких є саме втілення в життя даної парадигми (рис. 1).

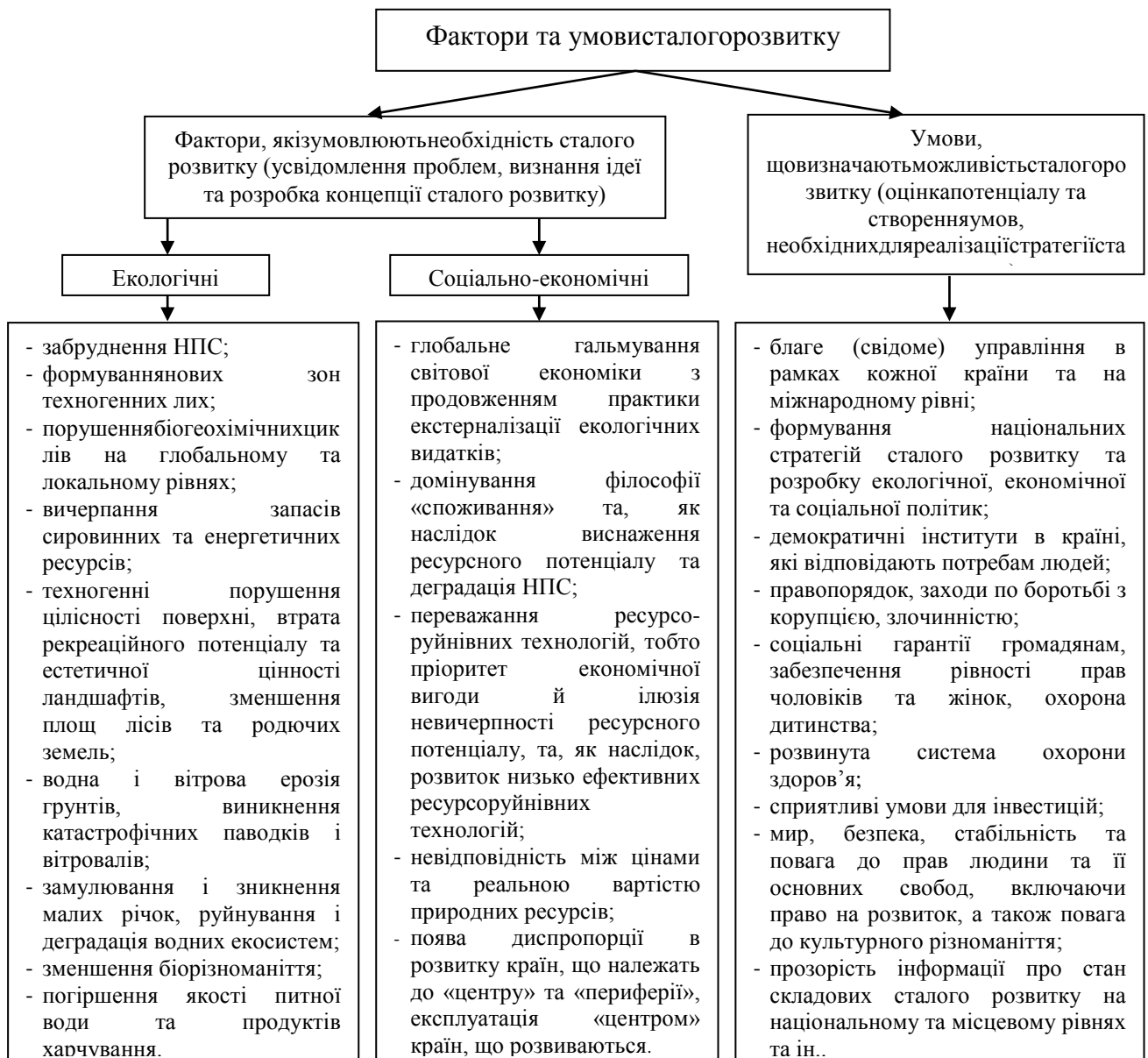

Рис. 1. Фактори та умови сталого розвитку

Термін «сталий розвиток» (англ. – sustainable development), передбачає збалансованість економічних, соціальних та екологічних цілей суспільства. Дане поняття вперше було використано у звіті Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє» 1987 р. Сутність даного поняття визначалася як розвиток суспільства, що дозволяє задовольняти потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [6]. За підсумками роботи комісії Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію «Екологічна перспектива до 2000 року і далі» (1987), згідно з якою сталий розвиток визначався керівним принципом діяльності ООН, урядів, приватних та неурядових організацій. З приводу формулювання поняття «сталий розвиток» існують різносторонні погляди. Це зумовлено неточністю перекладу з англійської мови, sustainable development означає дослівно «розвиток, що підтримується» (sustain – опора, підтримувати, витримувати). Більшість фахівців вважає, що більш вдалим перекладом українською мовою було б словосполучення «стійкий розвиток», бо «сталий», «усталений» означає скоріше «стабільний», «постійний», тобто такий, що не змінюється, або ж підтримує певні (стабільні) темпи руху, поступу, розвитку.

Змістове навантаження, яке вкладене у дане поняття, швидше характеризується як таке, яке має здатність утримувати рівновагу, не падати, не руйнуватися, і зважаючи на цей аспект, більш адекватним терміном буде словосполученням «стійкий розвиток». Але не зважаючи на це, в офіційних документах зазначається назва «сталий розвиток».

Водночас слід зауважити, що значна частина фахівців в Україні вважає більш вдалим перекладом з англійської та більш адекватним за змістом словосполучення «збалансований розвиток». Воно присутнє в публікаціях та офіційних документах і вживається як синонім словосполучення «сталий розвиток».

У широкому сенсі термін «сталий розвиток» означає збалансований, самодостатній розвиток, що покращує якість життя і підтримує ефективно відтворення навколишнього середовища[6].

Саме фактори, які обумовлюють необхідність сталого розвитку, детермінують структуру його елементів, яка представлена у вигляді триєдиної концепції сталого розвитку (рис. 2).

Рис. 2. Триєдина концепція сталого розвитку

Відповідно рисунку 2:

- Довкілля – визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації;
- Економіка – передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку;
- Соціум – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

Тривалий час концепція сталого розвитку, або SD-парадигма, мала лише концептуальний вигляд, жодного практичного застосування цієї теорії не було.

Для успішного застосування парадигми сталого розвитку, вона має бути втілена одночасно на кожному з елементів триєдиної концепції, та на всіх рівнях суспільного устрою. У господарюючих суб'єктів різних форм власності, формою прояву впровадження концепції сталого розвитку є застосування корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), або ж, як ще

називають, ведення соціально відповідального бізнесу (СВБ). Корпоративна соціальна відповідальність як важлива стратегія розвитку підприємництва та практичний механізм нівелювання соціально-економічних проблем суспільства отримала поширення у світовій бізнес-практиці ще в середині ХХ ст.

Результати дослідження Дж. Вейзера та С. Задека, оприлюднені в 2000 р., показали, що протягом 10 років у суб'єктів господарювання, які здійснюють соціально відповідальну діяльність, фінансові показники вищі, ніж у суб'єктів, діяльність яких є соціально безвідповідальною: чистий прибуток на інвестований капітал вищий на 9,8%, дохід з продаж - на 2,79%, прибуток - на 63,5%[7].

Основним завданням, яке повинно бути виконане у результаті впровадження концепції соціальної відповідальності бізнесу, є створення дієвої системи взаємодії різних груп зацікавлених у діяльності осіб та формування на її основі соціальної політики суб'єктів господарювання, що передбачатиме підвищення рівня їх соціальної активності, у тому числі заходи щодо розв'язання соціальних проблем у регіоні здійснення діяльності СПД[8].

О. Сохацька, також звертає увагу, що концепція сталого розвитку, втілена у стратегії відповідального підприємництва набуває зовсім іншого виміру: фокус її інтересів поступово зміщується із соціальних відносин до процесу формування компаніями конкурентних переваг та підвищення рівня керованості підприємств.

Наявність нефінансової звітності дозволяє зацікавленим особам отримувати інформацію про соціальні та екологічні аспекти діяльності компанії в комплексі з інформацією про економічні результати. Це дозволяє ефективно оцінювати ризики бізнесу (зокрема довгострокові), що стає важливим фактором оцінки діяльності компаній з боку акціонерів, інвесторів та кредиторів.

Нефінансова звітність може дозволити збільшити капіталізацію компанії, зменшити вартість фінансового ресурсу або продовжити термін залучення фінансових ресурсів.

Таким чином, ведення соціально-відповідального бізнесу є формою прояву впровадження парадигми сталого розвитку у діяльність господарюючих суб'єктів. А складання інтегрованої звітності, яка окрім фінансових показників містить нефінансову інформацію є кроком до налагодження більш ефективної системи комунікації господарюючих суб'єктів із суспільством.

Нефінансова звітність (соціальна звітність, звітність зі сталого розвитку) – це документально оформлена сукупність даних комерційної організації, що відображає середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства. За визначенням Глобальної ініціативи зі звітності (GRI – GlobalReportingInitiative) термін «звітність зі сталого розвитку» означає звітність, яка охоплює одночасно економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності організації.

На сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку, у світовій практиці виділяють три форми складання нефінансової звітності:

- довільна форма складання;
- стандартизована форма складання;
- комплексна форма складання.

Особливості кожної з форм представлено у табл. 2.

Нефінансова звітність у довільній формі, як правило, складається у вигляді буклетів чи розміщується на інформаційних сайтах компаній. У ній зазначається інформація про добродійні програми компанії, підтримку закладів і заходів у сфері освіти, охорони здоров'я, культури і спорту. Ця форма звітності розрахована на широкі кола громадськості, у тому числі

пересічних громадян, і спрямована на популяризацію певного підприємства та його продукції.

Таблиця 2

Особливості форм складання нефінансової звітності

№	Критерій	Довільна форма	Стандартизована форма	Комплексна форма
1	Регламентация звітності	Нерегламентована, або ж регулюється внутрішньо фірмовими регламентами	Регламентована структура звіту та змістове наповнення	Регламентоване змістове наповнення звіту в залежності від методу складання
2	Мета складання	Спрямована на популяризацію певного підприємства та його продукції, послуг	Визначення соціального рейтингу компанії та визнання її у міжнародній діловій спільноті	Комплексне відображення інформації про підприємство
3	Коло користувачів	Ця форма розрахована на широкі кола громадськості, у тому числі пересічних громадян	Існуючі та потенційні інвестори, аналітики, рейтингові компанії	Існуючі та потенційні інвестори, суспільство в цілому
4	Можливість компаративного аналізу	Відсутня	Наявна	Наявна для звітів складених з використанням одного методу

Джерело: Розроблено автором.

Стандартизованими вважаються звіти, складені на основі міжнародних стандартів звітності. Вони дозволяють порівнювати інформацію зі звітами інших компаній та визначати соціальний рейтинг компанії (табл. 3).

Комплексна форма підготовки нефінансової звітності передбачає надання широкому колу користувачів комплексної інформації про діяльність підприємства, з використанням одного із таких методів:

– потрійного підсумку (Triple Bottom-Line) – полягає у висвітленні діяльності компанії з трьох точок зору: економічні результати діяльності, екологічні результати діяльності, соціальні результати діяльності [16, 25];

– комплексного звіту за методом Лондонської групи порівняльного аналізу (LondonBenchmarkingGroup);

Таблиця 3

Міжнародні стандарти звітності

№	Назва стандарту	Характеристика
1	2	3
1	AA1000 (AccountAbility) [9]	Стандарт соціальної звітності, призначений для вимірювання результатів діяльності компаній з етичних позицій, який визначає процедуру і набір критеріїв, за допомогою яких може бути здійснений соціальний і етичний аудит діяльності компанії
2	ISO 14000 (Environmentalmanagement) [9]	Є основою для впровадження серії стандартів екологічного менеджменту Міжнародною організацією зі стандартизації (InternationalOrganizationforStandardization). Звіт орієнтований на екологічний компонент соціальної відповідальності
3	ISO-26000 (Socialresponsibility) [10]	У стандарті представлено розширене формулювання: «соціальна відповідальність» (socialresponsibility) – це відповідальність фірми за вплив її рішень і діяльності на суспільство і довкілля через прозору і етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає існуючому законодавству і узгоджується з міжнародними нормами поведінки; інтегрована у діяльність всієї фірми і реалізується нею на практиці взаємовідносин»
4	GRI (GlobalReportingInitiative) [3]	Стандарт звітності у сфері сталого розвитку. Являє собою методологію зовнішньої звітності і не визначає дій організації по збільшенню ступеня соціальної звітності
5	Стандарти Саншайн з надання корпоративних звітів для зацікавлених сторін [13]	У Стандартах Саншайн наводяться керівні принципи щодо того, яку інформацію корпорації повинні регулярно представляти в щорічному «Корпоративному звіті для зацікавлених сторін». Це інформація, яка надається клієнтам (про продукцію і послуги), інформація, призначена для співробітників (гарантія зайнятості, безпеки і охорони здоров'я, рівні можливості при найманні), інформація для місцевої громади (структура власності, фінансові показники, вплив на зовнішнє середовище, обсяг податкових виплат, кількість створених робочих місць, інвестиції та благодійна діяльність), інформація для широкого загалу (державні замовлення, що виконуються, штрафи, які було стягнуто з компанії)
6	SA 8000 (SocialAccountabilityInternational) [15]	Основна мета цього стандарту - забезпечення етичного походження товарів і послуг. Він може застосовуватися для будь-якої організації, будь-якого розміру, у всіх галузях промисловості по всьому світу, незалежно від культурних і географічних кордонів

Джерело: Складено на основі [9-15].

– комплексного звіту за методом групи корпоративного громадянства (CorporateSocialCitizenship), тощо.

Відсутність уніфікації нефінансової звітності спричиняє певні труднощі з аналізом представленої у ній інформації. Питання розробки та впровадження оптимальної форми нефінансового звіту, яка б задовольняла потреби найширшого кола користувачів є одною з першочергових у сучасному бухгалтерському обліку.

Актуальною, як для України так і для всього світу, є концепція формування інтегрованої звітності. Питання впровадження інтегрованої звітності недостатньо розкрито у вітчизняних наукових дослідженнях, що пов'язано передусім із його новизною.

Інтегрована звітність дозволяє одночасно представити внутрішню інформацію компанії і зберегти важливі комерційні та фінансові таємниці. Поліпшення репутації і підвищення лояльності співробітників – дві найбільші цінності, які компаніям дає інтегрований звіт [17].

Поняття інтегрованої звітності порівняно нове, а тому єдиний підхід до його трактування поки що не вироблений.

Найбільш поширеними підходами до трактування поняття інтегрованої звітності є:

- нова парадигма (концепція) звітності;
- звітність, яка сприяє створенню вартості;
- звітність, яка містить в собі як фінансові, так і нефінансові показники діяльності;
- звітність, що формується на принципах стійкого розвитку та відображає стратегічний напрям розвитку компанії;
- ефективний інструмент налагодження діалогу між компаніями і суспільством;
- інструмент подання результатів діяльності компанії [17].

Узагальнюючи наведені підходи, під поняттям інтегрованої звітності слід розуміти нову концепцію формування звітності, яка полягає у поєднанні фінансових та нефінансових показників діяльності компанії як інструмента соціально-відповідального бізнесу, з метою розкриття інформації про вплив компанії на суспільство та економіку, а також спроможність компанії створювати вартість у майбутньому та стратегію її розвитку.

Основними перевагами інтегрованої звітності є :

- орієнтованість на потреби користувачів звітності;
- представлення нефінансових показників діяльності компанії;
- вищий рівень довіри, ніж до фінансової звітності;
- наявність перспективної інформації;
- зрозумілий формат подання інформації у звіті.

Інтегрована звітність чітко нерегламентована, неуніфікована та необов'язкова для складання. Нормативно-правовим документом, що містить рекомендації для її складання є Міжнародний стандарт «Інтегрована звітність» виданий Міжнародною радою з інтегрованої звітності у 2013 році.

Головними завданнями концепції інтегрованої звітності є:

- задоволення інформаційних потреб довгострокових інвесторів;
- відображення взаємозв'язку між чинниками навколишнього середовища, соціальними та наглядовими чинниками (ESG) і фінансовими чинниками в прийнятті рішень, що впливають на довгострокові результати діяльності бізнесу;
- відображення зв'язку між стійкістю бізнесу (sustainability) і його економічною цінністю (economicvalue);
- розроблення формату звітності щодо ESG-факторів;
- зміщення акцентів у показниках оцінки результатів роботи бізнесу з короткострокових на довгострокові [18].

Таким чином, провівши дослідження сучасних концепцій формування звітності встановлено, що особливу увагу привертають ідеї щодо формування

нефінансової та інтегрованої звітності. Враховуючи новизну даної тематики, вона не знайшла достатнього висвітлення у вітчизняних наукових дослідженнях. На часі дослідження можливих варіантів форми складання інтегрованої звітності в Україні.

Інтегрована звітність має включати обов'язкові елементи, які формуються із застосуванням принципів, передбачених Міжнародним стандартом «Інтегрована звітність» (рис. 3).

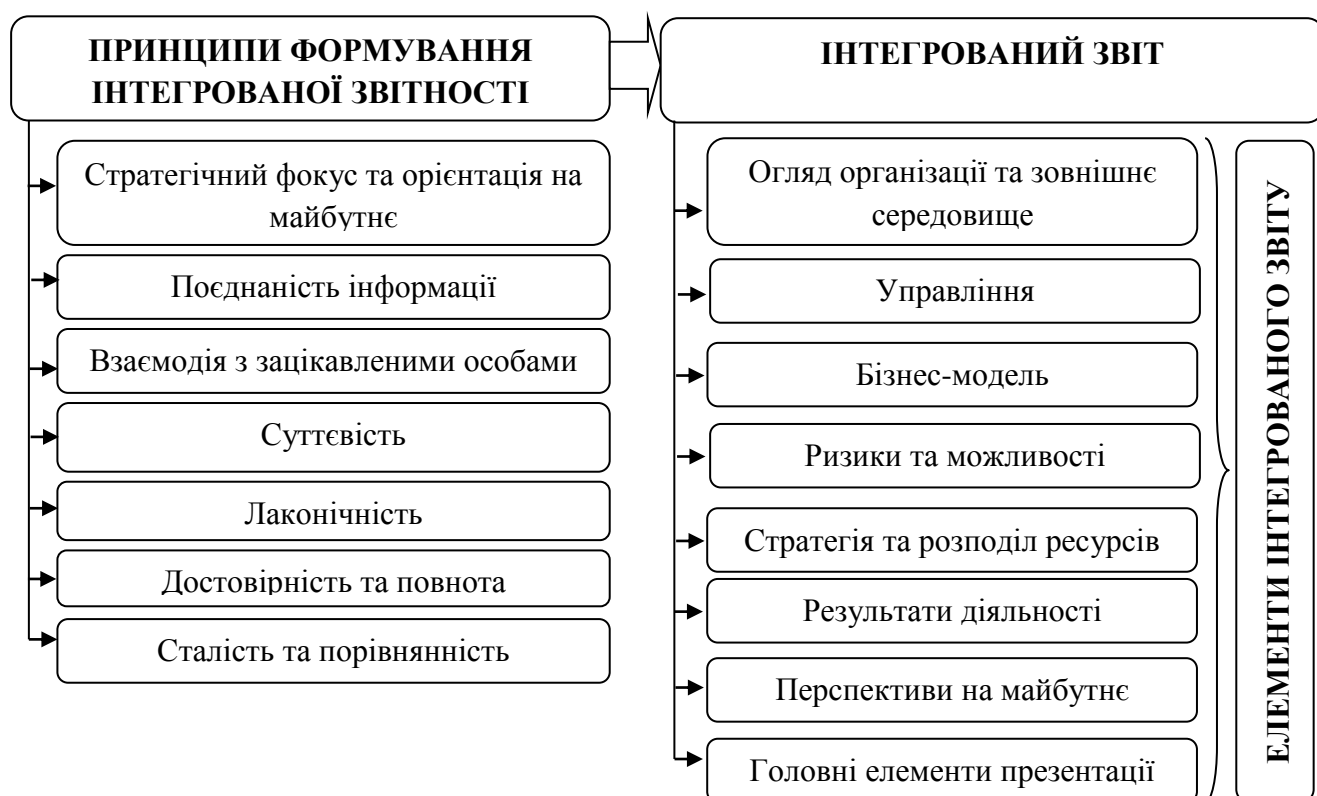

Рис. 3. Елементи інтегрованого звіту та принципи його формування

Джерело: Узагальнено автором на основі [19]

Головними орієнтирами при формуванні інтегрованої звітності є:

– стратегічний фокус та орієнтація на майбутнє - аналізуються стратегії організації і подається опис того, як ця стратегія співвідноситься зі здатністю створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах, а також як використовується капітал;

- всебічність інформації - розкривається цілісна картина комбінацій, взаємозв'язків і взаємозалежностей між факторами, що впливають на здатність створювати вартість протягом тривалого часу;
- взаємодія з зацікавленими особами – наводиться інформація щодо характеру та якості взаємодії компанії з її основними зацікавленими сторонами, що надає можливість визначити якою мірою компанія розуміє і враховує їх законні і обґрунтовані потреби, інтереси і запити;
- суттєвість - розкривається інформація з питань, які істотно впливають на оцінку здатності компанії створювати вартість в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах;
- лаконічність – короткий стиль викладення;
- достовірність та повнота - розкриваються всі істотні факти, як позитивні, так і негативні, у збалансованій формі і без помилок;
- сталість та порівнянність – представлення інформації на основі, що не змінюється протягом довгого часу, і таким чином забезпечує проведення порівняння з іншими компаніями, у тих випадках, коли це суттєво для здатності створювати вартість з плином часу [19].

Аспектами інтегрованої звітності є її змістове наповнення та форма представлення.

Змістове наповнення включає вісім взаємопов'язаних елементів:

- огляд організації та зовнішнє середовище. До факторів, що впливають на зовнішнє середовище відносяться аспекти правового, комерційного, соціального, екологічного і політичного контексту, що впливає на здатність компанії створювати вартість в короткостроковий, середньостроковий або довгостроковий періоди. Вони можуть впливати на компанію прямо або опосередковано;
- управління. Інформація, що наводиться в інтегрованому звіті, має відповідати на питання: як структура управління компанією підтримує її

здатність створювати вартість в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі;

- бізнес-модель. В інтегрованому звіті бізнес-модель має розкриватися із зазначенням таких складових як ресурси, діяльність, продукти та результати;

- ризики та можливості. Повинні зазначатися всі існуючі та можливі ризики, що впливають на здатність компанії створювати вартість протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періодів, а також інформація щодо використовуваних можливостей і управління такими ризиками;

- стратегія та розподіл ресурсів. Компанія повинна чітко окреслити стратегію розвитку та засоби досягнення поставлених цілей;

- результати діяльності. Даний елемент передбачає відображення інформації про усі суттєві результати діяльності компанії, як фінансові так і нефінансові;

- перспективи на майбутнє. Цей елемент інтегрованого звіту має давати відповідь на питання які складнощі і невизначеності можуть виникнути в організації при реалізації її стратегії, і які потенційні наслідки для її бізнес-моделі та майбутньої діяльності;

- основні принципи презентації. Зазначаються підходи компанії до окреслення кола питань для включення в інтегрований звіт, і порядок оцінки цих питань кількісно або якісно.

Одною з головних проблем реалізації інтегрованого звіту є розробка його форми, також відкритими залишаються питання щодо рівня уніфікованості інтегрованої звітності. Процес інтеграції звітності зумовлюється рядом причин, серед яких доцільно виокремити наступні:

- зростання зацікавленості широкого кола користувачів звітної інформації про сталість та стратегічний розвиток бізнес моделі компанії;

– керівництвом бізнес-структур, підприємств, установ, організацій усвідомлюється необхідність впровадження та розвитку стратегій соціально орієнтованого бізнесу, та прив'язки їх до загальної стратегії розвитку підприємства;

– економічна недоцільність підготовки окремих фінансових та не фінансових звітів, яка обґрунтовується витратами на різні залучені департаменти, які виконують часто дублюючі запити, залучені зовнішні консультанти, використання різних систем затвердження звітів та їх оприлюднення[18].

Інтегрована звітність дозволяє одночасно представити внутрішню інформацію компанії і зберегти важливі комерційні та фінансові таємниці. Поліпшення репутації та підвищення лояльності співробітників - дві найбільші цінності, які компаніям дає інтегрований звіт.

В Україні, відповідно рейтингу складеного журналом «Гвардія», лідером рейтингу соціально відповідальних компаній із загальним балом 89,25 стала компанія «ДТЕК». Другу почесну позицію зайняв ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» з загальним балом 87,5. Замкнув трійку лідерів Платинум Банк - 86,92 балу. Рейтинг складався на підставі аналізу анкет компаній, висланих на адресу редакції журналу «Гвардія», публічних соціальних звітів, а також незалежних оцінок експертів - членів експертної ради. Методика оцінки рівня відкритості та системності компаній у сфері КСВ передбачає використання інтегрованого методу та системного аналізу рівня розкриття інформації, а також діяльності компаній у сфері КСВ, і виражається підсумковим бальним показником. Загальна оцінка рівня відкритості та системності компаній у сфері КСВ розраховується за чотирма блоками: «Соціальний звіт як інструмент діалогу з суспільством», «Системність в управлінні КСВ», «Відкритість і взаємодія із зацікавленими сторонами», «Відкритість і системність діяльності з основними напрямками КСВ» (розвиток персоналу, охорона праці і здоров'я, охорона навколишнього середовища та ресурсозбереження, підтримка добросовісної ділової практики

і етичної поведінки, удосконалення продукту і відносин зі споживачами, розвиток громад, благодійність і меценатство).

Окрім вищезазначених компаній, соціальну звітність в Україні складають такі фірми як ПрАТ «Систем кепітал менеджмент», ПАТ «Оболонь», ПрАТ «Київстар», ТОВ «БДО». Варто зазначити, що соціальні звіти, складені вищезазначеними компаніями, справді містять у собі нефінансові показники, та інформують різні групи впливу, та суспільство загалом про соціальні, екологічні, та інші аспекти діяльності фірм, але в той же час вони є відокремленими від головних фінансових показників.

Тобто відкритим залишається питання форми інтегрованих звітів, чи це має бути один комплексний звіт, чи додатковий, окремий звіт який містить нефінансову інформацію. Більшість фірм які складають соціальну звітність в Україні обирають другий варіант.

Інтегрована звітність передбачає відображення фінансової, соціальної, екологічної та іншої інформації, яка може справити суттєвий вплив на суспільство. Відображувана інформація в значній мірі залежить від специфіки діяльності підприємства, тому змістове наповнення у вигляді статей інтегрованого звіту, в кожній фірмі будуть відрізнятися.

Складання інтегрованої звітності має бути ініційоване не лише зі сторони суб'єктів господарювання, а й на законодавчому рівні, оскільки відкритість інформації про діяльність вітчизняних підприємств сприяє прискоренню процесів інтеграції України у світове співтовариство та як наслідок залученню інвестицій.

Список використаних джерел

1. Дипиаза С. А. Будущее корпоративной отчетности. Как вернуть доверие общества / Сэмюэл А. Дипиаза-младший, Роберт Дж. Эклз. – М.: Альпина Паблицер, 2003. – 211 с.
2. Ляхович Г. І. Концепція інтегрованої звітності: історичні аспекти виникнення та проблеми впровадження / Г. І. Ляхович, М. Я. Заяць //

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. - 2016. - Вип. 16, Ч. 2. - С. 141-147.

3. GRI (GlobalReportingInitiative) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/standards/>

4. Король С. Я. Соціальна відповідальність бізнесу: теорія та методологія обліку: моногр. / С. Я. Король - К: КНТЕУ, 2016. - 416 с.

5. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и разви-тию (МКОСР) / Под ред. и с послесл. С.А.Евтеева и Р.А.Перелета. – М. : Прогресс, 1989. – 376 с.

6. Жиглей І. В. Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності: теорія, методологія, організація: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / І. В. Жиглей; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2011. - 39 с.

7. Adams S. Integrated Reporting: An Opportunity for Australia’s Not-for-Profit Sector / S. Adams, R. Simnett // Australian Accounting Review. - 2011. - Vol. 21. № 3. - P. 292–301.

8. ISO-26000 (Socialresponsibility) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

9. LondonBenchmarkingGroup [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lbg-online.net/#about>

10. Igor Dzemishkevych. Organization al support of accounting of creditunions activities in Ukraine / IgorDzemishkevych // EUREKA: Social Sciences and Humanities. - № 1. - Narvamnt 7-634, Tallinn, Eesti, 2016. p. 24-32.

11. Стандарти Саншайн з надання корпоративних звітів для зацікавлених сторін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.capponline.org/sunstds.html>

12. Slaper T. F., Hall T. J. The Triple Bottom Line: What Is It and How Does It Work? / T. F. Slaper, T. J. Hall // Indiana Business Review, 2011 - Volume 86, - No. 1. – Available from: <http://www.ibrc.indiana.edu/ibr/2011/spring/article2.html>

13. SA 8000 (Social Accountability International) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saintl.org/index.cfm?fuseaction=page.viewpage&pageid=1689>

14. Eccles R. G. One report: integrated reporting for a sustainable strategy / R. G. Eccles, M. P. Krzus. – JohnWiley&Sons, 2010. – 240 p.

15. Безверхий К. В. Інтегрована звітність підприємства: економічна сутність поняття / К. В. Безверхий // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. - 2016. - № 4. - С. 43-58. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2016_4_9.

16. Костирко Р. О. Інтегрована звітність - інструмент соціально відповідального бізнесу / Р. О. Костирко // Часопис економічних реформ. - 2014. - № 1. - С. 49-54.

17. Міжнародний стандарт «Інтегрована звітність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.org.ru/attachments/article/108/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf

Розділ 2. Актуальні питання формування структури інтегрованої звітності: економічне, соціальне та екологічне оточення

Формування корпоративної стратегії розвитку бізнесу

к.е.н.Височина А.В.

Інтенсифікація глобалізаційних процесів вимагає від суб'єктів господарювання розробки та імплементації адаптованої до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища системи менеджменту, котра сприятиме максимально ефективному та об'єктивному прийняттю управлінських рішень. Головним орієнтиром у процесі функціонування компанії є стратегія та її деталізація за окремими функціональними напрямками, оскільки дає змогу синхронізувати діяльність усіх підрозділів господарюючого суб'єкта навколо єдиної мети та досягти максимально позитивного ефекту у довгостроковій перспективі. Саме тому питання формування, розробки та реалізації загальної стратегії організації та її функціональних підсистем є одним із найбільш актуальних напрямків дослідження сучасної економічної науки.

У даному контексті варто зауважити, що поняття «стратегія» почало активно використовуватися у II половині XX ст. і було запозичене в економічну термінологію з військового лексикону. Крім того, перехід до стратегічного управління і, як наслідок, активізація процесу формування та реалізації стратегії як ключового елемента даної концепції менеджменту, є закономірним результатом генезису системи планування розвитку підприємства, яка у цьому процесі пройшла ряд фаз, а саме:

– I фаза – поточне планування та бюджетування – є початковим етапом, для якого притаманною була висока стабільність та прогнозованість розвитку економіки. Даний період характеризувався низкою специфічних ознак, серед яких доцільно виділити наступні: контроль і управління «за відхиленням», тобто з урахуванням лагу між фактичними та запланованими

значеннями показників; короткостроковий характер планів (до року); уявлення про підприємство як про закриту систему, орієнтовану на внутрішнє середовище; ключовою ціллю функціонування підприємства було забезпечення поточної прибутковості, саме на досягнення цього результату і був орієнтований процес планування.

– II фаза – екстраполяційне планування (від досягнутого рівня) – розпочало свій розвиток з середини XX ст. Фактором, який стимулював зародження даного періоду розвитку системи планування організації був стрімкий та динамічний розвиток товарних ринків, які характеризувалися високим рівнем передбачуваності, що, у свою чергу, стало також передумовою виникнення довгострокового планування. Даний етап має певні особливості, а саме: здійснення планування від досягнутого рівня з використанням екстраполяційних прогнозів з урахуванням дії тих чи інших факторів у минулому; трансформація підприємства у відкриту систему, тобто таку, що орієнтована на взаємодію як з внутрішнім, так і зовнішнім середовищем; спрямованість планових заходів не лише на поточну, але і на перспективну прибутковість.

– III фаза – стратегічне планування – виникла наприкінці 60-х років XX ст. в умовах світової економічної нестабільності, що було викликано закінченням ери масового насичення товарами та значною трансформацією потреб споживачів (посилення вимог до якості товару, умов продажу тощо). Така ситуація на ринку спровокувала кардинальні зміни у структурі споживчого попиту, а також призвела до появи нових галузей, серед яких все більшої вагомості набувала сфера обслуговування. Для даного періоду характерні наступні специфічні ознаки: орієнтація на довгострокове планування та домінування концепції «відкритих систем»; поява стратегічного мислення, використання можливостей зовнішнього середовища паралельно з нівелюванням його негативного впливу; головна мета процесу планування – отримання конкурентних переваг підприємством для акумулювання позитивних фінансових результатів у майбутньому.

– IV фаза – стратегічне управління. На даному етапі науковцями було доведено, що підприємства у своїй діяльності мають приділяти однаково увагу як оперативному, так і довгостроковому плануванню, що призвело до виникнення інтегрованої концепції стратегічного менеджменту [1].

Таким чином, стратегія підприємства є ключовим елементом останніх двох фаз еволюції системи планування розвитку організації. Однак, попри значний період генезису, на сьогоднішній день не сформовано єдиного трактування даної категорії. Так, науковці схильні розглядати стратегію господарюючого суб'єкта з різних точок зору, а саме:

– як процес, у рамках якого відбувається оцінка поточного стану організації, моделювання перспективних позицій господарюючого суб'єкта, а також розробка та реалізації інструментарію їх досягнення у визначені строки;

– як зразок, тобто орієнтир, до якого прагне наблизитися підприємство у майбутньому;

– як план досягнення заздалегідь визначених керівництвом організації цілей;

– як конкретизована у певних показниках позиція на ринку; головною метою стратегії у цьому випадку є адаптація до деструктивного впливу факторів зовнішнього середовища через зміну та оптимальне комбінування окремих елементів внутрішнього середовища та ін. [2].

Наявність низки трактувань свідчить про багатоаспектність даної категорії, саме тому, доцільно визначати стратегію підприємства як профіль довгострокового розвитку підприємства, що включає комплексну оцінку його поточного стану та ринкових позицій, визначення ключових перспективних цілей, формування та реалізацію планів їх досягнення на основі використання раніше розробленого інструментарію. Виходячи із запропонованої дефініції, стратегія є системою заходів, які мають перманентно актуалізуватися та адаптуватися відповідно до викликів та змін середовища функціонування господарюючого суб'єкта.

Варто відзначити, що головна причина розробки стратегії полягає у необхідності пошуку узгодженої відповіді на потреби розвитку організації та її протидії економічним і соціальним кризам. Фактично стратегія визначає конкретні заходи, які має бути здійснено у ході її реалізації; час, необхідний для їх виконання на кожному з етапів; оптимальні затрати ресурсів, які мають бути залучені для досягнення запланованих результатів та перелік суб'єктів, відповідальних за розробку та впровадження різноманітних прикладних аспектів стратегічного управління. У рамках корпоративної стратегії відбувається формування загального вектору довгострокового розвитку підприємства, визначаються ключові узагальнені характеристики його перспективного функціонування, тоді як ділові стратегії визначають механізм забезпечення довгострокових конкурентних переваг на рівні відокремленого господарського підрозділу з урахування вже розроблених на ієрархічно вищому рівні заходів [3].

Ефективність досягнення конкретним господарюючим суб'єктом стратегічних орієнтирів визначається організаційно-функціональними особливостями стратегічного корпоративного менеджменту. У зв'язку з цим, необхідно, щоб стратегія підприємства була побудована з урахування набору важливих принципів, виконання яких дозволяє значною мірою поліпшити її ефективність. До цих принципів можна віднести:

- розгляд підприємства як відкритої соціально-економічної системи, здатної до самоорганізації, що дозволяє забезпечити якісно інший рівень формування його стратегії;
- стратегія має бути узгоджена з цілями і напрямками діяльності підприємства;
- переважна орієнтація на підприємницький стиль стратегічного управління, тобто активний пошук ефективних управлінських рішень за всіма напрямками і формами діяльності на противагу методу визначення стратегічних цілей від досягнутого рівня;

- виділення домінантних сфер стратегічного розвитку, що дозволяє забезпечити ідентифікацію пріоритетних напрямків діяльності підприємства;
- забезпечення гнучкості стратегії, що полягає у потенційній здатності швидко коригувати або розробляти нові стратегічні рішення при зміні внутрішніх і зовнішніх умов здійснення діяльності. Можливість своєчасного маневрування фінансовими ресурсами досягається за наявності достатніх їх обсягів у вигляді страхових резервів та інтегрованого управління цими резервами. Також для забезпечення гнучкості важливим є достатній рівень ліквідності підприємства;
- забезпечення альтернативності стратегічного вибору, що передбачає наявність в основі стратегічних рішень активного пошуку альтернативних варіантів і напрямів, форм і методів здійснення діяльності, вибір найкращих з них, побудова на цій основі загальної стратегії і формування механізмів ефективної її реалізації;
- забезпечення використання результатів технологічного прогресу, що полягає у відображенні у стратегії впровадження технологічних нововведень для досягнення конкурентних переваг та адаптації стратегії до швидкого використання нових результатів технічного прогресу;
- забезпечення розробленої стратегії підприємства відповідною організаційною структурою [4].

Досягнення стратегічних орієнтирів діяльності підприємства також значно мірою залежить від специфіки та правильності організації самого процесу формування та імплементації корпоративної стратегії. Послідовність етапів реалізації стратегії залежить від багатьох чинників, проте в загальному вигляді їх можна представити наступним чином:

- 1) формування місії та цілей діяльності підприємства;
- 2) діагностика внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства;
- 3) оцінка потенціалу розвитку підприємства;
- 4) аналіз альтернативних стратегій розвитку бізнесу;

- 5) вибір оптимальної стратегії;
- 6) розробка системи середньо- та короткострокових планів, а також ідентифікація ключових показників ефективності, за якими можна буде відслідкувати поступ суб'єкта господарювання щодо ефективності реалізації його стратегії;
- 7) моніторинг реалізації стратегії та аналіз відхилень;
- 8) коригування стратегії.

Справедливо зауважити, що процес розробки та реалізації стратегії розвитку бізнесу є не лінійним, а циклічним, тобто він не закінчується останнім етапом, а, навпаки, знову повторюється, починаючи з першого етапу, проте у процесі переходу до кожного наступного етапу відбувається коригування початкових параметрів у рамках адаптації до зміни параметрів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства.

Слід відмітити, що підвалини ефективності функціонування господарюючого суб'єкта закладаються на етапі формування місії та цілей розвитку підприємства. Так, місія підприємства має узагальнювати пріоритети бізнесу та відображати основне завдання його існування. Натомість систему цілей краще вибудовувати за принципом ієрархічності, тобто будувати дерево цілей. Головною у дереві цілей має бути та, що найбільш тісно корелює з місією підприємства (при його створенні) або ж найбільш влучно характеризує основне завдання поточного етапу розвитку підприємства (при коригуванні корпоративної стратегії). Цілі мають бути лаконічними, чіткими, кількісно вимірюваними, мати чіткий часовий горизонт їх досягнення, а також між різними ієрархічними рівнями цілей не повинно бути суперечностей [5].

Наступним етапом процесу формування стратегії розвитку бізнесу є діагностика його середовища. Так, зовнішнє середовище підприємства охоплює відносини, які виникають у процесі взаємодії з основними групами стейкхолдерів господарюючого суб'єкта, а саме: конкурентами, постачальниками, клієнтами, посередниками, державними органами та

службами, банківськими установах тощо, тоді як внутрішнє середовище відображає відносини всередині компанії між її структурними підрозділами, правлінням, а також керівництвом і працівниками [6]. У процесі вивчення зовнішнього середовища організації особливу увагу доцільно приділяти оцінці стану кон'юнктури ринку та ідентифікації найбільш значимих факторів, що на неї впливають, а також розробці прогнозу волатильності даного параметра як за окремим сегментами, так і по ринку в цілому, оскільки такий ґрунтовний аналіз є запорукою стабільності фінансового стану господарюючого суб'єкта. Крім того, у рамках дослідження екзогенних факторів впливу на підприємство здійснюється оцінка загального соціально-економічного середовища, у якому воно функціонує; найбільш оптимальним методом при цьому є PESTLE аналіз, який передбачає здійснення характеристики впливу політичних, економічних, соціальних, технологічних, правових та етичних чинників на умови діяльності компанії. Уніфікованою методикою, яка дозволяє провести дослідження як макро-, так і мікросередовища суб'єкта є SWOT аналіз, тобто виявлення сильних та слабких сторін, загроз та можливостей діяльності фірми. Крім того, для аналізу внутрішнього середовища підприємства варто застосовувати також SNW аналіз, який дає змогу визначити сильні (S), нейтральні (N) та слабкі (W) позиції підприємства, а результати проведеного дослідження можуть стати ґрунтовною базою для оцінки потенціалу розвитку бізнесу, який здійснюється на наступному етапі [7].

У контексті характеристики наступного етапу реалізації корпоративної стратегії варто зауважити, що економічний потенціал – це сукупність природних, економічних, виробничих, соціальних та організаційних факторів, що забезпечують потенційні можливості створення певної кількості споживчих вартостей[8]. Таким чином, на цьому етапі виникає об'єктивна необхідність зосередити увагу тих параметрах економічної системи підприємства, яких можна було б покращити у випадку позитивної реалізації різних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто фактично

даний етап передбачає побудову ідеальної моделі функціонування конкретного підприємства, а також реальних шляхів зближення реальних та ідеальних характеристик діяльності підприємства.

Наступними етапами корпоративного стратегічного менеджменту є оцінювання альтернативних стратегій розвитку бізнесу та вибір серед них єдиної найбільш прийнятної. Необхідність даного етапу обумовлена тим, що реалізація однієї і тієї ж цілі може передбачати кілька варіантів наборів ресурсів, а тому доцільним буде провести оцінку альтернативних їх комбінацій і після цього зробити остаточний висновок. У даному контексті доцільно зауважити, що головним завданням етапу аналізу стратегічних альтернатив є вибір найкращого способу досягнення конкретних стратегічних цілей шляхом найбільш оптимального використання фінансових можливостей, усунення загроз зовнішнього середовища, збереження і використання сильних сторін підприємства, нейтралізацію його слабких позицій. Таким чином обрана фінальна стратегія має узгоджуватися з місією та баченням підприємства, бути збалансованою за співвідношенням «результативність-ризиковість», а також максимально відповідати специфіці галузевої приналежності, організаційно-правової форми, форми власності та масштабу діяльності підприємства і його розміру.

Після ідентифікації найбільш оптимального варіанту стратегії, необхідно здійснити конкретизацію цільових показників за періодами, тобто розробити конкретний перелік заходів та строки їх реалізації, а також визначити індикативні критерії, за якими можна буде відслідкувати результативність проведених заходів з реалізації стратегії. Виконання встановленого на цьому кроці завдання можливе за рахунок розробки системи оперативних планів та бюджетів з обов'язковим зазначенням бажаних нормативних показників їх виконання.

У контексті реалізації стратегії розвитку бізнесу використовуються різні методи та інструменти. Так, ці методи можна поділити на дві групи: традиційні (притаманні для стабільних і розвинутих економічних систем) та

додаткові (є доцільними за умов мінливості та невизначеності середовища). Зокрема, до першої групи можна віднести: економіко-математичне моделювання; позиціонування за допомогою матриці стратегій; збалансовану систему показників тощо. До менш типових інструментів варто віднести сценарний підхід та теорію ігор. Необхідно також зазначити, що на методологію розробки фінансової стратегії впливають рівень знань економічних законів менеджерами та наявність достатнього обсягу адекватної інформації про суб'єкт господарювання.

Моніторинг процесу імплементації корпоративної стратегії є об'єктивно необхідним елементом механізму стратегічного управління, оскільки саме перманентне відстеження досягнутих результатів дає можливість вчасно відреагувати на неочікувані зміни середовища та нівелювати негативний вплив їх реалізації. Крім того, на цьому ж етапі відбувається виявлення відхилень, аналіз причин їх виникнення та розробка механізму їх ліквідації.

Досить тісно із процесом моніторингу реалізації корпоративної стратегії пов'язана процедура оцінки її ефективності, оскільки ключовим індикатором даного процесу виступає наявність або відсутність значних виявлених на попередньому етапі відхилень. Саме тому реалізацію стратегії можна вважати успішною, якщо: не виявлено значних відхилень між фактичними та плановими показниками; досягнення запланованих цілей характеризується економічною та неекономічною ефективністю; реалізація заходів у межах стратегії була здійснена з урахуванням тенденцій зміни зовнішнього середовища функціонування підприємства і параметрів його економічного потенціалу. Проте справедливим буде зауважити, що досить часто у процесі формування та реалізації корпоративної стратегії спеціалістами відповідних підрозділів та профільних служб допускається ряд помилок або ж не враховується дія певних чинників, що призводить до виникнення розбіжностей між фактично досягнутим рівнем розвитку підприємства та бажаним його значенням, а тому цілком виправданим є етап,

на якому здійснюється коригування стратегії розвитку бізнесу з урахування виявлених відхилень та недоліків. У даному контексті також доцільно відмітити, що науковці відзначають неможливість врахування на етапі планування дії усіх деструктивних факторів, саме тому існує необхідність перманентного уточнення та адаптації попереднього варіанту корпоративної стратегії на основі отриманої у процесі її імплементації інформації, що і обумовлює замкнутість процесу формування та реалізації стратегії підприємства, яка з кожним наступним колом набуває все більше якісно нових рис та стає максимально наближеною до еталонного варіанту.

Таким чином, узагальнюючи усе вищевикладене, що формування та реалізація стратегії розвитку бізнесу є складним та комплексним процесом, що повинен бути побудований на науково обґрунтованих засадах, вимагає скоординованих дій усіх підрозділів підприємства, а також високої кваліфікації топ-менеджерів та управлінців середньої ланки.

Список використаних джерел

1. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства : підручник / М. Г. Саєнко. – Тернопіль : Економічна думка, 260. – 390 с.
2. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
3. Клівець П. Г. Стратегія підприємств : навчальний посібник / П. Г. Клівець. – К. : Академвидав, 2007. – 320 с.
4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2006. – 656 с.
5. Стратегія підприємства: навч.-метод. посіб. / Д.О. Горєлов, С. Ф. Большенко. – Харків: Вид-во ХНАДУ, 2010. – 133 с.
6. Полчанов А. Ю. Стратегічний фінансовий аналіз як ключовий етап формування фінансової стратегії страхової компанії / А. Ю. Полчанов // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2 (56). – С. 185-188.

7. Гриценко Л. Л. Особливості формування та реалізації фінансової стратегії промислових підприємств / Л. Л. Гриценко, А. В. Височина // Економіка. Фінанси. Право – 2012. – № 1-2. – С. 16-22.

8. Плащенко В. Я. Аграрне виробництво: фактори, ресурси, витрати : навч. посіб. / В. Я. Плащенко, Л. Ю. Мельник, Ю. У. Сюрко. – Д. : ДДАУ, 1997. – 100 с.

Комплексний аналіз факторів вартості організації

к.е.н Самусевич Я. В.

На сучасному етапі розвитку концепцій стратегічного корпоративного менеджменту важливе місце займає підхід, спрямований на управління та максимізацію вартості компанії як комплексного індикатора, що характеризує її успішність та здатність продукувати додану вартість на інвестований капітал. При цьому з точки зору практичної реалізації концепції вартісно-орієнтованого менеджменту важливого значення набуває вибір та систематизація ключових індикаторів, на зміну значень яких має бути спрямована система управління діяльністю організації з точки зору забезпечення максимізації її ринкової вартості.

Відмітимо, що категорія вартості підприємства є досить неоднозначною та характеризується відсутністю єдиного підходу в наукових трактуваннях та специфіці практичної реалізації вартісно-орієнтованого менеджменту. Саме тому необхідним є узагальнення та пошук ключових характеристик, що відображають сутність вартості підприємства. Визначенню поняття вартості підприємства має передувати розгляд самої категорії вартості, розвиток якої можна спостерігати через роботи економістів різних шкіл і напрямків з часів становлення економіки як науки. Існуючі на сьогоднішній день в економічній науці теорії вартості можна розподілити на дві групи – теорії, що базуються за витратній концепції, та

теорії, що орієнтуються на кінцеві результати виробництва [11]. Класифікація існуючих концепцій за напрямками та особливості розкриття ними значення поняття вартості представлені у таблиці 1. Відмітимо, що теорії, які базуються на витратній концепції, орієнтуються на врахування матеріальних факторів та фактичні показники, які характеризують процес виробництва у минулих періодах, у той час як теорії, які орієнтуються на кінцеві результати виробництва, передбачають використання параметрів цінності, які формуються у наступних після завершення виробничого процесу періодах, мають нематеріальний характер та є досить складними для обрахунку і відображають суб'єктивні фактори поведінки економічних контрагентів.

Таблиця 1

Сутність вартісного підходу у концепціях різних авторів (складено за даними [11, 20, 21])

Назва теорії	Прихильники	Визначення вартості
Теорії, що базуються на витратній концепції		
Теорія трудової вартості	У. Петті, А. Сміт, К. Маркс, М. І. Туган-Барановський	Вартість блага формується через кількість праці, витраченої на його виробництво
Теорія витрат виробництва	Р. Торренс, Н. Сеніор, Дж. Мілль, Р. Мальту, П. Ж. Прудон	Основою вартості є витрати виробництва; у процесі створення нової вартості приймають участь також уречевлені результати минулої праці
Теорія трьох факторів виробництва	Ж.-Б. Сей, Ф. Бастіа	Вартість формується у процесі виробництва як результат взаємодії трьох основних його факторів (праці, капіталу і землі)
Теорії, що орієнтуються на кінцеві результати виробництва		
Теорія граничної корисності	К. Менгер, Ф. Візер, У. С. Джевонс, Л. Вальрас, Е. Бем-Баверк	Основою вартості є цінність економічного блага для споживача, яка визначається граничною корисністю і раціональними очікуваннями
Теорія попиту і пропозиції	А. Маршалл, П. Самуельсон, Ж.-Б. Сей	Реальна цінність товару рівна фактичній ціні, що встановлюється на ринку при взаємодії попиту і пропозиції
Інформаційна теорія вартості	Д. Белл	Джерелом вартості виступає інтелектуальна праця, знання і досвід людини

У той же час варто звернути увагу на той факт, що наведені теорії не можуть бути протиставлені одна одній, оскільки вони відображають різні

сторони поняття вартість, внаслідок цього у сучасному розумінні вартість слід розглядати як інтегрований показник, що поєднує вплив таких факторів як витрати живої та уречевленої праці, рівень корисності для споживача, стан ринкової кон'юнктури, а також інтелектуальні характеристики, знання та досвід, використані у процесі управління підприємством.

Практика свідчить, що вартість у суспільстві зростає шляхом її використання на ринкових засадах. При цьому ефективний рух вартості має здійснюватися, виходячи з умов розробки та дотримання певних правил і принципів оцінки майна, які забезпечують відображення соціально-економічних факторів та закономірностей формування вартості, для забезпечення отримання об'єктивного значення цього показника.

Основною метою управління підприємством у контексті вартісно-орієнтованого менеджменту є максимізація його вартості, що зумовлює визначення даного поняття у якості об'єкта управління. Вартість підприємства є доказом ефективності управлінських дій та показником його інвестиційної привабливості. Слід зауважити про існування незначної кількості визначень даного поняття в економічній літературі та нормативно-правових актах вітчизняного законодавства та відсутність єдиної точки зору на його сутність. Існуючі на сьогоднішній день позиції щодо визначення поняття вартості підприємства систематизовано у таблиці 2.

Розглядаючи наведені поняття, слід зауважити, що автори підходять до визначення даного терміну у розрізі двох точок зору – зі сторони покупця, визначаючи вартість підприємства як ціну його продажу або з позиції власника, трактуючи вартість підприємства як сукупність створених ним доходів на сучасному етапі та капіталізованих майбутніх доходів.

Аналізуючи попередньо наведені теорії вартості, слід звернути увагу на те, що витратні підходи оперують терміном вартості, а поняття цінності з'являється у концепціях, що орієнтуються на кінцевий результат. Зважаючи на це, пропонуємо розмежовувати терміни вартість і цінність підприємства залежно від мети та суб'єктів використання.

Таблиця 2

Приклади визначення поняття вартості підприємства (бізнесу) у літературних та нормативних джерелах

Джерело (автор)	Визначення поняття
Постанова КМУ «Про затвердження Методики оцінки державних корпоративних прав» [14]	Вартість бізнесу - вартість діючого підприємства або вартість 100 відсотків інтересу в бізнесі (діловому підприємстві)
Постанова КМУ «Про затвердження Методики оцінки вартості майна під час приватизації» [13]	Вартість діючого підприємства (цілісного майнового комплексу) – вартість підприємства, що формується завдяки функціонуванню його як діючого та єдиного цілого і є сумою капіталізованих доходів від його діяльності, збільшеною на вартість надлишкових активів підприємства, визначену, виходячи з найкращого альтернативного варіанта використання цих активів, у тому числі їх ліквідації
Т. В. Момот [11]	Вартість підприємства визначається як найбільш можлива ціна у грошовому еквіваленті, яка формується завдяки його функціонуванню як діючого єдиного цілого і за якою підприємство може бути продане на відкритому конкурентному ринку за умови, що кожна зі сторін діє зі знанням справи, виважено та без примусу
Л. Д. Ревуцький [15]	Вартість підприємства – це грошова міра його економічної цінності, значимості, соціальної корисності і якості цього господарського об'єкта
В. Савчук [16]	Вартість бізнесу: - для публічних компаній (акції яких торгуються на фондових біржах) – ринкова ціна всіх її акцій, що перебувають в обігу; - для непублічних компаній або в умовах відсутності ефективного фондового ринку – це сучасне (приведене до поточного моменту часу) значення всіх грошових потоків, які генерує бізнес протягом невизначено довгого періоду часу

На нашу думку, вартість підприємства доцільно визначати як можливу економічно обґрунтовану суму витрат на його придбання або створення, виражену в грошовому еквіваленті, і застосовувати дане поняття в операціях купівлі-продажу компаній чи у процесі заснування бізнесу. Поняттям цінності характеризується здатність підприємства приносити доходи його власникам у майбутньому і на даний конкретний момент часу може визначатися через дисконтоване значення майбутніх грошових потоків. При цьому цінність підприємства враховує також інтелектуальний потенціал його

працівників, а також нематеріальні активи компанії. Зусилля менеджерів фірми мають бути спрямовані на максимізацію саме показника її цінності, оскільки він характеризує довгострокову перспективу розвитку компанії. У той же час, аналіз вітчизняних та зарубіжних підходів свідчить про ототожнення показника вартості підприємства, який використовується у вітчизняній науковій літературі, з параметром цінності, який є загальноприйнятим у зарубіжних підходах, та покладений в основу формування концепції вартісно-орієнтованого менеджменту.

Виходячи з важливості впливу чинників на створення цінності організації, було проведено аналіз наукових публікацій зарубіжних та вітчизняних вчених, який показав, що на сьогоднішній день існують різні погляди щодо визначення кількості та переліку найбільш впливових драйверів створення цінності підприємства. Результати досліджень науковців щодо визначення переліку ключових факторів відображено даними таблиці 3.

З даних таблиці відмітимо, що основні фактори формування цінності організації стосуються різних аспектів її функціонування, у тому числі параметрів залучення та використання капіталу для підтримання її функціонування, показників оптимізації руху грошових потоків, особливостей здійснення операційної діяльності, функціонування системи збуту реалізованої продукції тощо.

Узагальнюючи наведені погляди, можна виділити головну думку – цінність підприємства визначається майбутніми грошовими потоками, які дисконтуються за ставкою необхідної дохідності на капітал. Також можна зробити висновок про те, що цінність створюється операційною та інвестиційною діяльністю, а фінансова діяльність впливає на величину створеної цінності через плату за залучені джерела фінансування, збільшуючи або зменшуючи її. Слід відзначити включення інтелектуального потенціалу в перелік факторів створення цінності компанії у роботі Д. Воронкова та Л. Запасної, оскільки на сучасному етапі розвитку підприємств все більшої значимості набувають нематеріальні чинники

розвитку (інновації, ідеї, бренди, технологія, рівень кваліфікації персоналу), які є факторами створення цінності компанії за умов жорсткої конкурентної економіки.

Таблиця 3

Визначення переліку чинників створення цінності підприємства у науковій літературі

Автори	Фактори формування цінності організації
П. Джеймс, Г. Ешуот [22]	<ul style="list-style-type: none"> - вартість залученого капіталу; - дисконтована вартість грошових потоків; - зростання продажів; - розширення маржі прибутку; - скорочення капітальних активів; - скорочення оборотного капіталу; - поліпшення управління податками
А. Раппапорт [2]	<ul style="list-style-type: none"> - темпи зростання продажів; - операційна рентабельність продажів; - податкова ставка; - інвестиції в основні засоби; - інвестиції в оборотні кошти; - планований рівень рентабельності; - необхідний рівень рентабельності
Г. Арнольд [3]	<ul style="list-style-type: none"> - сума інвестованого капіталу; - фактична ставка рентабельності капіталу; - необхідна ставка рентабельності; - період планування
П. Хорват [7]	<ul style="list-style-type: none"> - оптимізація інвестицій; - рентабельні нові інвестиції; - збільшення маржі прибутку; - збільшення виручки
Дж. Муррін, Т. Коллер, Т. Коупленд [8]	<ul style="list-style-type: none"> - доходи; - витрати; - плата за капітал
М. Портер [1]	<ul style="list-style-type: none"> - придбання і доставка сировини і матеріалів; - виробництво; - доставка і логістика збуту; - продаж і маркетинг; - обслуговування; - прибуток
О. Мендрул [9]	<ul style="list-style-type: none"> - фактори виробництва; - ризик; - вартість і структура капіталу; - дивідендна політика; - елементи грошових потоків
Д. Воронков, Л. Запасна [4]	<ul style="list-style-type: none"> - потенціал (виробничо-фінансовий, інтелектуальний, трудовий); - капітал (фінансовий, матеріальний, інтелектуальний); - результат господарської діяльності (грошові потоки, ефективність, конкурентоспроможність)

Таким чином, формування системи факторів створення цінності компанії доцільно здійснювати у розрізі різних рівнів менеджменту, а також за основними напрямками діяльності.

У той же час, успішне функціонування комплексної системи управління вартістю організації є об'єктивно неможливим без виокремлення узагальнюючого індикатора цінності, на максимізацію якого мають бути спрямовані зусилля менеджерів. Для того, щоб краще зрозуміти можливості застосування теоретичних моделей у процесі практичного впровадження ціннісно-орієнтованого менеджменту у систему управління підприємством, слід розглянути їх сутність та механізм у розрізі різних концепцій вартості організації (табл. 4).

Таблиця 4

Сутність та механізм розрахунку показників основних концепцій, спрямованих на управління цінністю (побудовано за даними [10, 11, 12, 18])

Назва	Сутність	Розрахунок ключового показника
Модель доданої акціонерної вартості А. Раппапорта – SVA (ShareholderValueAdded)	У кожній з трьох основних сфер діяльності - операційній, інвестиційній та фінансовій необхідно виділити показники, які обґрунтовують створювану компанією вигоду для акціонерів	$SVA = MV - BV$ де MV – акціонерна вартість капіталу, створена майбутніми інвестиціями BV – акціонерна вартість капіталу, створена минулими інвестиціями
Концепція економічної доданої вартості – EVA [®] (EconomicValueAdded);	Визначення додаткового прибутку, що залишився в розпорядженні компанії після сплати податків і виплат за залучений капітал	$EVA^{\text{®}} = NOPAT - WACC \cdot CE$ де NOPAT – чистий операційний прибуток після сплати податків до відсотків; WACC –

		середньозважені витрати на капітал; CE – інвестований капітал
Концепція ринкової доданої вартості – MVA (Market Value Added)	Розглядає ринкову капіталізацію та ринкову вартість боргів компанії як критерії створення її цінності, оскільки вартість акцій визначає добробут акціонерів	$MVA = MVC - IC$ де MVC – ринкова вартість власного і позикового капіталу IC – величина інвестованого в бізнес капіталу
Концепція вільних грошових потоків на інвестований капітал – CFROI (Cash Flow Return on Investment).	У якості показника рентабельності окремого бізнесу розглядається показник рентабельності інвестицій, розрахований за грошовими потоками	$CFROI = CIF / COF$ де CIF – скоригований притік грошових коштів; COF – скоригований відтік грошових коштів у поточних цінах
Показники доданого грошового потоку – CVA (Cash Value Added) або RCF (Residual Cash Flow)	Модель концентрується на грошових потоках компанії, враховуючи при цьому інтереси всіх ключових стейкхолдерів	$CVA = AOCF - WACC \cdot TA$ де AOCF – операційний грошовий потік WACC – середньозважені витрати на капітал; TA – сумарні скориговані активи

Як можна відзначити з даних таблиці, найбільшого поширення серед методик, що застосовуються у процесі визначення цінності компанії, набули моделі, засновані на показниках доданої вартості або грошових потоків підприємства. При цьому кожна з моделей характеризується власною специфікою, що обумовлює необхідність розгляду переваг та недоліків вказаних концепцій з точки зору можливостей їх використання у процесі ціннісно-орієнтованого управління, узагальнення яких наведено у таблиці 5.

Аналізуючи сильні та слабкі сторони наведених концепцій, слід відзначити наявність прямої залежності між рівнем можливості використання

моделей у процесі стратегічного менеджменту та складності й трудомісткості її розрахунку. На нашу думку, не можна визначити найбільш ефективну концепцію, оскільки різні моделі проявляють себе краще у розрізі конкретної мети використання.

Таблиця 5

Порівняння концепцій вартісної оцінки (побудовано автором за даними [6, 11, 19])

Назва	Переваги	Недоліки
Модель доданої акціонерної вартості	Наявність взаємопов'язаної системи факторів вартості у всіх сферах діяльності компанії. Ефективна при розробці карти збалансованих показників та системи мотивації персоналу	Не розроблені ефективні методи оцінки ряду факторів, що впливають на величину цінності компанії. Трудомісткість розрахунків, складність прогнозування грошових потоків
Концепція економічної доданої вартості	Висока ефективність використання для управління і контролю за окремими бізнес-одинацями, визначення винагороди персоналу та власників компанії за результатами діяльності. Можливість використання в кожному періоді.	Обмежене застосування для оцінки стратегії. Значна залежність від показників фінансового обліку. Не враховує вплив якості корпоративного управління на зростання вартості компанії
Концепція ринкової доданої вартості	Ілюструє здатність підприємства забезпечувати добробут своїх акціонерів. Призначена для інвесторів. Відображає дисконтовану вартість існуючих та майбутніх інвестицій	Придатна лише для тих компаній, акції яких торгуються на фондовій біржі. Не може використовуватися для створення системи мотивації та оцінки ефективності корпоративних рішень
Концепція вільних грошових потоків на інвестований капітал	Ефективна при здійсненні оцінки в рамках одного періоду, базується на фактичних даних минулих періодів. Враховує фактор інфляції	Неможливо здійснити повний розрахунок вартості підприємства та оцінку стратегії. Результат є відносним показником, що не дозволяє запроваджувати його складові у систему VBM
Показники доданого грошового потоку	У якості віддачі інвестованого капіталу використовується потоковий показник. На відміну від показника CFROI враховуються затрати на залучення та обслуговування капіталу з різних джерел	Відбувається зіставлення показників, що відносяться до різних часових відрізків

У процесі запровадження ціннісно-орієнтованого управління в систему менеджменту підприємства окрім показників, що характеризують його діяльність, слід звернути увагу на створення зворотного зв'язку фінансового

менеджменту та управлінського обліку. Мова йде про використання даних, отриманих при розрахунку показників по методикам вартісно-орієнтованого управління, у системі управлінського обліку, що стає можливим при створенні певної контрольно-аналітичної системи, яка буде інтегрувати в собі концепцію вартісно-орієнтованого управління з комплексними системами, спрямованими на вимір досягнень (PerformanceMeasurement, PM). PM-системи з'явилися у відповідь на практичні запити бізнесу – частина з них була розроблена і адаптована крупними компаніями-лідерами, інша частина запропонована, запроваджена і апробована провідними консалтинговими фірмами[17].

У розрізі названих напрямків передбачається поділ на окремі методи, що мають певні особливості застосування. У таблиці 6 наведено перелік найбільш відомих методів оцінки бізнесу, згрупованих за підходами [5, 23].

Таблиця 6

Методи оцінки вартості бізнесу у розрізі різних підходів

Доходний підхід	Витратний (майновий) підхід	Порівняльний (ринковий) підхід
Метод дисконтованих майбутніх грошових потоків	Метод розрахунку повної відтворювальної власності	Метод минулих угод за акціями
	Метод ліквідаційної вартості	Метод галузевих коефіцієнтів (метод галузевих співвідношень)
Методи доданої вартості	Метод надлишкових прибутків (оцінка гудвіла)	
Метод капіталізації прибутку	Метод накопичення активів	Метод угод (метод продажів)
Метод надлишкового доходу (прибутку)	Метод чистих активів	Метод ринку капіталів (метод компанії-аналога)
	Метод розрахунку вартості заміщення	Метод капіталізації дивіденду
Метод капіталізації грошового потоку	Метод балансового власного матеріального капіталу	Метод зіставлення ринкової балансової вартості
Метод дисконтованого майбутнього прибутку	Метод ринкового власного матеріального капіталу	Метод ринкової привабливості

Деталізацію чинників впливу на формування цінності фірми можна здійснювати стосовно різних стадій виробничого процесу та у розрізі основних факторів сфери компетенції. Перелік показників, що чинять вплив

на створення цінності компанії стосовно різних стадій операційного циклу підприємства відображено в таблиці 7.

Таблиця 7

Перелік чинників формування цінності компанії у контексті виробничого процесу

Стадія виробництва	Фактори впливу
Закупки і постачання	Якість відносин з постачальниками; Витрати на зберігання сировини і матеріалів; Ціна одиниці придбаних ресурсів; Якість ресурсів
Основне виробництво	Питомі затрати: - завантаження потужностей; - масштаб виробництва; - незавершене виробництво. Якість: - рівень браку, що не усувається; - рівень браку, що усувається. Своєчасність: - виробничий ритм; - технологічний час. Гнучкість: - час на переналадку
Розподіл	Швидкість просування на ринок; Запаси готової продукції; Питомі витрати розподілу
Продаж і обслуговування	Складність системи розподілу; Контроль над каналами; Відносини з торгівлею; Чутливість до ринкових умов; Стабільність складу споживачів
Маркетинг	Цільова сегментація споживачів; Лояльність споживачів (стабільність складу); Залучення споживачів; «Частка голосів» Премія до ціни

Виходячи з даних, представлених у таблиці 7, можна відмітити, що на всіх етапах виробництва цінність компанії формується під впливом як кількісних (переважно вартісних) індикаторів, так і якісних характеристик організації процесу управління та особливостей встановлення відносин з основними контрагентами організації. При цьому на цінність компанії впливають як зовнішні показники, так і особливості її внутрішньої організації. Основні внутрішні елементи, які чинять вплив на систему управління цінністю компанії також формуються під впливом певних характеристик діяльності фірми. У таблиці 8 приведено детальний перелік показників, що формують основні фактори впливу на створення цінності компанії.

Таблиця 8

Деталізація показників, під впливом яких формується система управління цінністю компанії

Складові цінності компанії	Показники впливу
Фінанси	Кредитний важіль (боргове навантаження); Витрати на позиковий капітал; Строк погашення боргу; Відносини з інвесторами; Дивідендна політика; Структура витрат; Грошовий потік; Внутрішній контроль; Поглинання
Управління людськими ресурсами	Число заяв про прийняття на роботу; Плинність кадрів; Продуктивність праці; Ієрархічні рівні; Звітність; Відношення розмірів оплати праці за рівнями; Участь у власності; Преміальні виплати; Швидкість просування по службі; Витрати на професійну підготовку/Доходи; Внутрішній інформаційний обмін; Площа на одного працівника і витрати на 1 м ² ; Охоплення профспілками
Інформаційні технології	Витрати на ІТ/Доходи; Комунікаційні мережі; Обмін знаннями; Інтеграція ціннісного ланцюга
Відносини з органами влади	Стійкість до змін у регулюванні; Здатність до лобювання
Інновації	Витрати на НДДКР і професійну підготовку/Доходи; Кількість патентів/100 працівників; Кількість «запусків» нових продуктів; Розміщення на інноваційній кривій

Після проведення аналізу рівня впливу факторів на цінність компанії, створюється перелік ключових факторів створення цінності з зазначенням їх потенціалу. Перелік факторів має періодично переглядатися у відповідності до змін ринкових умов та розвитку самої компанії. Обрані фактори вводяться у набір цільових нормативів і в систему оцінки роботи підприємства (оціночну відомість), за допомогою якої визначаються резерви та

розробляється система заходів, спрямованих на підвищення цінності компанії у майбутньому.

Аналізуючи ключові аспекти впровадження системи вартісно-орієнтованого управління у діяльність підприємства, ми пропонуємо конкретизувати перелік її основних елементів і виділити з них наступні:

– стратегічне планування – процес інтеграції ціннісно-орієнтованого управління в систему менеджменту підприємства охоплює усі сторони його діяльності та потребує значних часових рамок, тому необхідно формувати генеральні цілі з їх розбивкою у часі та за підрозділами;

– організаційне забезпечення – система VBM потребує максимального рівня інтегрованості різних рівнів та підрозділів організаційної структури підприємства з метою досягнення оптимальності розподілу генеральних цілей компанії;

– навчання і розвиток персоналу – важливе значення має усвідомлення ідеї ціннісно-орієнтованого управління працівниками реалізації та правильне розуміння ними поставлених задач, пов'язаних з її впровадженням. Окрім того, персонал організації являє собою вагомий стратегічний ресурс формування її цінності в умовах конкурентної ринкової економіки;

– інвестиційна діяльність – нарощення цінності підприємства неможливо без наявності додаткових джерел розвитку компанії. Інвестиції можуть здійснюватися за рахунок власних чи залучених ресурсів та спрямовуватися на поліпшення кількісних чи якісних характеристик діяльності компанії;

– система стимулювання – процес досягнення запланованих результатів на різних рівнях функціонування компанії має бути мотивованим для забезпечення максимального рівня реалізації поставлених цілей;

– показники виміру результатів – визначення обсягу створеної цінності компанії стає можливим лише за наявності індикаторів, що характеризують ступінь виконання запланованих показників та дають можливість визначити важелі впливу;

– система зворотного зв'язку – призначена для внесення коректив у завдання стратегічного та операційного планування за даними розрахунку значень індикативних показників виміру результатів, отриманих у попередніх періодах.

Таким чином, аналіз факторів вартості організації має передбачати виокремлення основних індикаторів, які впливають на зміну цінності компанії з урахуванням специфіки її внутрішньої організації, особливостей функціонування виробничих процесів, а також взаємовідносин з постачальниками та клієнтами, вибір методики їх оцінювання (у тому числі, переведення якісних характеристик у кількісні) та розробку і впровадження конкретних заходів з оптимізації основних параметрів формування цінності організації.

Список використаних джерел

1. Porter M. *Competitive advantage* / M. Porter. – New York: Free Press, 1985. – 185 p.
2. Rappaport, A. *Creating shareholder value: the new standard for business performance* / A. Rappaport. – New York : Free Press, 1986. – 270 p.
3. Арнольд, Г. *Порадник з корпоративних фінансів : посібник з фінансових ринків, рішень та методів : пер. з англ.* / Г. Арнольд. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. - 752 с.
4. Воронков Д. К. Система показників, що характеризують вплив факторів на ринкову вартість промислового підприємства [Електронний ресурс] / Д. К. Воронков, Л. С. Запасна // Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2010_4/Voronkov.pdf.
5. Головач А. Л. Методичні засади оцінки вартості бізнесу [Електронний ресурс] / А. Л. Головач // Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Magisterium/Economy/2005_18/14_golovach_al.pdf.
6. Емельянов А. М. Основные этапы эволюции концепций управления стоимостью компаний [Электронный ресурс] / А. М. Емельянов,

Е. А. Шакина // Режим доступа : <http://beintrend.ru/2011-09-04-15-57-30>. – 21.03.2012.

7. Концепция контроллинга : управленческий учет. Система отчетности. Бюджетирование : пер. с нем. / под ред. П. Хорват. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. - 269 с.

8. Коупленд Т. Стоимость компаний: оценка и управление : пер. с англ / Т. Коупленд, Т. Коллер, Д. Муррин. - М.: Олимп-Бизнес, 1999. - 576 с.

9. Мендрул О.Г. Управління вартістю підприємств: монографія/ О. Г. Мендрул; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. - К.: КНЕУ, 2002. - 272 с.

10. Михаліцька Н. Я. Застосування показника доданої економічної вартості як критерію приросту ринкової вартості підприємства [Текст] / Н. Я. Михаліцька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.13. – С. 204-210.

11. Момот Т. В. Оценка стоимости бизнеса: современные технологии/ Т. В. Момот. – Харьков : Фактор, 2007. -224 с.

12. Островська Г. Управління вартістю: сучасні інструменти оцінки корпоративної ефективності [Текст] / Г. Островська // Світ фінансів. – 2008. – № 3(16). – С. 106-116.

13. Про затвердження Методики оцінки вартості майна під час приватизації : постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.1998 р. № 1114 [Електронний ресурс] / Законодавство України. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1114-98-п>.

14. Про затвердження Методики оцінки державних корпоративних прав : постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.1999 р. № 1406 [Електронний ресурс] / Законодавство України. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1406-99-п>.

15. Ревуцкий Л. Д. Стоимость, оценка, капитализация и вероятная цена предприятия [Электронный ресурс] / Л. Д. Ревуцкий // Режим доступа : www.valuer.ru/files/rev/rev_ok.doc.

16. Савчук В. Стратегия + финансы / В. Савчук. – К. : CompanionGroup, 2009. – 352 с.
17. Самусенко С. А. Показатели эффективности компании : вопросы систематизации и эволюции [Электронный ресурс] / С. А. Самусенко // Режим доступа : http://library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0114705.pdf.
18. Соляник Л. Г. Еволюція концепцій управління вартістю компаній та їх трансформація в умовах розвитку ринкових відносин в Україні [Електронний ресурс] / Л. Г. Соляник, Г. Д. Голобородько // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Economics/64989.doc.htm.
19. Степанов Д. Shareholder Value Added (SVA), Cash Flow Return on Investment (CFROI), Cash Value Added (CVA) [Электронный ресурс] / Д. Степанов // Режим доступа : <http://gaap.ru/articles/49877/>.
20. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник / під ред. В. Г. Федоренка. – К.: Алерта, 2008. – 487 с.
21. Хаустова В. Є. Визначення сутності поняття «оцінка вартості підприємства» [Електронний ресурс] / В. Є. Хаустова, О. І. Матюшенко // Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Modre/2008_2/4.pdf.
22. Эшуот Г. Менеджмент, основанный на ценности (Value-based management) : Как обеспечить ценность для акционеров : пер. с англ. / Г. Эшуот, П. Джеймс. – М. : Инфра-М, 2006. - 190 с.
23. Ющенко А. Підходи та методи оцінки вартості бізнесу в сучасних умовах / А. Ющенко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8. Ч. 1. – С. 343-346.

Людський капітал як складова інтегрованої звітності

к. е. н., доцент Бурденко І. М.

Фінансова звітність не надає в повному обсязі інформації користувачам про вартість людського капіталу підприємства. Інвестори не мають шансу отримати дані про існуючу вартість підприємства та можливість її

створювати в майбутньому. Це призводить до зниження інвестиційної привабливості господарюючого суб'єкта. Тому зарубіжні компанії з ціллю підвищення прозорості даних про ринкову вартість суб'єкта господарювання розкривають широкий спектр показників у нефінансовій звітності. Однак вітчизняні підприємства не приділяють цьому напрямку достатньої уваги і на сьогодні ці являється найактуальнішою проблемою [7].

Таким чином, враховуючи потребу інформаційних запитів користувачів, перспективним напрямком є формування інтегрованої звітності з ціллю надання відповідної інформації про ринкову вартість підприємства та можливості її збільшення.

Західна економічна наука у XIX – початку XX ст. характеризується неоднократними спробами вчених трактувати людину, її знання та здібності до праці як капітал.

Основоположником концепції людського капіталу вважається Ерік Фламхольц. Він стверджував, що бухгалтерська інформація про людський ресурс є необхідною для прийняття важливих стратегічних рішень. Ці дані мають використовуватись при оцінці альтернативних інвестиційних можливостей, а звичайний підхід не визнає інвестицій такого роду. Під час оцінки проекту в розрахунок беруться фізичні активи, до яких також необхідно додавати інвестиції в людський капітал [11].

Зокрема, Е. Фламхольц [11], доводячи цінність такого інструменту управління, як облік людського капіталу, виділяє його три основні функції:

- 1) інформаційну функцію;
- 2) функцію парадигми;
- 3) функцію каталізатора.

Автор стверджує, що облік людських ресурсів забезпечує управлінський персонал інформацією про собівартість та вартість персоналу підприємства, а види відомостей, що надаються в звітності, визначаються конкретними вимогами підприємства. Облік людських ресурсів надає

менеджерам уявлення про людей, як про цінний ресурс фірми, що впливають на ефективність її функціонування та розвиток.

В цей час виділились два базові підходи до визначення зв'язку людини, її знань і здібностей з капіталом (рис. 1).

Рис.1. Підходи вчених до сутності людського капіталу

В Україні найбільш відомою є концепція, що була запропонована американським економістом Дж. Кендріком [1] і опублікована в СРСР у 1978 році, відповідно до якої капітал – це «здатність впродовж певного періоду створювати певний продукт і дохід, включаючи неринкові форми доходу» [6]. Відповідно до такого визначення поняття «капітал», вчений ділить його на дві складові – речовий (капітал, сформований за рахунок внесків у формування здібностей та виховання людини) і неречовий капітал (витрати на освіту та професійну підготовку, здоров'я людини, а також на мобільність трудових ресурсів). При цьому кожна з цих складових, в свою чергу, поділяється на капітал втілений і не втілений у людях. В такій структурі людським капіталом є втілений у людях речовий і неречовий капітал.

Причинами виникнення та поширення в економічній літературі альтернативних концепцій людського капіталу є реалії сучасної ринкової економіки, адже підвищення рівня заробітків важливішими є не знання, вміння та освіта, а знайомства та зв'язки людини.

Відповідно до сучасних підходів мету та галузь досліджень людського капіталу можна сприймати у вузькому та ширшому аспектах. Вузький аспект

обліку людського капіталу підпорядковується наукам про управління, які направлені на з'ясування еволюції виробництва суб'єкта господарювання та ідентифікації джерел створення вартості. Людський фактор, в загальному, визначається як істотний і рушійний. В цьому значенні всі дослідження обмежуються метою управління та методологією наук про управління. Ширший аспект досліджень людського капіталу отримуємо, ґрунтуючись на загальній теорії обліку, яка вважає працівника незалежним суб'єктом обліку та об'єктом досліджень. Цей аспект передбачає, відповідно, що поле досліджень поширюється на зовсім нові проблеми обліку людського капіталу, які стосуються працівника, проблеми приховування цього капіталу, які призводить до теорії мінімальної оплати і до автономної теорії обліку витрат праці [10]. В цій теорії присутній мікро- та макроекономічний вимір: макроекономічний вимір це проблематика витрат праці й аналізу впливу продуктивності праці на купівельну спроможність грошей, а потім на рівень інфляції і курси валют.

На фірмах, де не застосовується облік людських ресурсів, всі витрати, що пов'язані з людськими ресурсами, списуються під час їх виникнення, майбутні вигоди, що виникають з них, та вартість таких ресурсів не розраховуються. Так як облік інших ресурсів підприємства ведеться іншим чином, менеджери по персоналу знаходяться в менш вигідному положенні під час розподілу обмежених засобів фірми, та здійснюють управління лише на основі нефінансових показників.

Дослідження, проведені ще на початку 1960-х років, показали, що від використання інформації про облік людського капіталу можуть виграти і адміністрація підприємства, і інвестори, і суспільство та країна в цілому.

Таким чином, інформація щодо вартості людського капіталу є необхідною і актуальною, особливо якщо дозволяє прогнозувати показники розвитку підприємства. Саме інтегрована звітність може надати таку інформацію, так як тільки даний вид звітності поєднує в собі інформацію фінансового та нефінансового характеру, зокрема про людський капітал,

інтелектуальний капітал і про їх джерела. Це відрізняє інтегровану звітність від фінансової.

Труднощі, що постають перед обліковцями, пов'язані, перш за все, з відмінністю оцінки людського капіталу від традиційної методики визначення вартості матеріально-речових цінностей. Наукові підходи до оцінки людського капіталу об'єднують вартісні і натуральні вимірники. Визнання людського капіталу базується на основі врахування наступних аспектів:

- здібності, знання, досвід і кваліфікація є власними надбаннями працівника і не належать підприємству;
- потребують для свого формування та вдосконалення значних витрат, які мають властивості нагромаджуватись;
- забезпечують власнику збільшення економічного зростання в майбутньому;
- забезпечують на державному рівні додатковий приріст національного доходу [2].

В економічній літературі використовується велика різноманітність підходів і методів оцінки людського капіталу. При визначенні величини людського капіталу застосовуються як вартісні так і натуральні показники. Проте індивідуальна оцінка вартості людського капіталу працівників підприємства передбачає вимірювання цінності кожного працівника шляхом визначення очікуваного доходу підприємства від його роботи, при цьому враховують такі фактори: рівень освіти та його підвищення, наявність професійного досвіду, трудового потенціалу тощо. Методи оцінки індивідуальних ресурсів людського капіталу надано у табл. 1.

Таблиця 1

Методика індивідуальної оцінки вартості людського капіталу працівника

№	Показник
1	Інтегрований коефіцієнт професійної компетентності (кваліфікації): $ІК_{\text{проф}} = \sqrt[3]{K_{\text{осв}} * K_{\text{досв}} * K_{\text{квал}}}$
	$K_{\text{осв}}$ – коефіцієнт освіти становить: 0,15 – для осіб, що мають незакінчену

	<p>середню освіту; 0,40 – для осіб з середньою освітою; 0,60 – для осіб з середньотехнічною і незакінченою вищою освітою; 0,75 – для осіб з вищою освітою, але не за спеціальністю; 1,00 – для осіб з вищою освітою за спеціальністю; 1,1 – для осіб, що мають вчене звання або науковий ступінь не за спеціальністю; 1,2 – для осіб, що мають вчене звання або науковий ступінь за спеціальністю</p> <p>Кдосв – коефіцієнт посадового досвіду становить: 0,25 – для осіб, що мають стаж роботи 0-9 років; 0,50 – для осіб, що мають стаж роботи 9-13 років; 0,75 – для осіб, що мають стаж роботи 13-17 років; 1,00 – для осіб, що мають стаж роботи 17-21 років; 1,25 – для осіб, що мають стаж роботи 21-29 років; 1,50 – для осіб, що мають стаж роботи понад 29 років</p> <p>Кквал – коефіцієнт підвищення кваліфікації $K_{квал} = \frac{\text{фактична тривалість навчання з підвищення кваліфікації за період роботи за спеціальністю, місяців}}{\text{нормативна тривалість навчання з підвищення кваліфікації (виходячи з припущення щодо необхідності щорічного навчання тривалістю 0,5 місяця), місяців}}$</p>
2	<p>Інтегрований коефіцієнт виконання робіт:</p> $I_{кробіт} = \sqrt[3]{K_{повн} * K_{копер} * K_{якості}}$ <p>$K_{повн}$ – коефіцієнт повноти виконаних робіт $K_{повн} = \frac{\text{кількість повністю виконаних робіт}}{\text{загальна кількість виконаних робіт за період}}$</p> <p>$K_{копер}$ – коефіцієнт оперативності виконання робіт $K_{копер} = \frac{\text{кількість робіт виконаних раніше строку}}{\text{загальна кількість повністю виконаних робіт}}$</p> <p>$K_{якості}$ – коефіцієнт якості виконання робіт $K_{якості} = \frac{\text{кількість реалізованих проектів}}{\text{загальна кількість повністю виконаних робіт}}$</p>
3	<p>Трудовий потенціал працівника:</p> $ТП = I_{кпроф} * d_i + I_{кробіт} * d_j$ <p>$I_{кпроф}$ – інтегрований коефіцієнт професійної компетентності</p> <p>$I_{кробіт}$ – інтегрований коефіцієнт виконання робіт</p> <p>d_i, d_j – складність, що залежить від специфіки роботи працівника або сфери діяльності підприємства (розмах варіацій для різних робіт (сфер діяльності))</p>
4	<p>Гудвіл людського капіталу працівника:</p> $Г_{лк} = I_{пр} + I_{варт} + ТП$ <p>$I_{пр}$ – індекс прибутку отриманого від людського капіталу працівника, що відображає зміну за рік, тобто співвідношення прибутку підприємства і номінального фонду робочого часу працівника $I_{пр} = \frac{\text{прибуток}}{\text{фонд робочого часу працівника}}$ Фонд робочого часу працівника = кількість робочих днів в році x 8 годин в день – відпустка (годин) – святкові дні (годин) – відсутність з причин особистого характеру (хвороби) (годин)</p> <p>$I_{варт}$ – індекс витрат на людський капітал, що відображає зміну за рік співвідношення загальних витрат підприємства на людський капітал і фонду робочого часу працівника $I_{варт} = \frac{\text{витрати на формування, використання і відтворення людського капіталу}}{\text{фонд робочого часу працівника}}$</p> <p>ТП – трудовий потенціал працівника</p>
5	<p>Вартість людського капіталу працівника</p> $Варт_{лк} = В_{вк-лк} * Г_{лк} + (В_{ф-лк} + В_{вт-лк})$ <p>$Варт_{лк}$ – вартість людського капіталу працівника, грн.</p> <p>$В_{вк-лк}$ – витрати на використання людського капіталу працівника, грн</p> <p>$Г_{лк}$ – гудвіл людського капіталу працівника, що відображає реальну, ринкову, індивідуальну вартість працівника, що виконує певні функції, завдання</p> <p>$В_{ф-лк}$ – витрати на формування людського капіталу працівника, грн.</p> <p>$В_{вт-лк}$ – витрати на відтворення людського капіталу працівника, грн.</p>

Джерело: [4]

Відсутність оцінки людського капіталу, що втілює потенційні економічні вигоди, призводить до постійно зростаючої різниці між балансовою і ринковою вартістю підприємства, а отже, до втрати релевантності облікової інформації.

Лише невелика кількість підприємств, до складу яких входять іноземні інвестори та ті підприємства, що мають іноземні інвестиції, наводять додатковий обсяг інформації переважно у нефінансових звітних формах (табл. 2).

Таблиця 2

Інформація про людський капітал в звітах про інтелектуальний капітал зарубіжних компаній

№ з/п	Компанія та вид її діяльності	Інформація	Інформація щодо людського капіталу
1	“Infosys” (Індія), здійснює консультування і надання послуг у сфері інформаційних технологій	Про вартість людських ресурсів і бренду	Відсутні дані
2	“PLS CONSULT” (Данія), консультаційні послуги	Про освіту, вік і досвід людський ресурсів, інфраструктуру компанії і клієнтів	Кількість консультантів та інших робітників, освіта і стаж консультантів, плинність кадрів, оцінка управління, здатність співпрацювати, задоволення працівників, добробут працівників, оцінка менеджментом соціальних звітів
3	“Ramboll” (Данія), консультаційні послуги інженерів	Про людські ресурси, клієнтів, технології, процеси	Кількість працівників, розподіл по статі, розвиток управління, додаткове навчання, оцінка управління, здатність співпрацювати, задоволення працівників, добробут працівників, оцінка менеджментом соціальних звітів
4	“Skandia” (Швеція), фінансове обслуговування	Про персонал, клієнтів, процеси, інновації і розробки	Кількість співробітників з повною зайнятістю, кількість менеджерів, витрати на навчання одного співробітника, індекс управління, індекс спонукання, індекс повноважень, задоволення та плинність працівників

5	“Consultus” (Швеція), консультаційні послуги	Про людські ресурси, клієнтів	Розподіл консультантів за віком, стаж консультантів, додана вартість на одного консультанта
6	“Telia” (Швеція), послуги телезв’язку	Про людські ресурси, процеси	Оборот персоналу, пов’язані з роботою, освіта персоналу, стать / рівність, витрати на вербування і розвиток, витрати для різних типів товарообігу персоналу, результат працівника, баланс та звіт про прибутки і збитки людського капіталу
7	“ABB Sverige” (Швеція), індустріальна компанія	Про людські ресурси, клієнтів, процеси	Плинність кадрів, відсутність через хворобу, частка жіночого персоналу, опитування працівників з перспективою кар’єри, час навчання на працівника, частка компаній з матрицею компетентності, участь в розвитку компанії, витрати на навчання працівника, як % обороту, як % загальних витрат, на одного працівника, задоволення працівників, довідка про людський капітал, додана вартість на інвестиції в людський капітал
8	“Sparekassen Nordjylland” (“SparNord”) (Данія), банківська сфера	Про людські ресурси, клієнтів, процеси	Добробут, послуги клієнта, незалежність, оцінка, особистий розвиток, зобов’язання, єдність, надійність, зв’язок
9	“SCAA” (Швеція), послуги щодо безпеки авіації і повітряного транспорту	Про людські ресурси, процеси	Кількість працівників, розподіл за типами зайнятості, присутність, навчання і хвороби в % від робочих днів, частка менеджерів, частка чоловіків і жінок, плинність кадрів, понаднормові, середня зарплата, витрати на навчання, частка витрат на персонал в загальних витратах, результати обліку та бухгалтерський баланс людських ресурсів
10	“Sparbanken Sverige” (Швеція), банківська сфера	Про людський та ринковий капітал, навколишнє середовище	Інвестиції в освіту, задоволення працівників, компетентність, лідерство, організація
11	“WM Data” (Швеція), інформаційні технології	Про структурний та індивідуальний капітал	Розподіл персоналу за віком і стажем, коефіцієнт плинності кадрів, число чоловіків/ жінок, рівень освіти, зростання вартості на дохід працівника

Джерело:[5]

Отже, загальними показниками для компаній таблиці 2 стосовно людського капіталу є:

- витрати на витрати на навчання працівника;
- інвестиції у навчання персоналу від загального обсягу інвестицій;
- плинність працівників;
- структура персоналу за категоріями працівників;
- середня заробітна плата по підприємству;
- компетентність працівників.

Ми згодні з думкою О.С. Гусевої, що стратегія управління людським капіталом повинна бути розкрита в інтегрованої звітності за наступними напрямками:

- формування концепції стратегічного планування компанії в частині управління людськими ресурсами;
- забезпечення потреб компанії кваліфікованими кадрами;
- створення та підтримка ефективної системи навчання та розвитку кадрів. постановка такої системи навчання починається з планування потреби в навчанні, визначення основних напрямків навчання, а також отримання можливості якісно оцінити отримані співробітниками знання;
- формування ефективної системи винагороди і компенсацій. дана мета досягається шляхом розробки єдиних стандартів компанії, що регламентують оплату праці залежно від досягнення тих чи інших результатів, показників і дозволяють мотивувати людський капітал;
- підвищення ефективності за рахунок зростання продуктивності праці;
- встановлення і вдосконалення механізмів з оцінки роботи людських ресурсів [3].

Отже, інтегрована звітність повинна надавати інформацію про ефективність управління всіма формами капіталу, зокрема:

- власним капіталом ;

- виробничим капіталом;
- природними ресурсами;
- людським капіталом (досвід, навички і мотивація персоналу організації, які виражаються в здатності реалізовувати стратегію компанії, дотримуватися етичних цінностей, проявляти спроможність до лідерства і співпраці тощо) [2];
- інтелектуальним капіталом (нематеріальні активи (патенти, програмних забезпечення, авторські права, бренди, репутація та інші), які здатні давати конкурентну перевагу);
- соціальним капіталом зв'язки і відносини, які встановлюються як всередині організації, так і з зовнішнім світом (відношення, довіру, лояльність, які вже завоювала організація і на які орієнтується в майбутньому) [9].

Таким чином, адекватне відображення людського капіталу у системі бухгалтерського обліку в сучасних умовах забезпечить прозорість та достовірність інформації для прийняття управлінських рішень та вплине на зростання вартості підприємства. Перспективним, на нашу думку, є дослідження методик оцінки та складання нефінансових звітів, а також фінансових звітів, які б враховували показники розвитку людського капіталу. Дані звіти розглядалися б інвесторами як інструмент розкриття інформації щодо привабливості підприємства для інвестування. Слід при цьому ураховувати індивідуальний характер такої звітності, а також її слід розглядати як складову інтегральної звітності.

Список використаних джерел

1. Агеева О. А. Требования к формированию отчетности по МСФО / О. А. Агеева // Бухгалтерский учет. – 2006. – № 14. – С. 51-57.
2. Гошунова А.В. Контроль в бухгалтерском учете инвестиций в человеческий капитал спортивных организаций // Экономика и управление: анализ тенденций и перспектив развития: материалы докладов II

Международной научно-практической конференции, 28 апреля 2014 г. Новосибирск: ЦРНС. – 2014. – С. 157-163.

3. Гусева Е.С. Стратегия управления человеческим капиталом как элемент интегрированной отчетности [Электронный ресурс] / Е.С. Гусева // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. – 2014. – № 2(192). – Режим доступа : ntv.spbstu.ru/fulltext/E2.192.2014_20.PDF

4. Давидюк Т.В. Бухгалтерський облік людського капіталу як передумова капіталізації компанії / Т. В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : зб. наук. праць / [відпов. ред. Ф.Ф. Бутинець]. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – Вип. 2(17). – С. 70-76.

5. Давидюк Т.В. Методичні підходи до відображення людського капіталу у звітності зарубіжних компаній: досвід для України [Електронний ресурс] / Т. В. Давидюк. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4788/14.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. Кендрик Дж. Совокупный капитал США и его формирование. – Прогресс. 1978. – 275 с.

7. Королюк Н. М. Сучасні концепції обліку людського капіталу / Н. М. Королюк // Вісник Хмельницького національного університету. – Серія: економічні науки. – 2012. – №1. – С. 15-20.

8. Лазарева И. П. Человеческий капитал в процессе модернизации региональных экономических систем [Электронный ресурс] / И. П. Лазарева, И.Ю. Косован // Модернизация экономических систем России. – 2011. – № 4. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/chelovecheskiy-kapital-v-protsessemodernizatsii-regionalnyh-ekonomicheskikh-sistem>

9. Панков Д. А. Модель стоимостной оценки «человеческого капитала – функции» и методика его отражения в составе интегрированной отчетности бюджетных организаций / Д. А. Панков, А. А. Круподёрова // Economics and Management. – 2014. – № 3. – С. 273-291.

10. Dobija M. Kapitaljakopodstawowakategoriachunkowoschi i ekonomii / M. Dobija // Вісник ЖДТУ. – 2004. – № 2 (28). – С. 64 – 83

11. Flamholtz E. G. Human Resource Accounting: Advances in Concepts, MethodsandApplicationsTheJossey - Bass management series // Springer Science & Business Media, 2012. – 390с.

**Інтегрована звітність компаній як об’єкт аналізу ефективності
традиційних та відповідальних фондових індексів в умовах сталого
розвитку бізнесу**

к.е.н, доцент Макаренко І. О.

д.е.н, професор Пластун О. Л.

к.е.н Єльнікова Ю. В.

Останнє десятиліття у розвитку облікових практик в умовах сталого розвитку ознаменувалося появою інтегрованої звітності (звітності зі сталого розвитку), яка є абсолютно новим підходом до розкриття інформації компанією та її підзвітності перед стейкхолдерами відповідно до цілей сталого розвитку.

Інтегрована звітність відображає стан корпоративної соціальної відповідальності компанії, поряд з традиційними фінансово-економічними показниками, слугує основою діалогу зі стейкхолдерами, готується у відповідь на вимоги регуляторів та бірж. В останньому контексті інтегрована звітність може розглядатись як підґрунтя для розвитку практик відповідального інвестування та джерелом даних щодо обґрунтування місця компанії в індексах відповідального інвестування.

Компаративний аналіз методики формування традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування дозволяє зробити висновок, що індекси відповідального інвестування, агрегуючі ключові показники з інтегрованої звітності компаній, що входять до індексних кошиків (компаній-

конституентів індексів), свідчать не лише про їх фінансову ефективність, але й ефективність у досягненні цілей сталого розвитку та практики корпоративної соціальної відповідальності.

При цьому у своїй функціональній ролі індекси відповідального інвестування формують ринкові орієнтири не лише щодо динаміки фінансових результатів цих компаній, але і впливають на очікування інвесторів щодо втілення ними практик корпоративної соціальної відповідальності [7, 6].

Провідним напрямом у дослідженні інтегрованої звітності та корпоративної соціальної відповідальності компаній є встановлення їх взаємозв'язку з фінансовою ефективністю фондових індексів [6].

Проте зв'язок між корпоративною соціальною відповідальністю, інтегрованою звітністю та фінансовою ефективністю компаній у вимірах ринкових індексів є не таким однозначним.

Як зазначають фахівці компанії, що здійснюють оцінку конституентів DJSI – одного з найбільш відомих індексів відповідального інвестування світу за критеріями сталого розвитку (SAM group 2011), корпоративний сталий розвиток (Corporate Sustainability) – дозволяє лідерам не лише досягати довгострокової цінності для інвесторів через використання ринкового потенціалу для сталих продуктів і послуг, але й у той же час успішно уникати втрат та ризиків від сталого розвитку. (SAM group 2011)[1].

Додаткові витрати на розкриття та підготовку звітності зі сталого розвитку, її верифікацію, окремі випадки «зеленого камуфляжу» компаній не надають звітності зі сталого розвитку в очах інвесторів переваг щодо більшої обґрунтованості, доречності та надійності у прийнятті інвестиційних рішень на фінансових ринках. Знаковою у цьому зв'язку є праця М. Friedman (1970) [1], який наполягав, що корпоративна соціальна відповідальність доволі витратна діяльність, вона зменшує конкурентоспроможність і фінансову ефективність компаній.

Більше того, необхідно розрізнити роль інтегрованої звітності у забезпеченні ефективності компаній у вимірах традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування. Ці індекси мають принципово різні підходи до врахування корпоративної соціальної відповідальності. Зокрема, включення компаній до індексного кошика традиційних фінансових індексів, на відміну від індексів відповідального інвестування, враховує виключно показники фінансової ефективності, не приділяючи уваги екологічним, соціальним індикаторам інтегрованої звітності таких компаній і їх зусиль в сфері корпоративної соціальної відповідальності взагалі.

Дослідження динаміки традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування спираються на результати огляду сучасних індексних продуктів найбільших інформаційно-аналітичних груп світу. Визначальною рисою індексів відповідального інвестування, на відміну від традиційних індексів, є орієнтація на дотримання компаніями-конституентами цілей сталого розвитку, які трансформуються у критерії, що розкриваються у їх корпоративній звітності, при здійсненні скринінгу та формування портфелів відповідальних інвестицій чи при включенні компаній до індексів сталого розвитку.

При цьому, зазвичай до індексів відповідального інвестування за встановленою методологією включаються найкращі компанії (Best-in-class approach), які складають кошик традиційних фінансових індексів, демонструючи фінансову результативність, проте з урахуванням оприлюдненої такими компаніями звітності щодо дотримання вказаних критеріїв корпоративної соціальної відповідальності.

Наприклад, один з індексів групи Dow Jones Sustainability World Index (DJSI World) — репрезентує фінансову ефективністю 10% компаній, що мають кращі досягнення в області корпоративної соціальної відповідальності та дотримання ESG – критеріїв з 2,500 найбільших компаній S&P Global

Broad Market Index та презентують 60 галузей за класифікацією RobecoSAM у 47 країнах світу.

Варто згадати, що широковживаний термін ESG – критерії вперше вживається у Принципах відповідального інвестування, зокрема перший принцип говорить про інкорпорування ESG – критерії в процес аналізу, інвестування та прийняття рішень. Короткий опис критеріїв, які мають бути втілені у конкретних показниках звітності компаній-конституентів DJSI World, стосується передусім кожного з вимірів сталого розвитку (екологічного, соціального, управлінського (економічного)):

а) Економічний критерій:

- 1) Наявність кодексу поведінки;
- 2) Відповідність законодавчим вимогам;
- 3) Протидія корупції;
- 4) Корпоративне управління;
- 5) Управління ризиками;
- 6) Економічні критерії в залежності від сектора;

б) Екологічний критерій:

- 1) Екологічна звітність;
- 2) Екологічні критерії в залежності від сектора.

в) Соціальний критерій:

- 1) Благодійність;
- 2) Практика трудових відносин;
- 3) Розвиток людського потенціалу;
- 4) Соціальна звітність;
- 5) Залучення і утримання кваліфікованих кадрів;
- 6) Соціальні критерії в залежності від сектора.

На основі названих ESG – критеріїв для кожної компанії розраховується підсумковий бал, що відображає рівень її корпоративної соціальної відповідальності, який, в свою чергу, визначає вагу компанії в індексі DJSI World

Не зважаючи на значну кількість досліджень, присвячених різним аспектам відмінностей між традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування на сьогодні залишається нерозглянутим один досить важливий аспект – їх ефективність та характер зміни динаміки індексів (наявність в динаміці ознак довгострокової пам'яті, фактично мова йдеться про персистентність). Ефективність є ключовим аспектом, коли мова йдеться про аналіз того чи іншого ринку (активу), адже її рівень визначає не лише характер поведінки цін на фінансові активи, але і дає інформацію щодо принципової прогнозованості цін та можливості отримання надприбутків від операцій з фінансовими активами. В цьому аспекті попередні дослідження, присвячені оцінці доходності традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування здаються нам дослідженням наслідків, у той час як аналіз ефективності відноситься скоріше до аналізу причин. Тому, на наш погляд, дуже важливим є дослідження саме глибинних причин та відмінностей у базових характеристиках поведінки традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування.

Окремим блоком праць у цьому напрямі виступають здобутки вчених, які досліджують явище персистентності (довгострокової пам'яті). Основою цього напрямку досліджень виступають праці зокрема В. Mandelbrot (1969) та Е. Peters (1991, 1994). Аналізу персистентності саме на фінансових ринках та їх ефективності присвячені праці С. Los (2003), фондових ринків (М. Greene і В. Fielitz (1977), А. Lo (1991) Y. Cheung і К. Lai (1995), В. Jacobsen (1995), Оpong та ін. (1999), С. Los (2006), Е. Onali і G. Goddard (2009), які наголошують на використанні експоненти Херста як мірила довгострокової пам'яті та ефективності ринків.

Отже важливим є отримання відповіді на питання яким чином корпоративної соціальної відповідальності та дотримання ESG – критеріїв, що розкриваються у корпоративній звітності компаній, впливає на поведінку цін на акції цих компаній і чи впливає взагалі. Отримані результати в першу чергу можуть бути корисні інвесторам, оскільки дають змогу зрозуміти, чи є

інвестування в КСВ-орієнтовані компанії більш привабливими та потенційно вигідними, ніж інвестиції в звичайні компанії.

Резюмуючи, можна зауважити, що усі без виключення роботи щодо доведення/спростування взаємозв'язку між корпоративною соціальною відповідальністю, ефективністю традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування, що репрезентують фінансову ефективність компаній, що втілюється у відповідній вазі компанії при обрахунку ринкового індексу (традиційних фінансових індексів чи індексів відповідального інвестування) незалежно від обраного рівня, періоду, масштабу, методології досліджень у своїй основі мають вивчення корпоративної звітності компаній із зосередженням уваги на розкриття у ній інформації за ESG – критеріями. Оскільки саме вона є комунікаційною основою між місією і стратегією компанії, цілями сталого розвитку, фінансовою ефективністю компанії, її інвестиційною привабливістю з точки зору відповідального інвестування та інформаційною ефективністю ринкового середовища.

Таким чином, доведення чи спростування того чи іншого погляду має певні наслідки не лише для розвитку практики відповідального інвестування як такого, але й механізмів розкриття інформації про корпоративну соціальну відповідальність, формування єдиних стандартизованих підходів до подання інтегрованої звітності.

Паралельне існування практик інвестування з інкорпорацією критеріїв сталого розвитку та традиційного інвестування вказує на дискусійність та неоднозначність ролі корпоративної соціальної відповідальності та інтегрованої звітності у отриманні вищих фінансових результатів. Зазначене обумовлює необхідність подальшого дослідження взаємозв'язку між рівнем розкриття інформації в інтегрованій звітності (звітності зі сталого розвитку) компаній – конститuentів традиційних фінансових індексів та індекси відповідального інвестування

У цьому зв'язку гіпотеза дослідження може бути представлена у такий спосіб: компанії, що включені до індексів відповідального інвестування розкривають більш прозору інформацію щодо корпоративної соціальної відповідальності у інтегрованій звітності, що дає інвесторам змогу приймати більш виважені і обгрунтовані рішення та втілюватиметься у більшій ефективності індексів відповідального інвестування, аніж традиційних фінансових індексів.

Відбір традиційних фінансових індексів та індексів відповідального інвестування здійснювався з урахуванням таких аспектів:

- загально визнаний статус на фінансових ринках та ринках відповідального інвестування, включення до авторитетних для інвесторів індексних груп, що автоматично відображає розкриття у звітності корпоративної соціальної відповідальності найбільшими світовими компаніями, що входять до складу індексів;

- фокусування на більшості критеріїв сталого розвитку (розкриття у звітності компаній ключових індикаторів у екологічному, соціальному, управлінському (економічному) вимірах);

- врахування рівня ефективності фінансових ринків у різних регіонах світу та рівня розвитку ринків.

Серед них авторами обрано індексну групу Dow Jones (включно з індексом відповідального інвестування Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI) та відповідним йому традиційним фінансовим індексом (DJIA), яка розраховується та підтримується компаніями Dow Jones Indexes, STOXX Limited та the SAM group з 1998 р. Ця група охоплює 60 індустріальних груп та 18 ринкових секцій та фокусується на усій сукупності критеріїв сталого розвитку – ESG – критеріях, виключаючи компанії у таких сферах як торгівля зброєю, ядерна енергетика, тютюн, алкоголь, зброя.

У регіональному розрізі дослідження проводилось щодо таких індексів кошика як:

- DJSI World

- DJSI World ex all
- DJSI World Enlarged
- DJSI World Enlarged ex all ex AE
- DJSI Europe
- DJSI U.S.
- DJSI North America
- Dow Jones Sustainability Emerging Markets Diversified
- Dow Jones Sustainability Asia/Pacific Developed Diversified

DJSI Emerging Markets.

Для дослідження було використано щоденні дані для індексів, наведених за 2000-2016 роки.

Для вимірювання рівня ефективності використовується показник Херста. За результатами R. Mynhardt та ін. (2014) [2], найбільш підходящим методом розрахунку показників Херста для фінансових даних є аналіз R / S . Він був розроблений Херстом (1951) і вдосконалена Б. Мандельбротом (1972), Е. Петерсом (1991, 1994) та ін. для аналізу фінансових ринків[4].

Експонента Херста (показник H) змінюється на інтервалі $[0, 1]$.

На основі значень показника Херста дані можна класифікувати наступним чином:

- $0 \leq H < 0,5$ – індекс неефективний, сліди антиперсистентності в даних;
- $H = 0,5$ – індекс ефективний, відсутність персистентності в даних;
- $0,5 < H \leq 1$ – індекс неефективний, сліди персистентності в даних.

Загальні результати розрахунків показників Херста для індексів сталого розвитку Dow Jones та традиційного промислового індексу Dow Jones представлені в таблиці 1.

Як можна побачити, індекси сталого розвитку Dow Jones у багатьох випадках демонструють ознаки антиперсистентності в даних, а їх

ефективність є низькою. У той же час традиційний промисловий індекс Dow Jones дорівнює 0,51, що свідчить про ефективність індексу. Загалом результати показують, що використання індексів відповідального інвестування робить ринки менш ефективними. Найбільші відхилення від ефективності спостерігаються на ринках, що розвиваються. Це підтверджує загальну думку: що ринки, що розвиваються, менш ефективні, ніж розвинені.

Таблиця 1

Результати розрахунку показника Херста для індексу відповідального інвестування Dow Jones Sustainability Indexes та традиційних фінансових індексів Dow Jones Industrial Index (розрахунки авторів).

Індекс	Експонента Херста	Висновок
DJI	0,51	Індекс ефективний. Відсутність персистентності в даних.
DJSI World	0,33	Індекс неефективний. Дані антиперсистентні.
DJSI World ex all	0,42	Індекс неефективний. Дані антиперсистентні.
DJSI World Enlarged	0,29	Індекс неефективний. Дані антиперсистентні.
DJSI World Enlarged ex all ex AE	0,37	Індекс неефективний. Дані антиперсистентні.
DJSI Europe	0,55	Індекс близький до ефективності. Сліди персистентності в даних.
DJSI U.S.	0,54	Індекс близький до ефективності. Сліди персистентності в даних.
DJSI North America	0,55	Індекс близький до ефективності. Сліди персистентності в даних.
Dow Jones Sustainability Emerging Markets Diversified	0,34	Індекс неефективний. Дані антиперсистентні.
Dow Jones Sustainability Asia/Pacific Developed Diversified	0,52	Індекс ефективний. Відсутність персистентності в даних.
DJSI Emerging Markets	0,36	Індекс неефективний. Дані антиперсистентні.

Що стосується практичних наслідків цих результатів, то слід зазначити, що динаміка індексів відповідального інвестування є набагато більш передбачуваною, ніж традиційних фінансових індексів, зокрема Dow Jones (динаміка якого близька до випадкового). Це дає можливість розробки торгових стратегій, заснованих на показниках сталого розвитку.

Що стосується облікового аспекту та підтвердження гіпотези «компанії, що включені до індексів відповідального інвестування розкривають більш прозору інформацію щодо корпоративної соціальної відповідальності у інтегрованій звітності, що дає інвесторам змогу приймати більш виважені і обґрунтовані рішення та втілюватиметься у більшій ефективності індексів відповідального інвестування, аніж традиційних фінансових індексів» необхідно зауважити, що вона має бути відкинута з огляду на недостатню ефективність індексів відповідального інвестування у порівнянні з традиційних фінансових індексів.

Це означає, що практика розкриття інформації за ESG – критеріями та подання інтегрованої звітності є недостатньою, а сама звітність є життєво важливою для обґрунтування більш якісних інвестиційних рішень виключно для окремої групи стейкхолдерів, зокрема тих, які можуть скористатись вигодами від більшої прогнозованості індексів відповідального інвестування з огляду на наявність в їх динаміці ознак довгострокової пам'яті. Іншим проблемним аспектом, що може пояснювати такий результат гіпотези, є поширення серед звітуючих компаній так званої практики «зеленого камуфляжу», неспівставного та звуженого розкриття інформації щодо корпоративної соціальної відповідальності та досягнення цілей сталого розвитку [8].

Основною причиною того, що гіпотеза яка описує обліковий аспект нашого дослідження не виконується та підтверджується нижча ефективність індексів відповідального інвестування у порівнянні з традиційних фінансових індексів є той факт, що практика складання інтегрованої звітності поки що не має достатнього рівня визнання серед інвесторів.

Стандартизація та верифікація корпоративної звітності зі сталого розвитку та забезпечення її прозорості, розкриття найбільш суттєвих аспектів діяльності компаній вбачається нами основою для забезпечення її доречності, зрозумілості та точності як ключових якісних характеристик для прийняття інвестиційних рішень.

Список використаних джерел

1. Friedman M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *New York Times Magazine*. 1970. 13 September. pp. 32-33.
2. Mynhardt R. H., Plastun A., Makarenko I. Behavior of financial markets efficiency during the financial market crisis: 2007 – 2009. *Corporate Ownership and Control*. 2014. Vol. 11 (2) continued 5. pp. 473-488.
3. Mynhardt H. Makarenko I., Plastun O. Market efficiency of traditional stock market indices and social responsible indices: the role of sustainability reporting. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. № 14(2). pp. 94-106. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.14\(2\).2017.09](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.14(2).2017.09).
4. Гачков А. А. Рандомизированный алгоритм R/S-анализа финансовых рядов. URL : <http://www.math.spbu.ru/user/gran/soi5/Gatchkov5.pdf> (Дата останнього звернення 12.01.17).
5. Макаренко І. О. Вплив корпоративної соціальної відповідальності на фінансову ефективність компаній: огляд академічних джерел. Економічне зростання в епоху соціальних трансформацій : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД» 2017. С. 119 - 121.
6. Макаренко І. О. Звітність зі сталого розвитку та ефективність фінансових ринків: у пошуках взаємозв'язку. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: проблеми теорії та практики : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 11–12 травня 2017 року). Полтава : ПУЕТ. 2017. С. 102-105.
7. Макаренко І. О., Пластун О. Л. Звітність зі сталого розвитку компаній у забезпеченні ефективності традиційних фондових індексів та індексів відповідального інвестування. *Фінансовий простір*. 2017. № 2. С. 33-39.
8. Пластун О. Л., Макаренко І. О. Моделювання поведінки фінансових ринків під час фінансової кризи із застосуванням фрактальної гіпотези ринку. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 4. С. 34 - 41.

Розділ 3. Проблеми та перспективи складання та подання інтегрованої звітності суб'єктами господарювання

Можливості адаптації моделі інтегрованої звітності до умов розвитку вітчизняних компаній

к.е.н, доцент Кравченко О.В.

На сьогодні звітність є одним із ключових елементів корпоративного управління. Нестабільність зовнішнього середовища, посилення конкуренції, негативні тенденції розвитку вітчизняної економіки актуалізують питання щодо розширення всебічності та інформативності звітності. Інформація відображена у фінансовій звітності щодо вартості підприємства не може стовідсотково забезпечити зростаючі потреби користувачів, створює додаткові ризики, знижує аналітичність показників звітності, призводить до певних проявів асиметричності, вказує на системність дефекту існуючої методичної бази.

Основними факторами вартості для вітчизняних підприємств є фінансові показники (фінансово-економічний та майновий стан підприємства, рівень технічного оснащення, частка ринку тощо), спрямовані на створення вартості ретроспективного характеру безпосередньо для компанії. Натомість інформація щодо екологічних, соціальних, інтелектуальних показників діяльності, що формує довгострокову вартість підприємств для інших зацікавлених сторін і суспільства, майже не розкривається.

На сьогодні рівень поінформованості стейкхолдерів виступає одним з ключових важелів зростання інвестиційної привабливості. Серед питань, на які звертають увагу інвестори, – інформаційна відкритість компанії, система корпоративного управління, екологічні практики, дотримання прав людини тощо. Також зростає потреба у розумінні впливу бізнес моделі компанії на створення доданої вартості у довгостроковому періоді.

Комітет з Міжнародної інтегрованої звітності (International Integrated Reporting Committee, IIRC) оголосив своєю метою створення моделі, «що об'єднує і пов'язує два види звітності, фінансову і нефінансову, в одну інтегровану бізнес-звітність. Така модель не означає механічного об'єднання двох звітів, а є результатом більш складного процесу, який виявляє взаємозв'язок між двома «пакетами» інформації; забезпечує необхідний для розуміння, але не зайвий рівень дублювання і крос- посилянь і гарантує стратегічний фокус».

Слід врахувати також, що країни ЄС в 2017 році виконують положення Директив 2013/34/ЄС та 2014/95/ЄС, які зобов'язують великі компанії з персоналом понад 500 осіб надавати нефінансові звіти, розкриваючи екологічні, соціальні та управлінські ризики [0]. Ці тенденції свідчать про підвищення вимог в світі до наповненості та якості розкриття інформації різного характеру щодо діяльності компаній на економіку та навколишнє середовище, на співробітників та місцеве населення, а також в сфері культури безпеки та управління. Різке зростання вимог до звітності зі стійкості привело у 2016 р. до наявності в 64 країнах 383 інструментів: 248 з них є обов'язковими, 135 – добровільні звіти, хоча ще 2006 р. у світі налічувалося 35 обов'язкових і 25 добровільних вимог у розкритті інформації, інструкцій та основ.

За результатами досліджень аудиторської компанії «Ernst & Young» 71% інвесторів звертаються до нефінансової звітності в процесі прийняття рішень для подальшої діяльності суб'єкта, а близько 80% вважають, що така звітність необхідна для підвищення ефективності прийняття рішень [2].

За таких обставин важливого значення набуває формування нової моделі нефінансової звітності щодо діяльності підприємства відповідно до концепції сталого розвитку, яка спонукає до зміни парадигми традиційної економічної системи та пошуку нових підходів в напрямку інтеграції інтересів економічної і екологічної сфери при умові дотримання соціальної захищеності та справедливості, для підтримання процесу неперервного створення вартості з

плином часу. Застосування інтегрованої звітності може дати компанії великі переваги, але також створити певні труднощі в короткостроковій перспективі, які їй доведеться долати.

Вітчизняні підприємства через неповне усвідомлення переваг концепції сталого розвитку приділяють недостатню увагу процесу складання інтегрованої звітності, лише незначний відсоток компаній готують нефінансову звітність.

Більшість нефінансових звітів складених українськими компаніями містять різнопланову неупорядковану інформацію, що ускладнює їх аналіз та підведення підсумків ефективності діяльності. Крім того, подана інформація має описовий чи декларативний характер – це унеможлиблює проведення верифікації звітності зі сталого розвитку та визначення рівня інформаційної прозорості ведення бізнесу. За даними, наведеними в Індексі прозорості сайтів компаній, середній рівень розкриття інформації українськими компаніями на власних сайтах у 2016 р. становить 19,3% [0].

Види нефінансових звітів, що входять до інтегрованого звіту і подаються компаніями України, наведені в таблиці 1.

Тобто кожна компанія самостійно обирає форму, розміри і структуру інтегрованої звітності. Окрім того, компанії самі визначають періодичність публікації таких звітів. Через це і наповнення інтегрованої звітності кожної компанії може відрізнятись. Проте, існує ряд таких показників та форм без яких такий звіт не матиме сенсу, а саме:

- Стратегічний звіт;
- Фінансова та нефінансова звітність;
- Управління підприємством;
- Результати діяльності підприємства.

Додатково також слід:

- врахувати індивідуальні особливості компанії та можливість її порівнянності;
- визначити інформацію стосовно створення вартості в коротко-,

середньо- і довгостроковій перспективі;

– сформувати дані про зовнішнє оточення.

Таблиця 1

Види нефінансових звітів, які входять до інтегрованого звіту, опублікованих компаніями України.

Вид звіту	Компанія
Звіт про сталий розвиток (GRI)	ПФГ «СКМ» ПАТ «Оболонь» Ernst & Young Україна АрселорМіттал Кривий Ріг НАЕК «Енергоатом»
Звіт про сталий розвиток (AA1000, Глобальний Договір ООН)	«Бритіш Американ Табакко Україна» Knaufinsulation МЕТРО Кеш енд Кері Україна Компанія «Монсанто» НВГ «Інтерпайп»
Звіт з прогресу	Агропромхолдинг «Астарта-Київ» Концерн «Галнафтогаз» ГК Фокстрот ТОВ «ВіДі Груп» Компанія «Вітмарк-Україна»
Звіт про соціальну відповідальність, соціальний звіт	ПРАТ «Київстар» ТОВ «Астеліт» ТОВ «Кока-кола Україна» ПАТ «Carlsberg Ukraine»
Звіт про корпоративну відповідальність	Компанія «Делойт» Ernst & Young Україна
Нефінансовий звіт	Компанія «ВОЛЯ» Укрсоцбанк
Екологічний звіт	Nemiroff Україна

В цілому нефінансова звітність взаємопов'язана з підвищенням якості стратегічного управління компанією з урахуванням завдань соціальної відповідальності або сталого розвитку.

Низький рівень адекватності формату звітності умовам ведення бізнесу зумовлений, насамперед, теоретично-методологічними обмеженнями репрезентації ключових факторів генерування економічних вигід, серед яких визначальну роль відіграють фактори нематеріального (інформаційно-інтелектуального) типу. Також це ускладнюється тим, що не всі вітчизняні положення з бухгалтерського обліку відповідають МСФЗ.

В міжнародній практиці використовують різноманітні стандарти складання інтегрованої звітності. Систематично відбувається їх публічне обговорення на спеціально організованих міжнародних круглих столах, а потім у відкритому доступі. Для координації дій фінансових аналітиків Міжнародною радою по інтегрованій звітності (IRC) у 2013 р. було розроблено Міжнародний стандарт з інтегрованої звітності [0], в якому викладено концептуальні засади її формування.

У світовій практиці сформувалося два підходи до побудови моделі інтегрованої звітності: довільний та стандартизований, які базуються на відповідних стандартах міжнародної звітності. Перший (звіт вільного формату) – складається за власною структурою, вихідною формою є: буклети (перелік екологічних, соціальних та інших проектів) та ґрунтовні звіти, які складено на власно розробленій системі та показниках. Це дозволяє використовувати багато візуальних елементів, зокрема інфографіки, яка дає можливість піднести величезні обсяги статистичних даних в компактному і зручному для сприйняття форматі. Це в свою чергу, дозволяє скоротити час прочитання такого звіту, що важливо для інвесторів.

Більш ефективним є другий, за яким систематизують окремі фінансові та нефінансові показники, забезпечуючи їх співставність, підвищуючи ефективність їх використання користувачами при прийнятті управлінських рішень [0].

Враховуючи необов'язковість інтегрованої звітності для вітчизняних господарюючих суб'єктів, правила її складання і подання не регламентовано на законодавчому рівні, а отже - можна сміливо експериментувати в цьому напрямі. Компанія бажає скласти інтегровану звітність, то краще робити це на основі вже готової стандартної фінансової звітності або звітності за МСФЗ, включаючи інтегрований звіт додаткові відомості.

Перші інтегровані звіти в світі з'явилися в середині 2000-х рр. Сьогодні це питання перебуває під дією низки різноманітних законодавчих актів, основними з яких є: GRI, директива ЄС, міжнародний стандарт з інтегрованої

звітності, AA1000, SA8000, ISO 14000, ISO-26000 та інші. Переважно використовують систему звітності «Глобальної ініціативи зі звітності (GRI)», тобто аналізують свою діяльність комплексно: з позицій економічної, екологічної та соціальної результативності[6].

Безпосередньо сама структура стандартизованої звітності суб'єкта залежить від обраної системи її складання: інтегрований звіт (за методологією Інтегрованого звіту); Звіт рівня GRI 4.0; Звіт з елементами GRI 4.0; Звіт рівня GRI 3.0; Звіт за стандартами Глобального договору; Неструктурований звіт з КСВ; Загальний звіт компанії з висвітленням деяким аспектів КСВ [0].

Найпопулярнішим добровільним керівництвом зі звітності в світі є Глобальна ініціатива зі звітності, разом з тим, її використання знизилося серед найбільших компаній світу. За результатами її застосування складають Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору[1]. Так, серед пріоритетних цілей сталого розвитку вітчизняні компанії за 2015-2016 роки вказують гідну працю та економічне зростання, інновації та інфраструктура, боротьба зі зміною клімату, збереження екосистем суші[2]. Проте, на жаль, їх корпоративні стратегії розвитку не завжди містять ці цілі, також в їх нефінансових звітах не має ключових показників ефективності діяльності у розрізі даних цілей.

На підставі цих документів суб'єкти господарювання можуть визначитися з внутрішнім регламентом через формування положення про складання інтегрованої звітності, враховуючи обрану стратегію розвитку.

Базові принципи підготовки інтегрованого звіту: стратегічний фокус і орієнтація на майбутнє, зв'язність інформації, взаємодія із зацікавленими сторонами, суттєвість, стислість, достовірність і повнота, сталість і порівнянність.

Організаційні заходи передбачають реалізацію таких основних послідовних напрямів:

- формування компетентної робочої групи із залученням основних

стейкхолдерів для врахування їх потреб, інтересів та очікувань – склад робочої групи може змінюватися залежно від організаційно-управлінської структури суб'єкта та включати: членів правління, працівників бухгалтерії, планово-економічного відділу, відділу інформаційних технологій, екологічної служби, відділу кадрів та інших;

– визначення періодичності складання інтегрованої звітності – зважаючи на існуючий міжнародний та вітчизняний досвід, інтегрована звітність переважно формується за результатами діяльності суб'єкта господарювання за рік;

– вибір основних підрозділів та їх функцій щодо формування необхідного обліково-аналітичного забезпечення, механізмів взаємодії та комунікації, наприклад, через формування організаційно-функціональної схеми складання інтегрованої звітності;

– затвердження графіка роботи з визначенням термінів обробки та подання інформації, що дозволить своєчасно отримувати всю необхідну інформацію та підвищить її якісні, кількісні та ціннісні характеристики і ефективність формування звітності в цілому.

Формування організаційних засад досить тісно пов'язано з методичними питаннями визначення структури інтегрованої звітності та системи ключових показників з подальшим внесенням відповідних коригувань до облікової політики. Виділення структурних елементів інтегрованої звітності, передусім, залежить від обраної форми звітності (довільної чи стандартизованої) та стандарту, на який буде спиратися суб'єкт господарювання при висвітленні стратегічних аспектів розвитку.

У разі, якщо підприємство має намір застосовувати довільний підхід, воно самостійно формує систему оціночних показників у розрізі обраних структурних елементів. Застосування цієї системи, зважаючи на її легкість та не регламентованість, є доцільним на початкових стадіях переходу до складання інтегрованої звітності. При цьому звіт не потребує зовнішнього аудиту, що значно знижує його інформаційну цінність. Саме тому перевага

повинна надаватися стандартизованим формам формування звітності з чітко визначеним переліком основних структурних елементів.

Процес підготовки звітності та адекватність джерел інформації, на нашу думку, є ключовими факторами забезпечення відповідності звітності вимогам користувачів. З метою забезпечення результативності формування інтегрованої звітності особливої уваги потребує розвиток облікової парадигми в напрямку пошуку принципових методів модифікації облікової інформації в релевантну інформацію в рамках стратегії компанії.

Традиційно система обліку охоплює балансові об'єкти формування вартості підприємства в розрізі виробничого та фінансового капіталів, не розкриває інформацію щодо екологічних, соціальних, інтелектуальних показників діяльності підприємств. Це пояснюється відсутністю обґрунтованих методичних підходів, нормативно-правових рекомендації як до визнання в системі обліку інтелектуального, людського, соціального капіталів та інших подібних позабалансових об'єктів, так і до подальшої їх оцінки. За таких обставин слід ініціювати розробку та введення підприємствами додаткових форм управлінської звітності, доповнення існуючих рахунків субрахунками з внесенням відповідних змін в облікову політику.

Зростаюча роль сформованої за рахунок таких об'єктів нефінансової складової в контексті сталого розвитку підприємства ставить нові виклики перед системою обліково-інформаційного забезпечення і зумовлює необхідність розвитку «ускладненого» обліку в напрямку розширення методологічного інструментарію для визнання та подальшої оцінки таких об'єктів для формування вартості підприємства. Рівень їхнього впливу на формування вартості підприємства оцінюється за допомогою використання експертних методів (оцінки аналітиків, рейтингові оцінки). До них можна віднести репутацію підприємства на ринку, впізнавання бренду, наявність інтелектуального, людського капіталу та ін.

Під час ідентифікації факторів необхідно враховувати їх

підпорядкованість, визначити ступінь впливу на результативний показник формування вартості, призначити відповідальних. Важливим аспектом є їх спрямованість не тільки на поточну діяльність, а й на довгострокову перспективу. Вони є показниками, які дають організації конкурентну перевагу і над якими вона має певний ступінь контролю.

Процес створення вартості відбувається через створення:

- вартості для підприємства на основі аналізу фінансових показників, а її роль проявляється через виплату дивідендів, зростання цін на акції тощо;

- загальної вартості, яка приносить користь зацікавленим особам, безпосередньо пов'язаним з підприємством (працівники, покупці, постачальники тощо), через зростання умов роботи працівників, покращання взаємовідносин з клієнтами тощо;

- вартості для суспільства через зміни рівня економічного життя суспільства. Зокрема, в інтегрованому звіті має бути розкрито, які позитивні зрушення з позиції суспільства принесе діяльність компанії, або які негативні явища в житті суспільства будуть змінені або усунені в наступному році.

В кожному конкретному випадку цей процес вимагає індивідуального підходу. Якість та прозорість сформованої системи інформаційного забезпечення дозволяє знизити ризики прийняття управлінських рішень, підвищити ступінь довіри до підприємства, виявити резерви ефективного управління його вартістю, забезпечити конкурентоспроможність. У розрізі фінансових та нефінансових показників важливим є визначення їх складу та взаємозв'язків. Більшість таких показників відображаються суб'єктами в різних формах фінансової та статистичної звітності:

- фінансовий капітал – показники, що відображають наявні фінансові ресурси, а також ті, що надходять від боргового, пайового фінансування, грантів, або створюються в результаті здійснення інвестиційної та операційної діяльності;

- виробничий капітал – показники стану та динаміки основних засобів: обладнання, споруд та інфраструктури (дороги, порти, мости, сміттєпереробні

заводи та водоочисні споруди) тощо;

– людський капітал – розподіл за віком, плинність кадрів, гендерний баланс, кількість працівників, що пройшли підвищення кваліфікації, кількість годин навчання та інші показники, що відображають компетенції співробітників, їх здібності, досвід, їх мотивації;

– інтелектуальний капітал – кількість патентів, авторських прав, програмного забезпечення, ліцензій та показники, що відображають «організаційний капітал» (знання, системи, процедури та протоколи);

– природний (екологічний) капітал – споживання природних ресурсів (повітря, воду, землю, корисні копалини і лісу), витрати на екологічну безпеку, екологічні витрати та зобов'язання, інформація про викиди та інші забруднення тощо;

– соціальний капітал – обсяг благодійних внесків, кількість реалізованих соціальних програм, корпоративна соціальна відповідальність, соціальні ліцензії та ін.

При цьому інформацію стосовно нефінансових показників можна розкривати в примітках до фінансової звітності, що дозволить зацікавленим користувачам одержати необхідну інформацію в розрізів видів капіталу.

Компанії при формуванні інтегрованого звіту повинні розкривати фінансову та нефінансову інформацію так, щоб користувачі мали змогу комплексно оцінити їхню діяльність в розрізі наступних аспектів:

– стратегічне бачення розвитку (основні аналітичні показники діяльності з урахуванням дії впливу системи правових, комерційних, соціальних, екологічних, політичних та економічних факторів на здатність суб'єкта реалізовувати встановлені стратегічні цілі);

– структура управління (методи та процеси управління, корпоративна культура, відповідальність управлінського персоналу тощо);

– основні ризики, які впливають на здатність підприємства генерувати грошові потоки від використання різних видів капіталу та механізми їх мінімізації;

– короткострокові, середньострокові та довгострокові цілі, плани та заходи, які направлені на досягнення загальної стратегічної місії, враховуючи дію впливу низки факторів зовнішнього середовища, можливостей та ризиків, соціальних та екологічних складових розвитку тощо;

– бізнес-моделі суб'єкта господарювання (загальна інформація про активи і пасиви, види діяльності, продукцію, послуги, результати діяльності);

– цільові показники у розрізі основних видів капіталу;

– перспективи розвитку та наявні загрози.

Зміст наведеної інформації інтегрованого звіту залежить від конкретних обставин організації. Структурні елементи, таким чином, встановлюються швидше у формі запитань, а не у формі контрольних списків розкриття певної інформації. Відповідно, вище керівництво і особи, наділені управлінськими функціями, повинні будуть застосовувати професійне судження при обґрунтуванні провідних принципів для визначення того, яка інформація включається в звіт, а також того, як вона в ньому відбивається. Інтегрований звіт повинен бути самодостатнім і коротким засобом передачі інформації, пов'язаним посиланнями з іншими звітами та повідомленнями, якщо зацікавлені сторони заохочують отримати додаткову інформацію.

Інтегрований звіт повинен бути самодостатнім і коротким засобом передачі інформації, пов'язаним посиланнями з іншими звітами та повідомленнями.

Складена звітність підлягає обов'язковому затвердженню уповноваженими особами та оприлюдненню в засобах масової інформації.

Суб'єкт господарювання повинен використовувати інструменти контролю, щоб мінімізувати ризик суттєвих помилок. З цією метою можна розробити управлінський і наглядний плани для інтегрованого звіту, контролюючи якість інформації і процес заповнення звіту. Впровадження та підтримка ефективної системи внутрішнього контролю на всіх етапах складання звітності дозволить підвищити достовірність до звіту, обумовить якість прийнятих рішень.

Отже, складання інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами є беззаперечною вимогою їх успішного розвитку. Ефективність даного процесу залежить від стану законодавчого та нормативного забезпечення, подальшого розвитку системи бухгалтерського обліку, організації внутрішньої взаємодії та підвищення мотивації співробітників в рамках звітного процесу; розробки та вдосконалення методології підготовки інтегрованої звітності, створення необхідної інфраструктурної підтримки інтегрованої звітності в Україні.

Список використаних джерел

1. Глобальний договір ООН Звіт про результати kpmg.ua– [Електроний ресурс]. – Режим доступу: – [https:// www.kpmg. com/UA/en/ Issues AndInsights/ Articles Publications/ Documents/ KPMG in Ukraine Communication on Progress 2011 UKR. pdf](https://www.kpmg.com/UA/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/KPMG_in_Ukraine_Communication_on_Progress_2011_UKR.pdf)
2. Індекс прозорості сайтів Українських компаній 2016 - Центр «Розвиток КСВ» – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [http://csr-ukraine.org/ wp-content/uploads/2018/01/SDG-Report_print.pdf](http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2018/01/SDG-Report_print.pdf)
3. Как готовить интегрированный отчет: полезные советы и рекомендации экспертов Baker Tilly– [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. bakertilly. ua/ ru/ news/ id468](http://www.bakertilly.ua/ru/news/id468)
4. Кравченко О. В., Овчарова Н.В. Теоретичні та методичні засади формування інтегрованої звітності в Україні / О. В. Кравченко, Н.В. Овчарова // Економіка та суспільство. – 2016. – № 6. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua> Часопис економічних реформ. – 2014. – № 1 (13). – С. 49–54.
5. Международный стандарт интегрированной отчетности – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://edu.inesnet.ru/wp-content/uploads/2014/05/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf
6. Руководство по отчетности в области устойчивого развития G4 – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resource/library/Russian-G4-Part-Two.pdf>

Проблеми та перспективи складання інтегрованої звітності банками України

д.е.н, професор Савченко Т.Г.

к.е.н, доцент Коренєва О.Г.

Звітність банків є основним джерелом отримання інформації про найважливіші явища і процеси, що відбуваються безпосередньо в конкретному банку та в банківському секторі країни в цілому. В свою чергу, користувачами звітності є органи нагляду, державні органи, кредитори та інвестори банку а також всі зацікавлені в інформації щодо діяльності банків. Як показав досвід, подання банками не достовірної та не повної звітної інформації, особливо в умовах економічної кризи, призвело до неадекватних та несвоєчасних дій наглядових органів щодо недопущення погіршення фінансового стану/ банкрутства банків, втрати довіри не лише фактичних, а й потенційних клієнтів. Глобалізаційні процеси також змінюють погляди на інформаційне наповнення і структуру фінансової звітності, визначають необхідність висвітлення можливостей стійкого розвитку, ресурсного потенціалу (людського, фінансового, виробничого, інтелектуального), соціальної відповідальності. Комплексність зазначеної проблеми потребує розробки науково-методичних підходів до її вирішення, а саме запровадження інтегрованих підходів до формування та подання інформації у звітності банків.

Оцінюючи накопичені наукові здобутки вітчизняних дослідників слід відмітити, що переважна більшість праць присвячена порядку складання та надання фінансової звітності, а також розкриттю кількісних показників в фінансовій звітності, в той же час, необхідно зазначити, що набувають все більшої вагомості дослідження щодо перспектив формування інтегрованої звітності.

І, якщо наприкінці ХХ ст. глобалізаційні процеси визначали необхідність створення єдиних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, то

створення у 2010 році Міжнародного комітету з інтегрованої звітності наявно проілюструвало пошук глобального консенсусу щодо потреби розширення та уніфікації підходів висвітлення звітної інформації та визначило напрямки розвитку системи обліку в контексті переходу від фінансової звітності до інтегрованої.

Відповідно до Міжнародного стандарту з інтегрованої звітності, що був розроблений та затверджений Міжнародною радою з інтегрованої звітності у 2013 році, інтегрований звіт – це стисла інформація про те, як стратегія, управління, результати діяльності та перспективи організації в контексті зовнішнього середовища ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду. В свою чергу, інтегрована звітність визначається як процес, заснований на інтегрованому мисленні, внаслідок якого створюється періодичний інтегрований звіт організації про створення вартості протягом тривалого часу і пов'язані з ним документи, які стосуються ключових аспектів створення вартості. Використання інтегрованого мислення пов'язано з необхідністю врахування організацією зв'язків між її різними операційними і функціональними одиницями та фінансовими ресурсами, які організація використовує або на які вона впливає, таким чином, забезпечуючи інтегроване прийняття рішень та реалізацію подальших дій, спрямованих на створення вартості у короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах [1].

Як зазначає Костирко Р.О. – інтегрована звітність це нова модель корпоративної звітності, в основу якої покладено концепцію інтегрованого мислення, формування якої вимагає взаємозв'язку фінансової та управлінської звітності, метою складання є надання інформації, яка б дозволяла зацікавленим користувачам оцінити здатність суб'єкта господарювання створювати майбутні економічні вигоди упродовж певного проміжку часу. Дана звітність орієнтована на стратегічний курс і майбутні перспективи [2].

Дземішкевич І. О. [16] під інтегрованою звітністю розуміє сукупність форм фінансової, статистичної, оперативно-технічної та нефінансової звітності.

Він вважає, що інтегрований звіт повинен відображати інформацію, яка може суттєво впливати на суспільство та дозволяє компанії досягти двох ключових цілей: поліпшити власну репутацію та підвищити лояльність співробітників.

Інший дослідник вивчаючи сутність поняття «нефінансова звітність» на основі узагальнення змісту кількох десятків публікацій з відповідної тематики приходять до висновку, що у понад 76% досліджених наукових джерел зазначається, що нефінансова звітність слугує для задоволення інформаційних потреб користувачів щодо економічних, соціальних та екологічних показників [9]. Як наслідок, нефінансову звітність доцільно розглядати як складову інтегрованої звітності. Продовжуючи думку дослідника можна стверджувати, що нефінансова та фінансова звітність є двома основними складовими інтегрованої звітності.

Також автором [9] встановлено, що найбільший інтерес вітчизняних науковців до тематики нефінансової звітності спостерігався у 2015 році: біля третини усіх проаналізованих досліджень за період з 2009 по 2016 роки були опубліковані у 2015 році. На нашу думку, дана обставина могла бути обумовлена прийняттям Директиви Європейського Союзу з нефінансової звітності 2014/95/ЄС від 22 жовтня 2014 р.[11] , якою вносяться поправки до Директиви 2013/34/ЄС [12] щодо розкриття нефінансової інформації великими підприємствами і групами. У відповідності до даної Директиви [11] великі підприємства повинні підготувати нефінансовий звіт, який міститиме інформацію щодо як мінімум таких аспектів: 1) охорона навколишнього середовища; 2) питання зайнятості та соціальні питання, повага прав людини; 3) боротьба з корупцією і хабарництвом.

Відповідно до Директиви 2013/34/ЄС банки можна охарактеризувати як «суспільно значимі» суб'єкти господарювання, крім того кількість співробітників у більшості банків перевищує 500 осіб. Як наслідок, відповідно до Директиви 2014/95/ЄС банки повинні складати та подавати нефінансову інформацію.

Однак, відповідно до частини 4 статті 19а Директиви ЄС [11] якщо підприємство складає окремий звіт, що відповідає одному і тому ж фінансовому року незалежно від того, чи використовує дане підприємство національні, загальноєвропейські чи міжнародні рамкові підходи, і чи охоплює інформацію, необхідну для нефінансового звіту, таке підприємство може бути звільнене від обов'язку підготувати нефінансовий звіт за умови, що такий окремий звіт публікується разом із звітом про управління. Вимоги щодо змісту звіту з управління визначаються статтею 19 Директиви ЄС, а вимоги щодо опублікування статтею 30 [11].

У відповідності до статті 19 [12] у річному звіті про управління слід навести достовірний огляд розвитку діяльності компанії та її стану разом із розкриттям наявних у неї основних ризиків та невизначеностей. Звіт повинен включати аналіз як фінансових, так і там, де необхідно, не фінансових показників діяльності, у тому числі інформацію з питань навколишнього середовища та персоналу. У необхідних випадках звіт повинен містити посилання та додаткові роз'яснення сум, що представлені у річній фінансовій звітності. Зокрема, звіт про управління повинен розкривати:

1. ймовірні сценарії подальшого розвитку компанії;
2. інформацію про придбання власних акцій відповідно до статті 24 (2) Директиви 2012/30 / ЄС;
3. наявність філіалів компанії;
4. дані про застосування компанією фінансових інструментів і, якщо це істотно для оцінки її активів, зобов'язань, фінансового стану та доходів або витрат,
5. завдання та політику компанії в управлінні фінансовими ризиками: схильність компанії до цінового ризику, кредитного ризику, ризику ліквідності та ризику грошових потоків.

Як зазначалось вище, статтею 30 Директиви [12] врегульовано вимоги щодо опублікування звіту про управління. До ключових з них вимог можна віднести вимоги щодо: опублікування в термін, що не перевищує 12 місяців

після дати опублікування балансу, оприлюднення висновку офіційного аудитора або аудиту, опублікування консолідованих звітів про управління.

Дослідивши вимоги Директив Європейського Союзу щодо розкриття нефінансової інформації шляхом опублікування річного звіту про управління проаналізуємо на скільки цим вимогам відповідає чинний порядок публікації фінансової звітності банків України, який визначається Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [13].

По-перше, потрібно зазначити, що банки України (починаючи зі складання, подання та оприлюднення проміжної фінансової звітності за I квартал 2012 року, річної та консолідованої фінансової звітності за 2012 рік) зобов'язані складати фінансову звітність відповідно до вимог МСФЗ. Фінансова звітність вважається складеною відповідно до МСФЗ лише тоді, якщо вона відповідає усім вимогам діючих МСФЗ, які є обов'язковими для виконання на дату складання фінансової звітності. Система фінансової звітності банків України ґрунтується на:

1. МСБО та МСФЗ, розроблених Комітетом із міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, який об'єднує всі професійні бухгалтерські організації, що входять до складу Міжнародної федерації бухгалтерів;

2. директиві Ради ЄЕС № 86/635 від 8 грудня 1986 р. «Про річну і консолідовану звітність банків і кредитних установ», яка відіграє важливу роль на міжнародному рівні щодо питань регулювання банківської звітності.

По-друге, специфічні аспекти відображення результатів банківської діяльності у межах фінансової звітності банків регулюються міжнародними стандартами МСФЗ № 9, МСФЗ № 7, МСБО № 32 та МСБО № 39 які визначають порядок бухгалтерського обліку фінансових інструментів та порядок їх розкриття у фінансовій звітності. Наприклад, для складання балансу рекомендується використовувати класифікацію активів і зобов'язань банку за їх характером та в порядку, що відображає їх відносну ліквідність. Також визначаються перелік статей, які повинні окремо розкриватись у балансі банку. У свою чергу, звіт про прибутки та збитки повинен відображати окремо статті

доходів і витрат банку за кожним видом банківських операцій. Також дані стандарти містять вимогу щодо розкриття позабалансових операцій банку, тобто операцій, які на поточний момент не визнаються як активи або зобов'язання в балансі, але можуть привести до виникнення певних подій, а отже, активів та зобов'язань, у майбутньому.

По-третє, з поміж понад 50 приміток передбачених Методичними рекомендаціями щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, затверджених Постановою НБУ № 965 від 29.12.2015 року [14] переважно управлінська інформація (яка передбачена статтею 19 розглянутої вище Директиви ЄС [12]) розкривається у наступних примітках:

1. інформація про банк,
2. економічне середовище, в умовах якого банк здійснює свою діяльність,
3. основи подання фінансової звітності,
4. принципи облікової політики (включає 33 підпримітки),
5. грошові кошти та їх еквіваленти,
6. інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії,
7. статутний капітал та емісійні різниці,
8. управління фінансовими ризиками (валютний, відсотковий, ліквідності, географічної концентрації),
9. управління капіталом,
10. потенційні зобов'язання банку,
11. похідні фінансові інструменти,
12. подання фінансових інструментів за категоріями оцінювання,
13. операції з пов'язаними сторонами,
14. дочірні, асоційовані та спільні компанії,
15. об'єднання компаній,
16. події після дати балансу.

Зокрема, істотна увага приділяється розкриттю інформації про фінансові ризики (примітка 41). У цій примітці банк повинен описувати цілі, політику та процеси щодо управління основними видами ризику: кредитним, валютним,

процентним, іншим ціновим ризиком, географічним та ліквідності. Банк також розкриває методи, використані для оцінювання зазначених вище ризиків, а також результати проведеного оцінювання.

По-четверте, як зазначалось вище, однією із вимог до звіту про управління є розкриття інформації про придбання компанією власних акцій. Дана інформація розкривається у звіті про власний капітал, який є однією з основних форм звітності, що характеризує зміни та рух капіталу за звітний та попередній роки. Структура і зміст форми Звіту про власний капітал банку визначається пунктом 3 розділу 2 Інструкції НБУ № 373. Звіт про власний капітал являє собою таблицю, за колонками якої наведено складові капіталу у розрізі статей, визначених у балансі. У рядках зазначаються напрямки, за якими відбувалися зміни у капіталі за попередній та звітний роки, зокрема розкривається інформація щодо емісії акцій, власних акцій викуплених в акціонерів та виплат дивідендів. Зразок форми Звіту про власний капітал наведений у додатку 1 до Інструкції № 373.

Також статтею 30 Директиви ЄС [12] визначаються вимоги щодо опублікування фінансової та нефінансової звітності. Проаналізувавши зміст статті 69 Закону України Про банки та банківську діяльність [14] можемо зробити висновок, що національне законодавство містить навіть більш деталізовані вимоги до опублікування звітності банків ніж це передбачено відповідними Директивами Європейського Союзу. Крім вимоги до банків публікувати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом із аудиторським висновком (до 30 квітня наступного за звітним року), законодавство [14] також вимагає:

1. протягом місяця, наступного за звітним періодом, розповсюджувати на веб-сайті банку, а також розміщувати у приміщеннях банку, до яких мають доступ клієнти, у тому числі вкладники, квартальний баланс, звіт про фінансові результати банку та примітки до звітів, перелік яких визначається Національним банком України;

2. на річній основі оприлюднювати інформацію в обсязі, визначеному Національним банком України, про власників істотної участі у банку шляхом публікації в періодичних виданнях та/або поширення як окремих друкованих видань чи розміщення в мережі Інтернет;

3. банкам самостійно або на вимогу Національного банку України протягом місяця з дня оприлюднення спростувати опубліковану недостовірну фінансову звітність (річну фінансову звітність та/або річну консолідовану фінансову звітність) у такий самий спосіб, у який вона була поширена;

4. нести персональну відповідальність головою правління та головним бухгалтером банку у разі оприлюднення недостовірної (неповної) фінансової звітності, а також недотримання порядку спростування такої звітності;

5. щоб відповідальна особа банківської групи не пізніше 1 червня наступного за звітним року оприлюднювала аудиторський висновок та перевірену аудиторською фірмою річну консолідовану звітність банківської групи в складі та порядку, визначених Національним банком України.

Зазначені вище вимоги щодо опублікування фінансової звітності та іншої додаткової інформації щодо результатів діяльності банку деталізуються у підзаконних нормативних актах НБУ, зокрема в Інструкції № 373 [13].

Проаналізувавши вимоги законодавства та нормативних актів Національного банку України можна зробити висновок, що вітчизняні банки у межах річної та проміжної фінансової звітності публікують мінімально необхідний обсяг нефінансової (управлінської) інформації передбаченої директивами Європейського Союзу. Найбільш ґрунтовно у даній звітності розкривається інформація про застосування банками фінансових інструментів та щодо методик і результатів управління фінансовими ризиками. Однак, для повного відповідності звітності банків України кращим стандартам інтегрованої звітності необхідно посилити розкриття екологічних та соціальних аспектів ведення бізнесу.

Крім Директив Європейського Союзу існують також інші міжнародні документи, які визначають підходи до складання інтегрованої звітності.

Зокрема, міжнародний стандарт з інтегрованої звітності стимулює менеджмент організації думати про те, як усі їхні ресурси разом створюють вартість. У той же час, на практиці наведена теза передбачає акцент на екологічних, соціальних й управлінських аспектах та нематеріальних активах, які створюють вартість, але не вимірюються при цьому в традиційному сенсі (наприклад, інтелектуальна власність).

Виділяють такі елементи інтегрованої звітності:

- опис діяльності організації та бізнес-моделі;
- середовище, в якому працює організація, зокрема ризики і можливості;
- стратегічні цілі та стратегія досягнення цих цілей;
- корпоративне управління та винагороди;
- система виробничих показників та показників стійкого розвитку;
- прогноз на майбутнє;
- аналіз нефінансових результатів;
- механізм створення доданої вартості продукту [1,2].

Потрібно підкреслити, що більшість із наведених елементи інтегрованої звітності знайшли своє відображення у примітках до проміжної, річної та консолідованої фінансовій звітності банків України, які затверджені Постановою Правління НБУ № 965 від 29.12.2015 року [14].

У 2017 році Інститут управління та звітності (Governance & Accountability Institute) – партнер з обміну даними в межах Global Reporting Initiative (GRI) – оприлюднив на своєму сайті звіт із результатами дослідження, які демонструють, що основи інтегрованої звітності від GRI дійсно поліпшують якість розкриття з екологічних, соціальних та управлінських питань. За інформацією цього звіту - в 2010 році 80 % провідних американських компаній із найбільшою капіталізацією поводити себе дуже пасивно й не публікували інтегрованої звітності, в той же час, європейські компанії, навпаки, достатньо широко висвітлювали додаткову інформацію в таких галузях, як соціальна політика та захист навколишнього середовища. Але, у 2012 році вже 53 % компаній S&P 500 надавали інформацію з чинників "ESG" ("environmental,

social and governance"), рік потому – уже 72 %, 75 % – у 2014 році, 81 % – у 2015 році. За підсумками 2016 року зафіксовано цю звітність у 82 % компаній S&P 500 [3].

21 червня 2017 року Асоціація сертифікованих дипломованих бухгалтерів(ACCA)та Міжнародний комітет з інтегрованої звітності(IIRC)спільно з AVIVA й Barclays провели круглий стіл на тему фінансової звітності та стійких фінансів, за результатами якого було підтверджено необхідність просування фінансової стабільності та сталого розвитку економіки завдяки посиленню взаємозв'язків між прийняттям інвесторами ділових рішень, корпоративним управлінням і корпоративною звітністю [3].

Щодо використання принципів інтегрованої звітності у банківській сфері, то на сайті Міжнародного комітету з інтегрованої звітності в березні 2016 року було опубліковано матеріали щодо застосування банками концепцій інтегрованої звітності, де оприлюднено такий перелік установ [4]:

Appendix A: List of banks surveyed in 'Reporting of Outcomes in Practice'

1. Banca Fideuram
2. Barclays Africa Group Limited
3. BBVA
4. BNDES
5. BNP Paribas
6. Capitec Bank Holdings Limited
7. DBS Group Holdings Ltd
8. Deutsche Bank
9. FMO
10. Garanti
11. HSBC
12. Itaú Unibanco
13. National Australia Bank
14. Nedbank Group

15. Sasfin Holdings Limited#
16. Standard Chartered
17. Standard Bank
18. UniCredit
19. URALSIB
20. Vancity.

Необхідно зазначити, що стандартної форми інтегрованого звіту не існує, Міжнародний стандарт з інтегрованої звітності визначає базові принципи її складання, однак компанії самостійно визначають – яка саме інформація буде наведена у розрізі кожного елемента структури інтегрованої звітності.

Для банківського сектору України Грищенко О.А. пропонує концепцію інтегрованої звітності, яка ґрунтується на існуючих елементах підсистеми фінансової звітності банку (звіт про фінансовий стан, звіт про доходи, витрати та інший сукупний дохід, звіт про рух грошових коштів та звіт про власний капітал), сформованих за міжнародними стандартами фінансової звітності, і доповнюється новими елементами: ризики – екологія – менеджмент – інформація – стратегія – відповідальність підсистеми не фінансової звітності банку (звітності сталого розвитку банку).

Охарактеризуємо кожен елемент підсистеми даної звітності більш детально.

1. Ризики (ризиками) – розкриття інформації про величину фінансових (кредитний, процентний, ринковий і ризик ліквідності) і нефінансових (стратегічний, операційний і ризик репутації) ризиків банку із зазначенням джерел їх покриття.

2. Екологічна та соціальна відповідальність розміщення ресурсів (екологія) – розкриття інформації про обсяги фінансування ресурсозберігаючих і екологічних проектів клієнтів, їх питомої ваги в структурі активних операцій банку, інформації про обсяги соціальних інвестицій в регіональні спільноти.

3. Менеджмент (менеджмент) – розкриття інформації про корпоративну побудову, процесів управління грошовими потоками та використання знань і досвіду банківського персоналу.

4. Інформаційний капітал і захист інформації (інформація) – розкриття інформації про вартість інформаційного капіталу банку, його інвестиції в безпеку інформаційної інфраструктури банку з урахуванням сучасних технічних засобів захисту інформації.

5. Стратегія і перспективи сталого розвитку (стратегія) – розкриття інформації про стратегію і плани банку в короткостроковій і довгостроковій перспективі, аналіз досягнутих результатів в ретроспективі, характеристика сталого розвитку банку.

6. Відповідальність банку перед суспільством і людиною (відповідальність) – розкриття інформації про людський капітал банку, соціальної відповідальності банку перед суспільством і захисту прав людини[5,6].

Проаналізуємо стан впровадження принципів інтегрованого мислення та формування інтегрованої звітності банківськими установами України.

В 2018 році Національний банк України виділяє такі групи банків [7]:

– банки з державною часткою та банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку;

– банки іноземних банківських груп та банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам;

– банки з приватним капіталом та банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку.

Серед групи банків з державною часткою окрему нефінансову звітність висвітлювало лише 2 банки (табл. 1), а саме: АТ «Укрексімбанк» до 2015 року, та АБ «Укргазбанк» в розрізі місії банку, стратегічних цілей, стратегії

діяльності на наступний рік, корпоративного управління, впровадження еко-банкінгу, управління ризиками діяльності та розвитку бізнесу.

Таблиця 1

Оприлюднення нефінансової звітності на сайтах банків з
державною часткою

№ з/п	Банки з державною часткою	Наявність окремої нефінансової звітності
1	АТ "Укресімбанк"	+
2	АТ "Ощадбанк"	-
3	ПАТ КБ "Приватбанк"	-
4	АБ "Укргазбанк"	+
5	ПАТ "Розрахунковий Центр"	-

Щодо банків іноземних банківських груп, то серед 23 банків групи в тому чи іншому вигляді оприлюднювали окрему нефінансову звітність лише 4 установи (табл. 2).

Таблиця 2

Оприлюднення окремої нефінансової звітності на сайтах банків іноземних банківських груп

№ з/п	Банки іноземних банківських груп	Наявність окремої нефінансової звітності
1	ПАТ "Промінвестбанк"	-
2	ПАТ "Укрсоцбанк"	+
3	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	+
4	ПАТ "ВТБ Банк"	-
5	ПАТ "Кредобанк"	+
6	ПАТ "БТА Банк"	-
7	АТ "УкрСиббанк"	-
8	ПАТ "Ідея Банк"	-
9	ПАТ КБ "Правекс-Банк"	-
10	ПАТ "Креді Агріколь Банк"	-
11	АТ "Піреус Банк МКБ"	-
12	ПАТ "Альфа-Банк"	-
13	ПАТ "ІНГ Банк Україна"	-
14	АТ "ОТП Банк"	-
15	ПАТ "Сітібанк"	-
16	АТ "Прокредит Банк"	-
17	ПАТ "Сбербанк"	-
18	АТ "БМ Банк"	-

19	ПАТ "Банк Форвард"	-
20	ПАТ "Кредит Європа Банк"	-
21	ПАТ "Кредитвест Банк"	-
22	ПАТ "Дойче Банк ДБУ"	+
23	ПАТ"СЕБ Корпоративний Банк"	-

ПАТ «Укрсоцбанк» поряд з оприлюдненням річної фінансової звітності формує окрему нефінансову звітність з акцентом на корпоративну соціальну відповідальність в розрізі висвітлення інформації щодо взаємодії зі стейкхолдерами, клієнтами, співробітниками, місцевими громадами, прозорості ведення бізнесу та еко-відповідальності.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» публікує річну звітність разом із звітністю з корпоративного управління, висвітлює роль банку у сталому розвитку суспільства, екологічну відповідальність, ринкове середовище та управління ризиками. ПАТ «КРЕДОБАНК» також оприлюднює окрему нефінансову звітність щодо корпоративної соціальної відповідальності та корпоративного управління. АТ «ПРЕУС БАНК МКБ» на своєму сайті надає у довільній формі інформацію щодо корпоративної соціальної відповідальності. На сайті банку ПАТ «Дойче Банк ДБУ» наведено посилання на окремий звіт щодо корпоративної відповідальності, але лише за 2014 рік.

Аналіз сайтів 54 банків найбільшої групи – банків з приватним капіталом, дозволив стверджувати, що лише 2 банки складають або склали окрему нефінансову звітність. Так, Перший Український Міжнародний Банк приєднався до Глобального договору ООН в квітні 2013 року. Своім вступом банк заявив про свою прихильність 10 принципам Глобального договору ООН в сфері прав людини, трудових відносин, захисту навколишнього середовища та боротьби з корупцією, і приступив до впровадження принципів сталого розвитку в свою щоденну діяльність. Банк публікує Звіт про прогрес для Глобального Договору ООН. АКБ "Індустріалбанк" також на сайті засвідчує прихильність десяти принципам Глобального Договору ООН. Визначено, що 12 липня 2011 року банк приєднався до цієї міжнародної

ініціативи. Банк продовжує підтримувати Глобальний Договір та принципи дотримання прав людини, трудових норм, заходів збереження навколишнього середовища та протидії корупції, принципи соціально-орієнтованого бізнесу. Однак, АКБ "Індустріалбанк" оприлюднив Звіт з прогресу для Глобального Договору ООН лише за 2012-2013 роки.

Також окремі банки висвітлюють певні складові інтегрованої звітності. Зокрема, ПАТ «Банк «Грант» на своєму сайті надає додаткову інформацію щодо корпоративної, соціальної та екологічної відповідальності; а ПАТ «МЕГАБАНК» висвітлює стратегію розвитку на три роки.

Тобто, кількість та якість нефінансової інформації, яку оприлюднюють банки, на даний час, відзеркалює бажання менеджменту довести її саме в цьому розрізі та обсязі до зовнішніх користувачів. До того ж однозначно можливо стверджувати, що дана практика більшою мірою стосується банків іноземних банківських груп. Більшість банків з приватним капіталом обмежується оприлюдненням лише фінансової звітності, в межах, які визначено чинним законодавством.

Однак, як показав наш аналіз, фінансова звітність банків України також містить значний обсяг нефінансової інформації, яка забезпечує необхідний контекст для аналізу фінансових результатів діяльності банку з метою адекватної оцінки його нинішнього та майбутнього стану, а також для прийняття економічних рішень зовнішніми користувачами такої звітності. Таким чином, фінансова звітність банків України з певними допущеннями може вважатись спрощеним варіантом інтегрованої звітності. Однак, з точки зору кращих міжнародних практик банки України повинні прикладати більше зусиль для складання додаткової звітності, яка більш ґрунтовно розкриватиме соціальні та екологічні аспекти їх діяльності.

Дана теза підтверджується результатами аналізу найбільшої всесвітньої бази даних нефінансових звітів, яка зосереджена на ресурсі Corporateregister.com [17]. Як зазначається на даному сайті, у базі намагаються проаналізувати будь-яку реальну нефінансову звітність по всьому світу, у

всіх секторах та включаючи всі види організації. До бази включаються як окремі нефінансові звіти, так і річні (фінансові) звіти, що містять щонайменше 6 сторінок відповідної нефінансової інформації, або весь звіт є "інтегрованим" (включає як фінансову, так і не фінансову інформацію). У базі індексуються лише звіти представлені в латинському алфавіті.

На початок 2018 року даний ресурс містив понад 95 тисяч нефінансових звітів майже 16 тисяч компаній. Лише звіти чотирьох компанії з України індексуються на даному сайті: ТОВ "БДО" (три звіти за 2010, 2011 та 2013 роки), Coca-Cola Beverages Ukraine Ltd (чотири звіти за 2008, 2010, 2012 та 2015 роки), Ernst & Young Україна Ltd (чотири звіти за 2012, 2013, 2015 та 2017 роки) та НАК "Нафтогаз України" (три звіти за 2015, 2016 та 2017 роки) [17]. Таким чином, можна зробити висновок що нефінансова звітність банків України не проіндексована у даній базі оскільки вона не відповідає вимогам за змістом (не достатнє розкриття нефінансової інформації у звітах) або за формою (відсутній переклад на англійську мову та /або не пройдені формальні процедури). З іншого боку, індексація інтегрованої звітності банків України у даній базі може сприяти покращенню їх іміджу серед закордонних контрагентів та підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Грищенко О.А. визначає такі проблеми переходу українських банків на формування інтегрованої звітності [5]:

– відсутність стратегічного та системного підходу до формування звітності сталого розвитку. Звітні форми розробляються кожним банком самостійно в залежності від вимог власників, правління банку або потенційних інвесторів; самостійне прийняття банком рішення про надання звітності сталого розвитку зовнішнім користувачам інформації. Корпоративна соціальна відповідальність банку – добровільні зобов'язання банку;

– відсутні індикатори стійкого розвитку банку. Потрібна розробка системи спеціальних показників-індикаторів в розрізі всіх напрямків сталого

розвитку банку (ризика - екологія – менеджмент – інформація – стратегія – відповідальність - фінанси);

– відсутність інформації про вартість інформаційного капіталу банку. Більшість нематеріальних активів, створених «всередині» банку, не проходять тест на визнання активів відповідно з МСФЗ і просто не відображаються в балансі банку;

– не розроблена система вартісного вимірювання нефінансових показників. Існує проблема приведення нефінансових показників до загального фінансовому знаменника, тому зараз ведеться активна полеміка зарубіжних практиків з цього питання;

– звіти містять інформацію про «минулі події», як наслідок інформація створює помилкове уявлення про банк у інвесторів, клієнтів і вкладників;

– формування інтегрованої звітності вимагає додаткових фінансових вкладень і трудових витрат персоналу;

– відсутній єдиний державний регулятор формування інтегрованої звітності.

Таким чином, основними результатами дослідження є висновок, що на сьогодні в банківському секторі України актуальним є питання оприлюднення банками поряд з фінансовою і додаткової нефінансової звітності, що має забезпечити прозорість діяльності та стабільність роботи банківських установ, підвищити до них довіру клієнтів та інвесторів. Певна частка банків вже формує та оприлюднює додаткову звітну інформацію, яку можна віднести до елементів інтегрованої звітності. Однак, у той же час, необхідно зауважити, що перехід до інтегрованої звітності як комплексного уніфікованого та обов'язкового звіту для банків України потребує подальшого аналізу та виваженості в прийнятті рішення. На даний час не існує єдиного концептуального підходу щодо нормативного врегулювання таких змін в банківській системі України.

Список використаних джерел

1. International Integrated Reporting Framework [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://integratedreporting.org/>

2. Костирко Р.О. Перспективи міжнародної інтегрованої звітності / Р.О. Костирко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» / Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2014. – № 794. – С. 181–187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_794_27.

3. Новини інтегрованої звітності // Вісник МСФЗ. - 2017- № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :[http:// ifrs. ligazakon. ua / ua/magazine_article/FZ001276](http://ifrs.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001276)

4. Applying the Integrated Reporting concepts of outcomes and social and relationship capital in the banking industry [Електроннийресурс]. – Режимдоступудоресурсу: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2016/03/SR-Capital-and-Outcomes-IR-Banking-Network.pdf>

5. Грищенко О.А. Основи концепції інтегрованої звітності банку / О.А. Грищенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць / ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБСНБУ», 2012. – Вип. 35. – С. 87-96.

6. Грищенко О.А. Модель концепції інтегрованої звітності банку // Развитие финансово-кредитной системы: тенденции, проблемы, перспективы. 2012г. №4. с. 113-117.

7. <https://www.bank.gov.ua/>

8. <http://integratedreporting.org/>

9. Безверхий К. В. Економічна сутність поняття “нефінансова звітність”// Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту, 2017, № 1-2, с. 23-34

10. Небильцова О.В. Стратегічні підходи до підготовки фінансової та нефінансової звітності в Європейському союзі // Фінанси, облік і аудит, 2015, Випуск 1 (25)

11. Директива Європейського Союзу 2014/95/ЄС з нефінансової звітності від 22 жовтня 2014 р.

12. Директива Європейського Союзу 2013/34/ ЄС з щорічної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та пов'язаних з ними звітах певних типів компаній 26 червня 2013 року

13. Про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]: інструкція, затверджена постановою Правління НБУ від 24.11.2011 р., № 373. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11>.

14. Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, затверджені Постановою НБУ № 965 від 29.12.2015 року.

15. Про банки та банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 р., № 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

16. Дземішкевич І. О. Інтегрована звітність як еволюція поняття “звітність” // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 2. С. 215-219.

17. <http://www.corporateregister.com>

Аналіз факторів ризику досягнення стратегічних цілей сталого розвитку

к.е.н., доцент Скорба О.А.

Управління ризиками є найбільш актуальною проблемою, що виникає перед українськими промисловцями в сучасних умовах господарювання. Процеси глобалізації стають одним із джерел економічних ризиків, тому використання основ ризик-менеджменту в управлінні сприятиме досягненню цілей і завдань суб'єктів господарювання, хоча і, безумовно, не зведе ступінь ймовірності появи різного роду ризиків до нульової позначки.

З точки зору стратегічної стійкості ризик є величиною, яка характеризує відхилення від поставлених стратегічних цілей у розвитку

підприємства в зв'язку з неправильною оцінкою економічних, політичних, соціальних, екологічних факторів і прийнятих на цій основі невірних стратегічних рішень. Перш ніж оцінити ринкову ситуацію і зрозуміти можливі причини виникнення ризику, потрібно класифікувати ризики, які можуть істотно вплинути на стан стратегічної стійкості в довгостроковому розвитку підприємства.

У сучасній економічній літературі можна знайти різні підходи до класифікації ризиків. Узагальнюючи думки науковців можна уявити ознаки та класифікаційні групи ризиків в наступному вигляді [1, 2, 3, 4]:

- за місцем прояви (за походженням загрози) - зовнішні, внутрішні;
- за сферою походження-виробничі, комерційні, фінансові, інвестиційні, екологічні;
- по тривалості – короткострокові, середньострокові, довгострокові;
- за ступенем впливу – допустимий, критичний, катастрофічний;
- по можливості страхування – що страхуються, що не страхуються.

Виділяються і інші класифікаційні групи ризиків, але вони є менш затребуваними для ризик-менеджменту підприємства. Більшою мірою інтерес викликають чинники виникнення ризику, до яких відносять, перш за все, зовнішні і внутрішні фактори. Стандарт FERMA відповідно до цих факторів виділяє ключові ризики, до них віднесені фінансові, стратегічні, операційні ризики та ризики небезпеки [5]. Зв'язок між зовнішніми і внутрішніми факторами і ризиками за стандартом FERMA представлена в таблиці 1.

Дана класифікація досить точно відображає проблемні зони діяльності підприємства, які можуть бути пов'язані з ризиками.

Оскільки ризики можуть бути виявлені тільки в результаті кількісного та якісного аналізу, цікаво привести класифікацію аналітичних ризиків, запропоновану В.Л. Поздєєвим [6]. На думку автора, аналітичні ризики можна розділити на дві категорії: організаційні та методичні, причому перша категорія є переважаючою, оскільки пов'язана з недостатньою підготовкою

фахівців економічних служб в області економічного аналізу, або з відсутністю таких фахівців у суб'єкта господарювання. Методичні ризики пов'язані з неправильним вибором способів, прийомів, методик економічного аналізу, або їх не повною відповідністю, та завдань які вирішує суб'єкт господарювання.

Таблиця 1

Зовнішні та внутрішні фактори, що визначають ризики діяльності

№ з/п	Ризики	Зовнішні	Внутрішні
1.	Фінансові ризики	Відсоткова ставка Курс валют Кредит	Ліквідні засоби Грошовий потік
2.	Стратегічні ризики	Конкуренція Зміна споживчого ринку Галузеві зміни	Дослідження Інтелектуальний капітал
3.	Операційні ризики	Законодавство Культура Склад ради директорів	Бухгалтерський облік Підбір кадрів Технології Постачання сировини
4.	Небезпеки	Договори Постачальники Довкілля Природні небезпеки	Комерційна служба Персонал Майно Продукція та послуги

Відповідно до завдань економічного аналізу методичні ризики В.Л. Поздєєв класифікує наступним чином:

- ризик недосягнення планових (прогнозних) показників розвитку;
- ризик невірної оцінки факторів розвитку;
- ризик невірної оцінки тенденції розвитку;
- ризик недооцінки резервів розвитку;
- ризик прийняття необґрунтованих управлінських рішень;
- ризик втрати фінансової стійкості і ліквідності суб'єкта господарювання;
- ризик банкрутства суб'єкта господарювання.

Наведену узагальнюючу класифікацію ризиків зручно використовувати як для аналізу ризиків в поточній діяльності, так і в системі стратегічного управління суб'єктом господарювання.

Оскільки стратегічне управління засноване на виразі часової та просторової стійкості, відповідно, класифікувати ризики стратегічної стійкості необхідно з урахуванням цих понять, тобто виділити ризики часові та просторової стійкості.

Кожна зі структурних складових ризиків стратегічної стійкості включає в себе ту чи іншу сукупність ризиків, що визначається складністю процесів стратегічного управління суб'єктом господарювання.

Ризики часу стійкості можна розділити на короткострокові (середньострокові) і довгострокові ризики. Перші ризики можуть проявитися в період до 3 років, другі – в період від 3 до 10 років (рис. 1).

Рис. 1. Ризики часової стійкості в реалізації стратегії суб'єкта господарювання

Короткострокові (середньострокові) ризики пов'язані в першу чергу, з неправильною оцінкою короткострокових (середньострокових) чинників розвитку підприємства. До них можна віднести кількісні та якісні фактори, які пов'язані з наявністю ресурсів підприємства для організації господарської

діяльності та їх ефективним використанням. Тут важливо визначити ресурс, який є лімітованим, що обмежує господарську діяльність і визначити внутрішні можливості щодо підвищення кількості цього ресурсу. Якщо, наприклад, фактором, що обмежує діяльність роботи підприємства, є транспорт, то, відповідно, необхідно визначити резерви для підвищення коефіцієнта використання пробігу і вантажопідйомності автомашин і розробити заходи, пов'язані з ростом обсягів робіт або послуг. Важливим фактором також виступають витрати, пов'язані з використанням ресурсів.

Невірна оцінка факторів розвитку може визначити ризик зниження економічного потенціалу суб'єкту господарювання.

Таким чином, неефективне використання ресурсів підприємства і зростання витрат може реально скоротити обсяги виконуваних робіт (послуг), що буде сприяти зниженню виручки та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Перші два ризики можуть сприяти виникненню ризику втрати ліквідності та платоспроможності підприємства, що створить загрозу стратегічної стійкості суб'єкта господарювання вже в поточному періоді, оскільки неплатоспроможність може стати причиною введення процедури банкрутства по відновленню платоспроможності.

Таким чином, виявляється тісний зв'язок між кваліфікованою оцінкою короткострокових (середньострокових) чинників розвитку з ризиками зниження потенціалу суб'єкта господарювання та його ліквідності.

Довгострокові ризики пов'язані з факторами тривалої дії, до яких відносяться кон'юнктурні, технологічні, соціальні, правові та екологічні чинники. Ці фактори визначають напрямки розвитку економіки країни і пов'язані з цим ризики на рівні підприємства. До них можна віднести ризик невірної оцінки тенденції розвитку підприємства, прогнозний ризик і ризик недосягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

Усі зазначені ризики безпосередньо впливають на стратегічну стійкість розвитку підприємства. Визначення тенденції розвитку допомагає відповісти

на питання, фаховості менеджменту фінансовими та не фінансовими активами протягом періоду що аналізується, як ефективно використовувало власні та позикові кошти. Позитивні тренди розвитку підприємства будуть свідчити про це, негативні – будуть характеризувати негативні тенденції в управлінні суб'єктом господарювання.

Прогнозний ризик виникає тоді, коли не вдається передбачити зміни траєкторії розвитку суб'єкта господарювання, тобто визначити точки, в яких підприємство переходить зі стійкого в нестійкий стан. Дана ситуація вимагатиме від керівництва в найкоротші терміни заходів виходу на нову траєкторію розвитку, до чого воно, в силу виникнення прогнозного ризику, може виявитися не готовим. Помилкові прогнози, закладені в стратегічні плани розвитку суб'єкта господарювання, приведуть до невиконання стратегічних цілей розвитку підприємства, що і визначить ризик стратегічної стійкості підприємства в цілому.

Другий напрямок розгляду ризиків стратегічної стійкості – ризики просторової стійкості. Дані ризики доцільно розділити на дві групи: бізнес ризики і регіональні ризики (рис. 2).

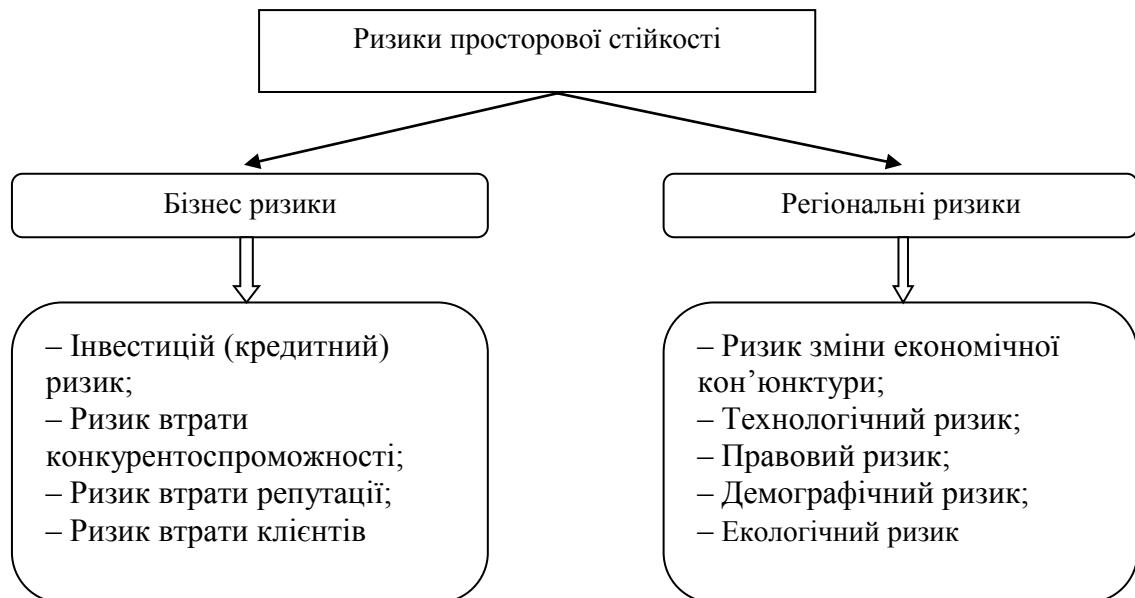

Рис. 2. Ризики просторової стійкості в реалізації стратегії суб'єкта господарювання

Перша група ризиків пов'язана зі сферою діяльності партнерів по бізнесу, до яких відносяться банки і інвестиційні фонди, а також постачальники і покупці суб'єкта господарювання. В рамках цього можна виділити інвестиційний (кредитний) ризик, ризик втрати конкурентоспроможності послуг, ризик втрати репутації, і, нарешті, ризик втрати клієнтів. Зазначені ризики, безумовно, ускладнять реалізацію стратегії суб'єкта господарювання.

Другу групу складають регіональні ризики, пов'язані з політичною та економічною ситуацією в країні. До них відносяться ризик зміни економічної кон'юнктури, технологічний, правовий, демографічний та екологічний ризики. Зазначені ризики можуть негативно вплинути на можливості залучення інвестицій, на фінансові результати, показники ліквідності, здійснення природоохоронної діяльності, в кінцевому рахунку, на стратегічну стійкість суб'єкта господарювання.

Важливим аспектом стратегічної стійкості підприємства є ідентифікація ризиків. «Ідентифікація ризиків в першочергу повинна забезпечувати визначення окремих ризиків. Але для проведення ефективної оцінки всіх ризиків при досягненні цілей суб'єкта господарювання, важливо також знати співвідношення ризиків між собою та окремими цілями, що стоять попереду.

В даний час розроблено велику кількість методів ідентифікації ризиків, які закріплені в стандартах управління ризиками.

Розглянемо деякі з цих методів.

SWOT-аналіз – метод аналізу в стратегічному управлінні, який полягає в поділі чинників на категорії: сильні, слабкі сторони, ринкові можливості та небезпеки. Даний інструмент аналізу може бути застосований також для аналізу ризиків.

Завданнями SWOT-аналізу виступають:

- визначення сильних і слабких сторін діяльності суб'єкта господарювання;
- проведення аналізу зовнішнього середовища (визначення ринкових

можливостей та небезпек);

- з'ясування, якою мірою сильні сторони підприємства дозволять скористатися можливостями, що відкриваються та протистоять небезпекам;
- визначення, які стратегії слід реалізовувати при тихчи інших комбінаціях розстановки можливостей та небезпек.

Після проведення SWOT-аналізу рекомендують розробляти матрицю стратегій. На підставі визначення сильних (S), слабких (W) сторін, ринкових можливостей (O)і небезпек (T) розробляються [7]:

SO – заходи, які необхідно провести, щоб використовувати сильні сторони для збільшення можливостей суб'єкта господарювання;

WO –заходи, які необхідно провести для подолання слабких сторін та скориставшись новими можливостями, що з'явилися;

ST – заходи, які використовують сильні сторони суб'єкта господарювання для нейтралізації загроз;

WT – заходи, які мінімізують слабкі сторони длянейтралізації загроз.

Відбір і ранжування заходів дозволяє розробити досить чітку концепцію розвитку суб'єкта господарювання.

PEST-аналіз. Метод є простим, але важливим інструментом, який широко використовується та допомагає зрозуміти загальну картину політико-правової, економічної, соціально-культурної та технологічного середовища роботи суб'єкта господарювання.

Головне завдання PEST-аналізу – це прогнозування зміни істотних факторів зовнішнього середовища, які можуть вплинути на розвиток кожного конкретного суб'єкта господарювання.

Залежно від динаміки зміни тих чи інших факторів якісь з них будуть поліпшуватися, а якісь - погіршуватися. Завданням стратегії розвитку будь-якого суб'єкта господарювання повинно бути виявлення факторів ризику та нейтралізація негативного впливу цих факторів.

Стандарт «FERMA» також виділяє для аналізу макроекономічних факторів BPEST-аналіз (бізнес, політичний, економічний, соціальний,

технологічний) і PESTLE-аналіз (політичний, економічний, соціальний, технологічний, юридичний, екологічний). При застосуванні названих методів аналізуються ризики, пов'язані з кожним з аспектів, наведених в назві.

За підсумками аналізу виникає перелік загроз, які можуть перешкодити досягненню поставлених цілей.

При розробці стратегії розвитку суб'єкта господарювання можливі різні сценарії розвитку. Найчастіше розглядаються оптимістичний, песимістичний і середній міжними сценарії. Далі сценарії оцінюються, що дозволяє вибрати найбільш прийнятний сценарій розвитку, де розглядаються всі можливі комбінації факторів розвитку та аналізуються можливі ризики. Такий підхід дозволяє досягти стратегічних цілей.

Для успішної діяльності в майбутньому, стратегію потрібно вибрати на основі найкращого сценарію, враховуючи досвід минулої діяльності. Якщо суб'єкт господарювання застосовує в своїй діяльності ризик-менеджмент, йому необхідно йти на компроміс, тобто обирати стратегію, яка буде забезпечувати отримання мінімального виграшу при будь-якому збігу обставин. Збереження гнучкості означає те, що при реалізації стратегії суб'єкт господарювання повинен швидко реагувати на будь-які зміни зовнішніх і внутрішніх факторів. Це допоможе знизити ризик прийняття неправильних тактичних і стратегічних рішень, але може призвести до збільшення витрат на моніторинг оточуючого середовища. При впливі на результати розглянутих сценаріїв, суб'єкт господарювання намагається використовувати всі можливості для реалізації найбільш сприятливого для нього сценарію.

Список використаних джерел

1. Васин С.М. Управление рисками на предприятии: учебное пособие / С.М. Васин, В.С. Шутов. – М.: КНОРУС, 2010. - 304 с.
2. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: учебное пособие. М.: Дело и Сервис, 2010. - 208 с.

3. Рыхтикова Н.А. Анализ и управление рисками организа-ции. М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2007. - 240 с.
4. Тихомиров Н.П., Тихомирова Т.М. Риск-анализ в экономи-ке. М.: Экономика, 2010. - 318 с.
5. A Risk Management Standard (2002) - Стандарт управления риском, разработанный Федерацией европейских ассоциаций риск-менеджеров (FERMA). – Режим доступа <https://moluch.ru/archive/144/40449/>.
6. Поздеев В.Л. О стандартизации управления аналитическими рисками: концептуальный подход // Вопросы экономики и права. 2013. №3. С. 153-158.
7. Савельева Н.А. Стратегический менеджмент: Учебник. Ро-стов н/Д: Феникс, 2012. - 382 с.

ВИСНОВКИ

Сучасне суспільство є інформаційно-залежним. Головною метою інформації є формування у її користувачів нового знання, яке може бути використане ними у майбутньому для задоволення певних потреб. Для досягнення зазначеної мети, інформація повинна мати певні властивості, до яких можна віднести корисність, достовірність та актуальність.

У першому розділі монографії визначено, що відносно новою концепцією формування звітності є нефінансова звітність. Даний вид звітності виник як засіб інформування про вплив діяльності компаній на економіку, навколишнє середовище та суспільство. Фінансова звітність може містити лише стислу інформацію про екологічні та соціальні аспекти діяльності, а також корпоративне управління компаній, зокрема щодо істотних ризиків у цих сферах. Нефінансова звітність надає значно більше інформації про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті, та безпосередньо пов'язана із концепцією сталого розвитку.

Нефінансова звітність (соціальна звітність, звітність зі сталого розвитку) – це формалізована та структурована сукупність даних комерційної організації, що відображає середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства. За визначенням Глобальної ініціативи зі звітності (GRI – GlobalReportingInitiative) термін «звітність зі сталого розвитку» означає звітність, яка охоплює одночасно економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності компанії.

Відсутність уніфікації нефінансової звітності спричиняє певні труднощі з аналізом представленої у ній інформації. Проблема розробки та впровадження оптимальної форми нефінансового звіту, яка б задовольняла

потреби найширшого кола користувачів є однією з першочергових у сучасному бухгалтерському обліку.

Поняття інтегрованої звітності порівняно нове, а тому єдиний підхід до його трактування поки що не вироблений. Найбільш поширеними підходами до трактування поняття інтегрованої звітності є:

- нова парадигма (концепція) звітності;
- звітність, яка сприяє створенню вартості;
- звітність, яка містить в собі як фінансові, так і нефінансові показники діяльності;
- звітність, що формується на принципах стійкого розвитку та відображає стратегічний напрям розвитку компанії;
- ефективний інструмент налагодження діалогу між компаніями і суспільством;
- інструмент комплексного подання результатів діяльності компанії .

Узагальнюючи наведені підходи, під поняттям інтегрованої звітності слід розуміти нову концепцію формування звітності, яка полягає у поєднанні фінансових та нефінансових показників діяльності компанії як інструмента соціально-відповідального бізнесу, з метою розкриття інформації про вплив компанії на суспільство та економіку, а також спроможність компанії створювати вартість у майбутньому на основі реалізації стратегії її сталого розвитку.

Правове регулювання складання інтегрованої звітності набуває значного поширення не лише як добровільна ініціатива компаній для досягнення легітимності та реалізації юридичної відповідальності як складової корпоративної соціально-екологічної відповідальності, але й встановлюється на законодавчому рівні, на рівні стандартів аудиту міжнародного та національного рівня, а також відповідних правил фондових бірж. Натомість практика стандартизації та нормативного регулювання надання аудиторських підтверджень в Україні потребує більш ґрунтовного розгляду через призму відповідності використовуваних підходів з аудиту

міжнародній практиці, особливо європейським ініціативам з просування нефінансової звітності та надання впевненості щодо неї.

У другому розділі монографії розглянуто механізм формування корпоративної стратегії розвитку бізнесу, методологічні аспекти комплексного аналізу факторів вартості організації та ефективності традиційних і відповідальних фондових індексів в умовах сталого розвитку бізнесу, сутність та основні характеристики людського капіталу як складової інтегрованої звітності. Визначено, що інтенсифікація глобалізаційних процесів вимагає від суб'єктів господарювання розробки та імплементації адаптованої до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища системи менеджменту, котра сприятиме максимально ефективному та об'єктивному прийняттю управлінських рішень. Головним орієнтиром у процесі функціонування компанії є стратегія та її деталізація за окремими функціональними напрямками. Узгоджена стратегія дає змогу синхронізувати діяльність усіх підрозділів господарюючого суб'єкта навколо єдиної мети та досягти максимально позитивного ефекту у довгостроковій перспективі. Саме тому питання формування комплексної інформаційної бази (на основі інтегрованої звітності) для реалізації стратегії сталого розвитку організації та її функціональних підсистем є одним із найбільш актуальних напрямків дослідження сучасної економічної науки.

На поточному етапі розвитку концепцій стратегічного корпоративного менеджменту важливе місце займає підхід, спрямований на управління та максимізацію вартості компанії як комплексного індикатора, що характеризує її успішність та здатність продукувати додану вартість на інвестований капітал. При цьому з точки зору практичної реалізації концепції вартісно-орієнтованого менеджменту важливого значення набуває вибір та систематизація ключових індикаторів як економічної, так і екологічної та соціальної діяльності, на зміну значень яких має бути спрямована система управління діяльністю організації з точки зору забезпечення максимізації її ринкової вартості.

Адекватне відображення людського капіталу у системі бухгалтерського обліку в сучасних умовах сприятиме підвищенню прозорості та достовірності інформації для прийняття управлінських рішень, а також позитивно вплине на зростання вартості підприємства.

Наведений у третьому розділі монографії матеріал щодо можливостей адаптації моделі інтегрованої звітності до умов розвитку вітчизняних компаній, проблем та перспектив складання інтегрованої звітності банками України, факторів ризику досягнення стратегічних цілей сталого розвитку носить прикладний характер та спрямований на дослідження особливостей впровадження інтегрованої звітності окремими суб'єктами господарювання.

Авторами визначено, що на сьогодні в банківському секторі України актуальним є питання оприлюднення банками поряд з фінансовою також і додаткової нефінансової звітності, що має забезпечити прозорість діяльності та стабільність роботи банківських установ, підвищити до них довіру клієнтів та інвесторів. Певна частка банків вже формує та оприлюднює додаткову звітну інформацію, яку можна віднести до елементів інтегрованої звітності. У той же час, необхідно зауважити, що перехід до інтегрованої звітності як комплексного уніфікованого та обов'язкового звіту для банків України потребує подальшого аналізу та виваженого рішення.

Отже, інтегрована звітність відображає стан корпоративної соціальної відповідальності компанії, а також поряд з традиційними фінансово-економічними показниками, слугує інформаційною основою для діалогу зі стейкхолдерами, підготовки матеріалів на вимоги регуляторів та бірж. В останньому контексті інтегрована звітність може розглядатись як підґрунтя для розвитку практик відповідального інвестування та джерелом даних щодо обґрунтування місця компанії в індексах відповідального інвестування.

На сьогодні рівень поінформованості стейкхолдерів виступає одним з ключових важелів зростання інвестиційної привабливості компанії. Серед питань, на які звертають увагу інвестори, – інформаційна відкритість

компанії, система корпоративного управління, екологічні практики, дотримання прав людини тощо. Також зростає потреба у розумінні впливу бізнес моделі компанії на створення доданої вартості у довгостроковому періоді,

За таких обставин важливого значення набуває формування нової моделі нефінансової звітності щодо діяльності підприємства відповідно до концепції сталого розвитку, яка спонукає до зміни парадигми традиційної економічної системи та пошуку нових підходів в напрямку інтеграції інтересів економічної і екологічної сфери при умові дотримання соціальної захищеності та справедливості.

У той же час, більшість нефінансових звітів складених українськими компаніями містять різнопланову неупорядковану інформацію, що ускладнює їх аналіз та підсумкову оцінку ефективності діяльності. Крім того, подана інформація має описовий чи декларативний характер – це унеможлиблює проведення верифікації звітності зі сталого розвитку та визначення рівня інформаційної прозорості ведення бізнесу.

Складання інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами є однією з умов їх сталого розвитку. Однак, рівень ефективності даного процесу залежить від стану законодавчого та нормативного забезпечення, подальшого розвитку системи бухгалтерського обліку, організації внутрішньої взаємодії та підвищення мотивації співробітників у межах звітного процесу. Також необхідно перманентно удосконалювати методологію підготовки інтегрованої звітності та формувати необхідне організаційне та методичне забезпечення системи складання інтегрованої звітності в Україні.